

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

Bc. Martina Schwubová

**Život v jednom podniku. Elektropřístroj Písek.
Průzkum české společnosti v období 60. - 80. let.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hlaváček

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 16.5.2014

Bc. Martina Schwubová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce za poskytnutou pomoc i cenné rady při výběru tématu a samotném zpracování. Hlavní dík, ale patří všem pamětníkům, za ochotu, s kterou se mnou rozmlouvali a podělili se o své vzpomínky. Bez nich by tato práce nevznikla.

OBSAH

Abstrakt

1.	ÚVOD	5
2.	TEORETICKÁ ČÁST	
2.1	Výběr tématu, vymezení práce	7
2.2	Metodologie: orální historie	8
2.3	Realizované rozhovory	11
2.4	Klasické prameny	
2.4.1.	Archiválie	14
2.4.2	Kroniky a jiné	15
2.4.3	Okresní týdeník Zítřek	16
2.4.4.	Fotografie	17
2.5	Literatura	18
2.6	Internet	18
2.7	Údaje o regionu	19
2.8	Stručná historie továrního areálu	20
3.	ANALYTICKÁ ČÁST	
3.1	Elektro-Praga	
3.1.1	50. léta	22
3.1.2	Mzdy	25
3.1.3	Normy	28
3.1.4	Zlepšovatelské hnutí	30
3.1.5	Tzv. bývalí lidé	31
3.2	Plánované hospodářství	32
3.3	Elektropřístroj Modřany, závod Písek	

3.3.1	60. léta	34
3.3.2	Transfery výroby	35
3.3.3	Patronátní činnost	37
3.3.4	Rok 1968	38
3.4	Elektropřístroj Modřany, odštěpný závod Písek	
3.4.1	70. léta	41
3.4.2	Angažovanost	44
3.4.3	Brigády socialistické práce	46
3.4.4	Technická oddělení	48
3.5	Stranická a odborová organizace, řízení výroby	
3.5.1	Stranická organizace	51
3.5.2	Odborová organizace	54
3.6	Elektropřístroj, koncernový závod Písek	
3.6.1	80. léta	55
3.6.2	Nešvary doby	57
3.6.3	Rok 1989	59
3.7	Elektropřístroj, státní podnik	
3.7.1	90. léta	60
4.	ZÁVĚR	62
5.	SEZNAM LITERATURY A JINÝCH PRAMENŮ	
5.1	Rozhovory	65
5.2	Literatura	65
5.3	Archivní prameny	67
5.4	Internetové zdroje	67
6.	PŘÍLOHY	68

Abstrakt:

Cílem práce je prostřednictvím metody orální historie a za využití dalších archivních pramenů rekonstruovat každodenní život zaměstnanců podniku Elektropřístroj Písek. Jednotlivá období byla poznamenána, jak budováním socialistické společnosti, tak její konsolidací. Pomoc zemědělcům patronátem nad JZD vystřídala později družba se sovětským podnikem. Také pracovní a sociální podmínky zaměstnanců se v průběhu jednotlivých etap komunistického režimu měnily. Pro období 60. let je charakteristický určitý proces demokratizace a společenského uvolnění vrcholící v roce Pražského jara, které se v této souvislosti odrazilo v občanské iniciativě zaměstnanců, i v organizaci podniku a jeho ekonomiky. Srpnová invaze byla náhlým zlomem a následné období konsolidace poměrů zcela potlačilo liberální tendence předchozího vývoje. Celé období završuje stagnace 80. let, pokusy o oživení ekonomiky po nástupu Michaila Gorbačova, revoluce roku 1989 a odstátnění podniku v rámci velké privatizace.

Klíčová slova: průmyslový podnik, centrální plánování, normalizace, transformace, orální historie, každodennost

Abstrat:

The aim of this thesis is to reconstruct the everyday life of employees of Elektropřístroj Písek, by using the methods of oral history and other archival sources. Every single period of time was affected by building a socialist society and its consolidation. Helping the farmers by patronage of JZD was later replaced by a companionship with a soviet enterprise. Also work and social conditions were changing during particular periods of the comunist regime. A democratisation process and a more free society that culminated in the year of Prague Spring, which was reflected both in employees' initiative and in the company organization and its economy, was characteristic of the sixties of the last century. The August invasion ment a sudden change and the following period of condition consolidation completely suppressed liberal tendencies of previous development. The whole period is completed by stagnation in the eighties, atempts of ecomonic revival after M. Gorbačov's appointment, the revolution in 1989 and denationalization of the company during main privatization.

Key words: industrial enterprise, central planning, normalization, transformation, oral history, everydayness

1. ÚVOD

Vítězný únor přinesl naší republice mnoho nového, změny ve společnosti provázely změny v hospodářství. Úkolem bylo zlikvidovat veškerý soukromý kapitál a vrstvu s ním spjatou. Zestátnění se týkalo mnoha podniků, z nichž některé byly poté zrušeny či sloučeny s jinými. Následně se zavedlo centrální plánování, dle sovětského modelu, a v souladu s politickou orientací Československé republiky se začal klást důraz na těžký průmysl. Nově vzniklé národní podniky byly velké konglomeráty, s mateřským podnikem, který podléhal ministerstvu průmyslu. Jednotlivé závody dál samostatně hospodařily, ale prioritou bylo plnění plánu. Podnik na svůj provoz získával prostředky ze státního rozpočtu, pokud vyprodukoval zisk, byl odveden do společné kasy národního podniku, později se prosazovala tendence, aby část zisku zůstala v organizaci. Cílem bylo hospodařit vyváženě v rámci vyjednaných rozpočtů a plnit plánované ukazatele. Za to byl pak podnik oceňován a vyhodnocován v rámci okresu i kraje. V tržním prostředí je nutno s co nejmenšími náklady vyrobit co nejvíce výrobků, po kterých je poptávka. Socialistický podnik vyráběl výrobky, které byly vyhovující z hlediska plnění plánu, později i s ohledem na trhy RVHP. Cílem bylo vyrobit tolik, kolik určil plán, popřípadě ho mírně překročit. Změny se v průběhu daného roku těžko prosazovaly a tak se logicky strategie podniků ustálila na zajišťování maximálních vstupních zdrojů (surovin, materiálů, zaměstnanců, prostor aj.) a nízkých plánů výroby. Nepravidelné dodávky z jiných podniků, které se potýkaly se stejnými problémy, nutily podniky k navyšování skladů, z kterých by byly vykryty případné výpadky v zásobování. Často bylo nutné pracovat přesčas, jindy nebylo co dělat, protože nebyl materiál. Zmetkovitost, či plýtvání materiálem jsou další problémy, se kterými bylo možné se běžně setkat. Nedostatek pracovníků, způsobený převisem poptávky po pracovní síle, měl za následek přezařezanost. Podnik se, stejně jako u materiálu, snažil mít pracovních sil dostatek. To vedlo k jejich kumulaci a k neefektivnímu využívání. Velmi obtížně se dělníci motivovali k vyšším výkonům. Zpevňování norem bylo nepopulární opatření, později pomohl k pružnějšímu odměňování tzv. fond mistra. Platy technickohospodářských pracovníků byly hluboce podhodnoceny a k jejich zvyšování docházelo skokově, až když výrazně zaostávaly za platy dělníků.

Ovšem podnik v této podobě plnil též další závažný úkol a to pečovat o své zaměstnance. Náborový příspěvek, dotované ubytování, zprostředkování podnikového bytu či pomoc při družstevní výstavbě, je než pár příkladů z množství výhod, které podnik zaměstnanci nabízel. Podniky byli též zřizovateli jeslí a školek, kde kapacita byla prioritně

poskytovaná zaměstnancům. Budovala se rekreační zařízení v atraktivních lokalitách hor či v lázeňských rezortech, pro děti pracovníků se organizovaly pionýrské tábory. Vzdělání bylo možné získat studiem při zaměstnání, které podnik též podporoval udělováním studijním volnem. Úprava pracovní doby vycházela vstříc matkám s malými dětmi, možnost domácí práce nebyla vždy samozřejmostí, ale u některých podniků výhodou.

60. léta přinesla snahu vyrovnat se s problémy v hospodářství aplikací tržních prvků, ale celospolečenské uvolnění, které kulminovalo r. 1968, bylo direktivně potlačeno v následující etapě tzv. normalizace. 80. léta znamenala stagnace a faktický kolaps tohoto systému. Normalizované vedení bylo stále na pozicích, které v předchozím desetiletí obsadilo, a tak tolik potřebné změny byly jen velmi těžko prosazovány. Až přestavba v Sovětském svazu poněkud rozčeřila stojaté vody našeho hospodářství, ovšem už příliš pozdě. Závěrečná etapa existence socialistických podniků se začala psát po r. 1989, který přinesl tolik potřebnou změnu. Stát se zbavoval majetku se stejnou razancí jakou v 50. letech likvidoval soukromé vlastnictví. Způsoby odstátnění byly rozmanité a ne vždy přinesly uspokojivé výsledky. Podniky, které fungovaly desítky let, v krátké době zanikly a to nejen z důvodů nerentabilnosti, ale též díky spekulacím, podvodům a tunelování, které tehdejší právní systém umožňoval. Ne vždy však byla privatizace neúspěšná. Mnoho podniků přežilo a v podmínkách tržního hospodářství nadále podnikají a přinášejí společnosti užitek.

V této práci se pokusím přiblížit jeden z těchto socialistických podniků od jeho prvopočátků až do privatizačního „happy endu“.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Výběr tématu, vymezení práce

Když jsem hledala téma své diplomové práce, narazila jsem na informaci, že v r. 1968 proběhla v podniku stávka. To mě zaujalo, protože stávek či stávkových bouří, se uskutečnilo za komunismu velmi málo. Zajímalo mě, co způsobilo potřebu stávky, zda byla úspěšná či ne, jaké byly její dopady, a zda si na ni lidé v podniku pamatují. Později při práci na tomto tématu, mne zaujal i fenomén socialistického podniku. Co vše bylo nutné zajistit, aby tento útvar mohl plnit stanovený plán? Jak se potýkal s nepravdělnými dodávkami surovin a jak reagoval na nedostatek lidských zdrojů?

Elektropřístroj (EP) Písek byl, po textilní továrně Jitex, druhým největším zaměstnavatelem města Písku. Základním programem byla výroba elektro-přístrojů: stykačů, jističů, proudových relé, tlačítek a později rozvaděčů. Kromě samotné montáže výrobků, měl podnik spoustu přidružených provozů výrobních (galvanisovna, lisovna, nástrojárna, pískovna, bakelitka aj.), které byly nutné pro hladký chod výroby, i nevýrobních, zajišťujících, jak chod podniku, tak péči o zaměstnance (učňovské středisko, rekreační zařízení, požární oddíl, jídelnu a kuchyň, rehabilitace, lékaře, kadeřnictví, bufet aj.). Převážná většina lidí, s kterými jsem vedla rozhovory, v podniku pracovala po celý svůj profesní život. Důvodem nástupu bývala buď umístěnka pro absolventy, nebo tam pracoval již někdo z rodiny či známých. Na pracovišti si našli partnery, vychovali děti, které se později šly do podniku učit. „Pragovka“¹ byla to tak trochu „rodinná firma“. Kladla jsem si otázku, co bylo příčinou tohoto stavu a jaké jistoty podnik nabízel?

Ráda bych touto sondou přiblížila fenomén socialistického podniku v jednotlivých desetiletích a popsala jeho fungování. Také mě zajímalo, co všechno podnik lidem poskytoval a co zase na oplátku očekával od svých zaměstnanců. Všichni pamětníci vzpomínali na Elektropřístroj s jistou nostalgií a zvláště ti starší, litovali jeho rozpadu. Jeho konec v 90. letech je ale typický pro státní podniky: byl vybrán přímý prodej zahraničnímu partnerovi. Ze současného hlediska to byl dobrý krok. Město získalo po letech zpět tovární pozemek, který využilo jako městský areál pro rozvoj podnikání. Zároveň se nástupnický podnik zavázal postavit v plánované průmyslové zóně novou továrnu. Stěhování proběhlo v roce 1998 – 99. Do města se díky tomuto rozhodnutí podařilo přivést další zahraniční investory z čehož má užitek i dnes.

¹ Hovorové označení továrny, pocházející z názvu Elektro-Praga. Dřívější název „Tabačka“ označoval podnik Tabákové režie. Označení Pragovka je mezi lidmi stále živé a to nejen u těch, kteří Elektro-Pragu sami zažili.

2.2 Metodologie: Orální historie

Svoji diplomovou práci jsem se rozhodla řešit pomocí orální historie. Na úvod je zapotřebí tuto metodu přiblížit. Česky bychom mohli název přeložit jako „mluvená historie“ nebo „vyprávěné dějiny“, ale nakonec se i v našich zemích ujal název orální historie.² Odborná definice: „Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.“³ Zcela prozaicky řečeno, je to nedávná minulost vyprávěná pamětníky.

Cílem tazatele (toho, kdo vede rozhovor) je získat výpověď od narátora (toho, kdo vypráví) k určité události, procesu, době aj. Toto svědectví pak přispěje k poznání daného problému či období. Badatel vyhledává vhodné osoby, s kterými natočí rozhovor. Ideální formou je životní příběh, kdy pamětník volně vypráví o svém životě, nebo interview, které je více tematicky zaměřeno a tazatel vstupuje do rozhovoru s doplňujícími dotazy. Nejde jen o nějaké obecné dotazování nebo o novinářský rozhovor! Interview v orální historii dodržuje přesně stanovené postupy. Je to interakce mezi tazatelem a dotazovaným, která je zaznamenávána buď audio- nebo video- formě. Tento záznam se pak doslovně přepíše a poté, spolu s originální nahrávkou a záznamem o rozhovoru, se stává pramenem vhodným k dalšímu bádání.

Vztah mezi tazatelem a narátorem je určující pro výsledný rozhovor. Pokud není navázána mezi účastníky důvěra, těžko se pamětník rozpovídá. Rozhovor může ovlivňovat jednak věkový rozdíl obou účastníků, jednak genderové hledisko, ale samozřejmě hlavně připravenost tazatele a jeho vstupy do vyprávění. Tazatel je spolutvůrcem rozhovoru, partnerem narátora. Z toho plynou etické aspekty orální historie. Jak již bylo zmíněno, nejde o žádnou investigativní žurnalistiku. Pokud pamětník nemá chuť o určité události mluvit, tazatel je povinen toto respektovat. Narátora je nutné obeznámit s cíli výzkumu, plánovaným výstupem, způsobem uložení rozhovoru i s jeho možnostmi využití. Pokud narátor nesouhlasí, neměl by se takto získaný pramen uveřejňovat. Orální historie je metoda výzkumu, která má přispět k reálnějšímu obrazu minulosti. Nejde o žádnou honbu za skandály, či pikantními momenty z života vyprávějího. Pamětník je

2 Podrobněji: Vaněk, M a Mücke, P. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2011, s. 11.

3 Tamtéž, s. 9.

dárce svého příběhu, s kterým by mělo být nakládáno citlivě a v etických mezích. Jakékoliv manipulativní jednání, jak s narátorem, tak s rozhovorem, je v rozporu s pravidly této metody.

Tazatel rozhovor analyzuje z různých hledisek, s cílem pochopit a porozumět sdělení rozhovoru. Je třeba na tomto místě též připomenout, že určitou analýzu provádí spontánně již sám narátor, v závislosti na věku, pohlaví, či příslušnosti k určité skupině. Například starší člověk má tendenci vyprávět svůj život jako uzavřený příběh, na rozdíl od lidí mladších, kteří vnímají svůj život jako a priori neukončený. Analýza rozhovoru je jeho zpracování z hlediska různých kritérií (obsahu, jazyka, chování narátora atp.), zmíněná témata jsou kondenzována, vypouštějí se různé odbočky a opakování. Práci s textem pomáhá kódování a indexace. Zjednodušeně je možné si představit výsledný rozhovor jako hračku z lega, která je při analýze rozebrána na jednotlivé dílky, ty jsou rozděleny na hromádky podle barev, velikosti a jiných hledisek vyplývajících z výzkumného záměru. Steinar Kvale, průkopník „oral history“ (z latiny oralis – ústní), doporučuje tyto analytické postupy: zhuštění (condensation), kategorizaci (categorisation), převyprávění (narrative), interpretaci (interpretation) a speciální přístupy (ad hoc)⁴. Na provedenou analýzu navazuje interpretace rozhovoru, což je určitý výklad smyslu získaného pramene. Z toho vyplývá, že Kvale uvažuje o interpretaci jako o součásti analýzy. Interpretace je vždy jen jeden z možných pohledů na danou problematiku. Tak jako každé vyprávění nově rekonstruuje minulost z hlediska současnosti, tak i jeden rozhovor bude různými badateli interpretován rozdílně.

Jako každá metoda, má i orální historie své klady a zápory. O některých bych v krátkosti pojednala. Základem, na kterém tato metoda staví je lidská paměť. Na tu je možno nahlížet z různých hledisek. Není to jen „záznamové zařízení“, které uchovává vnější podněty (možno rozlišit paměť krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou), ani statická „nádoba“, která se plní prožitky. Dnes je na paměť nahlíženo jako na dynamický proces, který je organizován a utvářen z hlediska minulých, současných i budoucích zkušeností a očekávání jedince. Paměť jednotlivce podléhá vlivu konstrukcí, schémat, vzorů a vztažných rámců daných kolektivní paměti skupiny⁵. Tu můžeme podle Jana Assmana rozlišit na paměť mimetickou (učení se napodobováním), paměť věcí (stavby, pomníky, artefakty atd.), paměť kulturní (minulost zakódovaná ve zvycích, obřadech, kalendáři, aj.) a naposledy paměť komunikativní (předávaná mezi žijícími generacemi).

4 Vaněk, M a Mücke, P. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2011, s. 185.

5 Tamtéž, s. 111.

Narátor si sám vybírá z paměti vzpomínky, o kterých chce hovořit, a podléhají tedy určité selekci, protože se o nich hovoří již z pozice současnosti. Vyprávějíci je ovlivněn nejen odstupem let, ale také informacemi, které se někde dočetl, nebo filmy, které viděl. Člověk se během života stává neustále členem různých skupin, pracovních kolektivů, či zájmových klubů, kde členové vyznávají společné hodnoty a sdílejí společné zážitky (školní třída, kroužek modelářů, klub filatelistů, kolektiv zaměstnanců určité dílny, provozu, podniku aj.). Narátoři proto obvykle vyprávějí o kolektivní paměti skupin, kterých byli členy. V rámci těchto skupin se předávají hlavně vzpomínky všeobecně přijímané všemi členy. Pokud vzpomínka tuto podmínku nesplňuje, není předávána dál a z paměti vymizí. Další podmínkou pro uchování vzpomínky je její zapamatování. Lépe si pamatujeme to, co se opakuje, různé významné události a příběhy. Z jednotlivých sdělení se postupně stává ustálené vyprávění sdílené celou skupinou, to se ovšem už mění pouze zřídka. Tento obecný příklad vytváření kolektivní paměti na základě jednotlivých individuálních pamětí, je třeba doplnit o vlivy dalších vztažných rámců, jako je společnost s kodifikovanými svátky, zvyky, rituály, symboly a tradicemi, či historie jako věda s určitými vědeckými paradigmaty. Paměť narátora ustupuje do určité míry obecně uznávaným představám, oficiálnímu podání, či populárně naučným pořadům. I toto je třeba mít na zřeteli při práci s orálně-historickým materiálem.

Rozdílné je též členění vyprávění žen a mužů. Muži obvykle nehovoří o svém partnerském životě a o rodině, spíše se zabývají svou profesní kariérou. Ženy naopak mají své vyprávění strukturováno milníky rodinného života (svatba, narození dětí, mateřská dovolená atd.). Vyprávějíci se často dostává do role svědka a vybírá zážitky důležité pro vyprávěný příběh. Také jsou opomíjeny negativní či traumatické zážitky, jež jsou z paměti vytlačeny v rámci určité „psychohygieny“. Celistvost narátorovy osobnosti ho vede k popisu svého života jako sledu událostí, které ho přivedly do určité pozice, ve které on sám sebe vidí a takto by chtěl být viděn i svým okolím. Tazatel se může při rozhovoru setkat též s mlčením, i vyhýbání se určitým tématům. Pokud se o těchto tématech narátor přeci jenom rozhovoří, snaží se je popsat bez emocí a ve zkratce. Mezi taková témata patří například neetické či protiprávní jednání jeho i jeho blízkých, či traumatizující životní zkušenosti (výslechy, mučení, pobyt ve vězení, setkání s násilím, smrt blízkých osob aj.). Tyto zážitky se těžko předávají, i pokud jsou „sdílené“ například v rámci mezigeneračně předávané paměti, jak plyne z výzkumů rodinné paměti⁶.

⁶ Viz Welzer, H. Mollerová, S. Tschuggnallová K. Můj děda nebyl nácek. Nacismus a holocaust v rodinné paměti. Praha, Argo 2010.

Velkou výhodou metody je přímý kontakt s narátorem, možnost zeptat se ho na podrobnosti nebo na vysvětlení nejasných informací. To u klasického pramene archivního charakteru není možné. Dále je tímto způsobem možno získat nové poznatky i poznat každodenní život. Nesporným přínosem této metody je určitá „demokratizace“ dějin. Dříve byly dějiny psány z pozice mocných, vedly se kroniky vlád panovníků, života vojevůdců, historikové se zabývali autobiografiemi prezidentů či rozhodnutími vlivných podnikatelů. Nyní se do popředí zájmu badatelů dostává obyčejný člověk a jeho všednodennost, opomíjené menšiny, a události lokálních významů bez vlivu na „velké dějiny“. V neposlední řadě je třeba zmínit i určitý terapeutický efekt, který je tak narátorovi poskytnut. Již z podstaty kvalitativního výzkumu, kam tato metoda patří, vyplývá, že badatel získá mnoho informací o relativně malém počtu osob na rozdíl od věd kvantitativních.⁷ Vzhledem k těmto rozdílům nelze uplatňovat na získané informace stejný metr jako ve vědách přírodních (kritéria: validita, reliabilita, generalizace). Data není možné generalizovat, ale zato poskytnou barvitost a hloubku. Vyprávěný prožitek, zkušenost či názor narátorů je ryze subjektivní. Je proto nezbytné získané informace doplňovat a ukotvovat s dalšími prameny a literaturou. Prameny, na kterých kvalitativní výzkum stojí, je potřeba zpřístupnit, aby bylo možné získané závěry ověřit.

Orální historie se v českých zemích etablovala v 90. letech 20. století. Nejprve pronikla do českého prostředí jako metoda výzkumu, kterou využívá nejen historie, ale mnoho příbuzných oborů jako např. sociologie, antropologie, politologie aj. Využití metody je velmi široké. Například Židovské museum v Praze cíleně zachycovalo vzpomínky posledních pamětníků na holocaust, sbírka je nyní přístupná v rámci centra vizuální historie Malach. Národní filmový archiv pořizuje již od r. 1995 rozhovory s pamětníky, kteří přispěli k rozvoji českého filmu. Dalších zajímavých projektů je možno uvést ještě mnoho, z čehož plyne, že orální historie se v Čechách úspěšně rozvíjí.

2.3 Realizované rozhovory

Pro potřeby této diplomové práce jsem oslovila přes 20 lidí, které jsem většinou znala z dřívějšího zaměstnání, na některé jsem dostala tip a oslovila je dopisem. Odmítnuta jsem byla sporadicky, takže se mi povedlo realizovat celkem 17 setkání s 15 lidmi, což představovalo 21,28 hodin nahraných rozhovorů. Rozhovory s narátory jsem sbírala od léta 2012 do října 2013 a snažila se je vybírat s ohledem na dobu, od kdy v podniku

⁷ Kvantitativní vědy umožňují získat malé množství informací o velkém počtu osob a je tedy možné s daty statisticky pracovat.

působili a pokoušela se pokrýt všechna desetiletí existence EP. Šest osob nastoupilo do závodu v období 1955-1960 a pracovalo tam po zbytek svého profesního života. Dvě ženy pracovaly v EP od r. 1965. Čtyři osoby nastoupily do závodu v 70. letech. „Nejmladšími“ pamětníky mého výzkumu byli tři lidé pracující v EP od r. 1985. Nejstaršímu narátorovi bylo 81 let (*1932), nejmladšímu 49 let (*1964), z gendrového hlediska jsem mluvila s 6 ženami a 8 muži.

Pokud šlo o pracovní zařazení narátorů, sedm pracovalo v dělnických profesích na lisovně, v nástrojárně, a na montážích, kde pracovaly převážně ženy, osm vykonávalo práci v kanceláři a patřili tedy k tzv. technickohospodářským pracovníkům (dále THP). THP pracovali v technologii, konstrukci, mechanizaci, na kontrole, v zásobování, a v administrativě. Většinou to byli absolventi s maturitou, kteří do podniku nastoupili na tzv. umístěnku. Dva byli vyučení a doplnili si vzdělání studiem při zaměstnání, následně pracovali také jako THP, pro úplnost dodávám, že jeden narátor byl vysokoškolák. Členství v KSČ reflektovali tři dotazovaní. Ostatní straníky nebyli a někteří se též zmínili o úsilí, které museli vyvinout, aby to tak zůstalo.

Spontánní životopisné vyprávění mi poskytl pouze jeden narátor. S ostatními jsem vedla polostrukturovaný rozhovor a pouze s pěti narátory, jsem vedla rozhovory dva podle použité metody. S ostatními jsem vedla rozhovor jeden, což vyplynulo z časových důvodů. Často bylo dost obtížné domluvit si schůzku s narátorem tak, aby to vyhovovalo oběma stranám. Důvodů bylo více, někteří dojížděli, a byli jsme tedy limitováni časem odjezdu spoje, jiní stále pracují a bylo pro ně náročné najít si čas, další užívají důchodu na chalupě či na chatě. Také pro mě bylo obtížné se uvolňovat z práce před koncem pracovní doby, několikrát jsem na realizaci rozhovorů čerpala svou dovolenou.

Na úvod jsem krátce představila téma své práce a přiblížila použitou metodu. Vždy jsem se snažila dát pamětníkovi maximální prostor pro vyprávění, ale občas jsem ho musela svými otázkami spíše vést, či ho vracet k danému tématu. Protože je má práce zaměřena na podnik jako takový, ptala jsem se každého, co ho vedlo k tomu, že začal pracovat v podniku. Další mé dotazy byly směřovány k profesnímu zařazení, kde pracovali a co konkrétně jejich práce obnášela. Také jsem se zajímala o dobové události v letech 1968 a 1989, samozřejmě úměrně věku narátora. Kladla jsem též mnoho otázek na téma organizace a fungování závodu, pracovních podmínek zaměstnanců, dodržování norem, bezpečnosti a hygieny na pracovišti, fungování KSČ a ROH v rámci podniku, na dovolené aj. Nepoužívala jsem žádnou sadu standardních otázek, ale okruhy otázek byly připravovány pro každého narátora individuálně dle jeho pracovního zařazení. Během

rozhovorů jsem používala materiály z regionálních novin „Zítřek“, šlo například o uveřejněné fotografie vynikajících pracovníků z různých úseků s informací na kolik procent splnili normu, či záběry z různých provozů. Někdy se mi stalo, že pamětník osobu znal, občas měli zájem si články i zapůjčit. Také jsem v rámci tohoto projektu vedla skupinový rozhovor s více pamětníky najednou, což byla pro mě nová zkušenost. Z každého interview byl pořízen Záznam o rozhovoru, kde jsem popsala okolnosti jeho vzniku a průběh. Mnoho z narátorů mi ochotně zapůjčilo různé fotografie, průkazky ROH a jiný materiál osobního charakteru vztahující se k EP.

Z hlediska mého vzorku, šest narátorů narozených do roku 1945, začalo pracovat v podniku již v období konce 50. let. Zažili léta budování, období naděje i stagnace. Konec 80. let je zastihl ve věku odchodu do důchodu, který pro ně byl často vysvobozením. Změnám, které nastaly, se již nebyli schopni se přizpůsobit. Sametovou revoluci přijali se smíšenými pocity a u některých znamenala i zvrát v jejich profesním životě. Tato generace prožila svůj život pouze v EP, takže míra identifikace s podnikem byla v jejich rozhovorech největší. Rádi vzpomínali na prožitá léta a popis jejich pracovní činnosti tvořil velkou část rozhovoru. Další skupina pěti osob se narodila po válce, v podniku začali pracovat zhruba od poloviny 60. let a zažili jeho privatizační transformaci v 90. letech. Jejich pracovní zkušenost obvykle zahrnuje i jiné podniky než jen EP. Do důchodu obvykle odcházeli až po roce 2000, takže stejnou část profesního života prožili v porevolučním období. S podnikem se tolik neztotožňovali, spíše vzpomínali, na bývalé jistoty a pracovní kolektiv. Poslední skupina čtyř lidí se narodila v 60. letech a v podniku začali pracovat až v polovině 80. let. EP pro ně byl první pracovní zkušeností. Zažili marasmus konce komunismu a revoluci v roce 1989 vítali s nadějí do budoucna. V současnosti jsou ve středním věku a pracují v nástupnických podnicích. O tom jak to chodilo za socialismu, vyprávějí bez zábrán, zmiňují i různé nešvary a nedostatky, které starší narátoři reflektovali pouze po přímém dotazu. Řada narátorů z dělnického prostředí vzpomínala s nostalgií hlavně na kolegiálnost, soudržnost na pracovišti, a nebylo to pouze v souvislosti s alkoholem či mimopracovními vztahy. Zmiňovali, že se vždy našel čas posedět, společně se pobavit nejen na podnikových večírcích, ale i v rámci oslav narozenin a svátků, společných dovolených i zájezdů. Lidé měli tehdy všichni velmi podobné podmínky, kariérní růst v dnešním slova smyslu neexistoval, a tak bylo velmi málo důvodů k závisti či hádkám. Pracovní čas byl tedy vyplněn nejen prací u mašiny či kancelářského stolu, sezením na schůzích, nebo fyzickou prací na brigádách, ale mnohdy i zábavou.⁸

⁸ Pověštila jsem si, že muži shodně zmiňovali, že například při oslavách MDŽ se od rána nedělalo a nějakou

Někteří pamětníci měli problém mi rozhovor poskytnout, setkala jsem se s ostychem i určitou nedůvěrou, ale během rozhovoru byl většinou kontakt navázán. Jedna narátorka měla problém s diktafonem, takže i když je obvykle mluvná, položené dotazy zrekapitulovala jen krátce. Rozhovory jsem analyzovala a na základě zjištěných informací rekonstruovala chronologicky život narátora. Dále jsem členila rozhovory podle zmíněných témat, která jsem kondenzovala a kódovala. Dělníci z montáží věnovali určitou část rozhovoru podrobnému popisu pracovní činnosti, kterou též názorně ukazovali, bohužel pořízená nahrávka obsahuje pouze zvukový záznam. Dělníci z lisovny a nástrojárny věnovali část rozhovoru popisu řemesla, kterým hodně žili. Někteří se vyučili v podnikovém učilišti. Všichni narátoři se zajímali o výsledné zpracování, které jim ráda poskytnu a doufám, že nebudou zklamáni výslednou podobou.

2.4 Klasické prameny

2.4.1. Archiválie

Jak již bylo zmíněno, orálně-historický materiál je nutno ukotvovat za pomoci klasických historických pramenů. Moje první cesta při hledání podkladů vedla do Státního oblastního archivu v Písku, kde jsem požádala pracovníky o vyhledání všech dostupných materiálů týkajících se Elektropřístroje Písek. K nahlédnutí toho nebylo mnoho. První byl čtyřstránkový dokument o historii továrny, který napsal pan M. Martinec, dne 17. 11. 1993. Dalším byl KOMPLEXNÍ PROGRAM péče o pracující 1976 – 1980, vydaný pro vnitřní potřebu firmou Elektropřístroj, n. p. odštěpný závod Písek v r. 1976, rozsah 52 listů. Poslední archiválie měla název ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, II. ČÁST PRVÝCH 20 LET STROJÍRENSKÉ VÝROBY, nedatováno, strojopis.

Poslední dvě zmiňované archiválie, zejména Kronika s podtitulem Dvacet let závodu Elektro-Praga a Elektropřístroj (1952 – 1971), měly pro mou práci velký význam. Obsah KRONIKY je členěn do 14 celků a popisuje vznik, organizační členění závodu v národním podniku, vnitřní organizaci, personální obsazení hlavních funkcí, počty pracovníků, výrobní program, plnění plánu, mzdy a průměrné výdělky, výstavbu závodu, hodnocení technického oddělení podniku a politickou práci KSČ v podniku. Posledních šest kapitol, které se mají zabývat odborovou organizací, dalšími společenskými organizacemi, patronáty a družební činností, rekapitulací a hlavními událostmi závodu, bohužel v kronice chybí. Také není zmíněn autor. Jak vyplynulo z jednoho rozhovoru, tvůrcem

láhev k lepšímu věnoval i ředitel. Ženy shodně vyprávěly, že si proslavený čas napracovávaly, takže denní normu splnily. Vyplynulo to z rozdílu úkolová x časová mzda.

kroniky je pan Adée, bývalý pracovník Tabákové továrny, později Elektropřístroje. Pravděpodobně je kronika v tom stavu, v jakém ji autor zanechal, i když narátor zmínil, že v 80. letech byla snaha kroniku doplnit o nové kapitoly (družební činnost aj.). Úkolem byl pověřen pan Cendelín, který zastával vedoucí pozice v ekonomickém úseku již od počátků Elektro-Pragy, ale tyto dodatky, pokud na nich vůbec začal pracovat, v knize nejsou. Kronika znamenala pro mou práci nový směr, umožnila mi podrobněji poznat období počátku strojírenské výroby v areálu.

Komplexní program péče o pracující (dále KPPP) byl pro vnitřní potřebu vypracován odborovou organizací, která ho také 23. 9. 1976 schválila. Dokument pojednává o vzniku nesouladu rozvoje výroby s rozvojem životních a pracovních podmínek lidí⁹, a proto byly rozpracovány úkoly, které měly v budoucím období sladit potřeby závodu s potřebami jejich pracovníků. V úvodní části se hodnotí uplynulé období a stanovují cíle. 23 úkolů je pak přesněji definováno v části II. Část III. má název Soubor opatření, kterých je dohromady 124. Část IV. obsahuje ukazatele komplexního programu zpracované do tabulky s reálným stavem k r. 1975 a plánované hodnoty na další období v rozvoji THP pracovníků, režijních dělníků, výstavby, zdravotnictví aj. Poslední kapitola V. řeší kontrolní mechanismus tohoto programu a v přílohách zveřejňuje přehled investic do závodu, harmonogram rozšíření výrobního programu, aj.

2.4.2. Kroniky a jiné

Další materiál, se kterým jsem pracovala při přípravě této práce, byla Kronika KOLEKTIVU SOUTĚŽÍCIHO O TITUL BSP¹⁰ oddělení expedice, kterou mi zapůjčil jeden narátor. Kronika zahrnuje období 1983 – 1987 a vyčerpávajícím způsobem popisuje úsilí kolektivu při plnění svého závazku. Cca 20 členů nejen sbíralo sběr, darovalo krev, či připravovalo nástěnky k výročním a dělalo mávátka na 1. máj, ale hlavně: ženy chodily brigádnicky pracovat do výroby a muži museli odpracovat stanovený počet hodin na stavbě podle toho, co se zrovna v závodě budovalo. Zde je vzpomínaná stavba jídelny a ubytovny. Zpočátku jsou zápisy barevně ilustrovány a objevují se zprávy ze života kolektivu, ale ke konci jsou zaznamenány pouze počty odpracovaných hodin. Za přínosné považují nalepené hodnocení výrobních a nevýrobních kolektivů podniku, které se objevuje od r. 1984. Soutěžících nevýrobních kolektivů bylo nejdříve 11, později 15. Soutěžících výrobních kolektivů byl stejný počet. Kolektivy byly hodnoceny čtvrtletně.

⁹ Komplexní program péče o pracující (KPPP), Písek 1976, s. 1.

¹⁰ Brigáda socialistické práce (BSP) nejvyšší forma socialistického soutěžení. Podrobněji viz s. 46.

Na konferenci ROH v říjnu 1986 byl tomuto kolektivu udělen titul Brigáda socialistické práce a bronzové odznaky získaly některé členky kolektivu.

Pak jsem měla k dispozici Kroniku BSP technické kontroly¹¹, která má titul Mezinárodního roku ženy II. díl, zahrnuje období 1977 – 1986 a dozvídáme se spíše o patronátu brigády nad Dětským domovem ve Zvíkovském podhradí, kam členky pravidelně jezdily nejen na Mikuláše. Dále pak jakých společenských událostí, aktivů a schůzí se zúčastnily. Taktéž jsou v kronice medailonky nových členů i zápisy družebních návštěv.

Dále bych ráda uvedla propagační materiál vydaný v r. 1977 Elektropřístrojem Písek, u příležitosti 25 let trvání podniku, potažmo 75 let existence továrního areálu, nákladem 3000 kusů. Brožurka je plná fotografií z prvovýroby a montáží a samozřejmě představuje dosažené úspěchy ve výrobním programu, rozvoji závodu, rozšiřování výroby, ale i výsledky EP při všestranné péči o zaměstnance.

Jako poslední musím zmínit brožovanou publikaci „50 let trvání Továrny na tabák v Písku“ vydanou v r. 1947 (70 stran), ze které jsem čerpala informace ke krátké kapitole o Tabákové továrně. Ta sice s elektrovýrobou nemá nic společného, ale bez továrního areálu a zaměstnanců „tabačky“ by Elektropřístroj neexistoval. Historii továrny, výrobu doutníků, sociální výdobytky či odboj proti německé okupaci popisují pracovníci managementu, mistři (dílovedoucí) i řadové dělnice.

2.4.3 Okresní noviny Zítřek

Některé výše zmíněné dokumenty byly určeny pro vnitřní potřebu podniku, jiné sloužily k propagaci a jsou charakteristické spíše množstvím fotografií a výčtem dosažených úspěchů. Odlišného charakteru jsou články okresního týdeníku Zítřek. To byl orgán okresního výboru KSČ a rady ONV, jak se dočteme v záhlaví listu. Hlavním úkolem novin bylo informovat pracující o všech zásadních otázkách a konkrétních úkolech plynoucích z usnesení stranických a státních orgánů, a svým působením pomáhat tyto úkoly naplnit. Svázané ročníky jsou k dispozici v badatelně Prácheňského muzea v Písku.

Prošla jsem časový úsek 1960 – 1993 a hledala články odkazující na podnik. V období 1960 – 1970 jich bylo mnoho, zvláště v první polovině této dekády. Je možné se v nich dočíst o politických a odborných školeních, které bylo třeba absolvovat, o zlepšovatelských hnutích, o patronátní činnosti podniku, v rámci které parta soudruha Koželoužka opravovala kombajny aj. V období 1970 – 1980 je článků o polovinu méně. Zabývají se výročími závodu, které se slavily v této dekádě (20 a 25 let závodu), nebo

¹¹ Zapůjčil podnik Schneider Electric a.s.

družební činností, samozřejmě nesmíme opomenout plnění plánu atp. V posledním období 1980 – 1990 je zmínek o EP opravdu velmi málo a věnují se například setkání bývalých pracovníků, které ROH organizovalo, vývoji a plnění plánu za dané období, či blahopřání k jubileu, vynikajícím pracovníkům, Brigádám socialistické práce aj.

Jak jsem již výše zmínila, materiály z novin mi pomohly při rozhovorech, ale také mi přiblížily podnik v různých obdobích. Při listování svázanými ročníky jsem blíže poznala život za socialismu s jeho výročími, které se průběžně slavily a každoročně opakovaly, k čemuž se stále dokola zhotovovaly aktuální nástěnky. Rok začínal v lednu, kdy ředitel, někdy s podnikovou kapelou, vítal zaměstnance a závodním rozhlasem popřál do nového roku. V druhém měsíci v roce se slavil Vítězný únor a objevovaly se fotografie milicionářů. V březnu se slavilo MDŽ, na které vzpomínal skoro každý narátor, duben byl měsíc bezpečnosti, ale také příprav na každoroční velkou událost 1. MÁJ. V dalších měsících bylo potřeba se připravit na léto, tedy se opravovaly stroje v JZD aj. V letních měsících noviny podrobně informovaly o probíhající sklizni, dovolených, a v září začala nejen škola, ale i období bramborových brigád, kterých se pracovníci závodů také zúčastňovali. Listopad byl měsíc Československo-sovětského přátelství a v tomto měsíci se slavilo výročí VŘSR. V závodě se obvykle konala konference ROH, kdy se vyhodnocovala činnost brigád a udílela se ocenění. Prosinec probíhal ve znamení nadílky a vánoc, ale také se předběžně vyhodnocovalo plnění plánu. Tolik ve stručnosti pro přiblížení dobové atmosféry. Tento výčet není samozřejmě vyčerpávající, rok zpestřovaly také pravidelné sjezdy strany, aktivity, konference a schůze KSČ, ROH a dalších organizací, různá výročí a v pětiletém cyklu též spartakiády.

2.4.4 Fotografie

Také fotografie je dokument vypovídající o bývalé době. Povedlo se mi shromáždit velký soubor fotografií dokládající vývoj podniku v 60 – 70. letech. Jedná se o fotografie z prvomájových oslav, dále z areálu podniku, z provozů, z oslav MDŽ, fotografie úspěšných BSP, ale také fotografie z dovolených v cizině, ze sportovních her pořádaných odborovou organizací, a v neposlední řadě mnoho fotografií ze schůzí, konferencí a návštěv, které podnik navštívily. Největší soubor mi byl zapůjčen akciovou společností Schneider Electric a.s., která podědila podnikové materiály. Bohužel není možné v rámci této diplomové práce zveřejnit kompletní soubor, ale digitalizované a roztříděné fotografie zůstanou v soukromém archívu k případnému dalšímu využití.

2.5 Literatura

Při práci na této diplomové práci jsem vedle výše zmíněných pramenných materiálů shromáždila a přečetla velké množství odborných publikací. Ne ze všech v této práci cituji, ale myšlenky a informace z nich mi pomohly se lépe orientovat ve zkoumané problematice. Ráda bych vám je ve stručnosti představila. Jedná se o:

- 1) příručky metodologické, které by bylo možné rozdělit na dvě skupiny. První jsou knihy pojednávající o metodách bádání, kde jsem se soustředila zvláště na výzkum kvalitativní¹². Druhou velkou skupinou jsou knihy o metodě orální historie a o orálně historickém výzkumu¹³.
- 2) publikace společenskovední a historické, které mi přiblížily zkoumanou dobu z různých úhlů pohledu a také tehdy aktuální problémy. Jedná se hlavně o publikace přibližující Československo v období komunismu, ale nezanedbatelný je i mezinárodní kontext doby¹⁴. Dále knihy o plánovaném hospodářství a ekonomice státu¹⁵ a v neposlední řadě práce mých spolužaček oboru OH, které na téma průmyslových podniků zpracovaly své absolventské práce¹⁶. Ty mi byly taktéž inspirací při mé práci na tomto projektu.

Kompletní seznam literatury uvádím na konci diplomové práce.

2.6 Internet

Mnoho informací jsem našla také na internetu. Například při snaze zjistit historii mateřského podniku Elektropřístroj Modřany¹⁷ jsem narazila na zajímavou stránku městské části Prahy 12 – Modřany¹⁸, kde jsou k dispozici i kroniky této obce. Ročníky deníku Rudé právo jsou online přístupné na portálu Ústavu pro českou literaturu AV ČR

12 Mimo jiné: Hendl, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace, Praha 2008; Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka uživatele, Praha 2000.

13 Vaněk, M a Mücke, P. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2011; Vaněk, M a Mücke, P, Pelikánová, H. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007; Šubrt, J. Pfeiferová, Š, Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání, Historická sociologie 1/2010, Nezávislé centrum pro studium politiky, ARC-Vysoká škola politických a společenských věd, s.r.o. Kolín; Vaněk, M. (ed.): Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence. Academia, Praha 2009, 3 knihy-zvláště jsem čerpala z knihy Studie.

14 Například: Kabát, J. Psychologie komunismu, Práh, Praha 2011; Kabele, J., Hájek, M. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu, Doplněk, Brno, 2008; Pullmann, M. Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu. Scriptorium, Praha 2011; Otáhal, M. Opozice, moc, společnost, 1969/1989, Maxdorf, Praha, 1996.

15 Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století, Nakladatelství Svoboda, Praha 1974; Šulc, Z. Stát a ekonomika, Karolinum, Praha 2004.

16 Pechová, I. „Kuličkáři a Zetoráci“, diplomová práce, Praha 2013; Přikrylová, A. „Za čest tovární značky“. Podnik Minerva v období tzv. normalizace očima jeho zaměstnanců. Biografická vyprávění., bakalářská práce, Praha 2008. zdroj: repozitář UK, <https://is.cuni.cz/webapps/zzp>.

17 [Online] [náhled 12. 2. 2014] <http://www.epm.cz/index.php?typ=EMA&showid=2>.

18 [Online] [náhled 12. 2. 2014] http://www.praha12.cz/dp/id_ktg=1263.

v.v.i.¹⁹ Často jsem navštěvovala portál Totalita.cz, kde ve věcném rejstříku je možné vyhledat různé pojmy a hesla z doby předrevoluční. Mým pomocníkem při vyhledávání dat na internetu byl vyhledávač Google²⁰, který mě několikrát navedl na internetovou encyklopedii Wikipedia²¹. Seznam internetových adres uvádím na konci této práce.

2.7 Údaje o regionu

Písek je město v jihočeském kraji ležící na řece Otavě. Založeno bylo králem Přemyslem Otakarem II. r. 1243. Bývalo sídelním městem Prácheňského kraje. Na konci 19. století došlo ke spojení města s Prahou pomocí železnice, bohužel trať z Plzně do Českých Budějovic město minula a tak nedošlo k většímu rozvoji. Přesto město prošlo částečnou industrializací. Rozvíjela se průmyslová výroba fezů²², papírenství, byla založena slévárna Remar, Rourovna nebo Tabáková továrna. Po II. světové válce prošlo město dalším průmyslovým rozvojem. Nově postavenými továrnami byl závod Kovosvit, Jitex a Masokombinát, ve starších provozech byl zřízen Elektropřístroj, či Harmonika, rozvíjela se výroba nábytku (Hikor), z bývalé Rourovny se staly Vodohospodářské strojírný aj. S rozvojem průmyslu se pojil i rozvoj stavební. Nejprve se zastavovaly volné proluky ve stávajících ulicích, obvykle družstevní výstavbou, později se začaly stavět větší bytové komplexy a celá sídliště (Gottwaldův prospekt, Nábřeží 1. máje, v 70. letech sídliště Jih a naposledy Dukla). Ve městě bylo vždy mnoho středních škol. Kromě gymnázia a učiliště bylo možno absolvovat též zdravotní, průmyslovou, ekonomickou, zemědělskou a lesní technickou školu. Bohatá tradice průmyslu a školství vydržela dodnes. Aktuálně má město okolo 30 tisíc obyvatel. „V současnosti zažívá Písek velký průmyslový rozkvět. Směrem na Čížovou je stavěna od konce 90. let rozlehlá průmyslová zóna Písek-Sever, využívaná rostoucím množstvím firem. Tato zóna je se svými 80 ha největší v celém jihočeském kraji, ale téměř polovina je stále volná. Zdejší průmyslová zóna je zaměřena převážně na strojírenský průmysl, logistiku a sofistikovaný elektroprůmysl; mezi největší zdejší nové závody lze zahrnout firmu Faurecia Components s.r.o. (vyrábí autosoučástky, např. sedačky či výfuky), AISIN Europe Manufacturing Czech s.r.o. (vyrábí součástky a nástroje), s.n.o.p. cz a. s. Písek, Amtek s. r. o., Heyco Werk, KUNSTSTOFF FRÖHLICH GmbH o.s. CZ, I.n.p. Písek, s.r.o., SMOM CZ, s.r.o., CSS SPEDITION s.r.o., BROTEX Z&J s.r.o., ČESKÉ A MORAVSKÉ

19 [Online] [náhled 12. 2. 2014] <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>.

20 [Online] [náhled 12. 2. 2014] www.google.cz.

21 [Online] [náhled 12. 2. 2014] www.wikipedia.org.

22 Pokrývka hlavy oblíbená především v islámských zemích.

OBALOVNY s.r.o. Nedávné rozšíření přineslo do zóny italskou firmu Lovato. Celkově je zde dnes zaměstnáno přibližně 2 500 zaměstnanců.²³

2.8 Stručná historie továrního areálu

Podnik Elektropřístroj sídlil v prostorách „tabačky“ bývalé Tabákové továrny. Ta byla v Písku zřízena rozhodnutím císaře Františka Josefa I. r. 1897 a začalo se vyrábět v provizorních prostorách. Výstavba nové továrny byla financována městem. To zajistilo pozemek a stavební materiál, a v roce 1901 se v nové továrně začalo pracovat. Oplocený areál měl výměru 39 557 m². Hlavní budova je dlouhá 98 m a byla obklopena parkem, který měl zaměstnancům zpříjemnit pobyt na pracovišti. V roce 1906 byly v rozích továrního parku přistavěny 2 vily pro byty představených a pak budova kuchyně. V areálu byla postavena též druhá budova stejně velká jako první, která sloužila pro sklady a expedici. Areál byl v r. 1926 napojen na vlečku vedoucí k blízké tábořské zastávce. V letech před I. světovou válkou zde pracovalo 770 dělnic.

O práci v továrně byl velký zájem a bylo mnoho čekatelek, protože na tehdejší dobu poskytovala dělníkům neslýchaný sociální komfort: byla zde dělnická kuchyně, knihovna, fungoval dětský „útulek“, později řádné jesle. V období I. republiky zřídila továrna vlastní vanové, sprchové i parní lázně. Pro zaměstnance postavila tabáková režie 3 činžovní domy s 50 byty. Továrna také podporovala půjčkami výstavbu domů svých zaměstnanců například v ulici Na spravedlnosti. V továrně fungoval i závodní lékař. Odbohy se zde ustavily již v r. 1904 a postupně vymohly mnoho výhod – mimo jiné například zavedení řádného starobního a invalidního důchodu, snížení pracovní doby z 60 na 51 hodin týdně a zavedení volného sobotního odpoledne. Postupně docházelo ke zvyšování mezd a k poskytování placené dovolené (po 10 letech práce – 3 dny, po 20 letech – 6 dní) aj.²⁴ V době I. světové války a později, byla výroba omezována. Za nacistické okupace dostala továrna nucenou správu. Výroba doutníků byla pozastavena a byla sem přesunuta výroba cigaret. Zaměstnanci továrny se aktivně zapojili do protinacistického odboje, někteří byli zatčeni gestapem a odvezeni do koncentračních táborů. V r. 1944 byl provoz zcela zastaven a budova načas sloužila jako lazaret pro německé vojáky. Po skončení války se výroba opět obnovila, ale bývalé slávy již dosaženo nebylo. V r. 1951 ONV v Písku rozhodlo výrobu doutníků zrušit a pro areál získat atraktivnější výrobní program odpovídající nové průmyslové koncepci státu. V tomtéž roce byla do závodu přesunuta

23 [Online] [náhled 25. 12. 2013] [http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADsek_\(m%C4%9Bsto\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADsek_(m%C4%9Bsto)).

24 „50 let trvání Továrny na tabák v Písku“, Písek 1947, s. 51-52.

výroba elektroinstalačního materiálu a výroba doutníků definitivně skončila 31. 12. 1951.

Od 1. ledna 1952 tovární areál, vybavení i zaměstnanci přešli do nově vzniklého podniku Elektro-Praga Jablonecké Paseky, závod Písek. Období 1952 – 1961 provázely časté organizační změny a podnik byl řízen z mateřského podniku. V pozdějším období se podnik osamostatnil, ale při další reorganizaci byl opět podřízen Jabloneckým Pasekám. To spolu s neperspektivní elektroinstalační výrobou mělo vliv na stabilitu podniku a opoždění jeho dalšího rozvoje. V r. 1961 byla továrna zařazena do n. p. Elektropřístroj Modřany. Do pobočného závodu v Písku byla přesunuta výroba elektropřístrojů.

Rozdílný charakter výroby, na který nebyl areál určen, si vyžadoval rekonstrukci budov, adaptaci výrobních ploch a výstavbu nových provozů. Jak vysvětluje kronika závodu²⁵, nedostatečná nosnost stropů jednotlivých podlaží v obou hlavních budovách měla za následek, že docházelo k záboru okrasných sadových ploch, kvůli výstavbě nových menších budov a skladů. Z porůznu postavených provizorních skladů se časem staly trvalé, čímž docházelo k degradaci prostředí. Od r. 1961 se dlouhých sedm let pracovalo na projektu rekonstrukce závodu, aniž by vedení v Modřanech rozhodlo o realizaci a schválení investic. Teprve, když byla situace v nevyhovující lisovně již kritická, přikročilo se v r. 1968 ke stavbě nové lisovny kovů. Ta měla výměru 2 300 m² a spolu se skladem hutního materiálu byla dokončena počátkem 70. let.

Úkoly a závazky plynoucí z V. pětiletky (1971 – 1975) znamenaly růst objemu výroby, k čemuž byla nutná reorganizace stávajících ploch a hledání nových. V téže době se postavila nová školka v Erbenově ulici a bývalá školka v areálu byla přeměněna na výpočetní středisko. Vybuďovala se nová zámečnická dílna a truhlárna. Také se otevřela montážní hala v Českých Velenicích, kam byla přesunuta výroba pojistkových vložek. Novým nosným programem byla v těchto letech montáž rozvaděčů a konstrukčně vylepšených tlačítek. V následující VI. pětiletce (1976 – 1980) došlo k uvolnění tzv. spodní vily, ve které doposud bydleli zaměstnanci. Byla přeměněna na kanceláře. V druhé vile kanceláře již byly (adaptována byla již v předchozím období), také tam fungoval závodní lékař, zubař a gynekolog. Velký problém s továrním areálem byl v zastaralých hygienických zařízeních, a v nedostatečném prostoru šaten. Postupně se přistavovaly nové šatny, sprchy i toalety. Problémem byly neefektivní přesuny materiálu a rozpracovaných dílců mezi různými dílnami. Tok materiálu neměl technologickou

25 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Výstavba závodu, rozmíst'ování provozů. Stránkování je pouze v části knihy, proto ho neuvádím.

návaznost, přesuny vázaly mnoho personálu i času. V hlavní budově byl nákladní výtah pro přepravu mezi poschodími, každá dílna měla 2 – 3 manipulanty určené na převoz materiálu a také existovala nádvorní četa, která se starala o vlečku.

Posledním obdobím rozvoje areálu byly 80. léta. Tehdy se nově postavila projekční kancelář a dílna mechanizace, nové výpočetní středisko, ubytovna, přistavovala se kuchyně a vedle lisovny se postavila nová budova nástrojárny. Tento výčet není vyčerpávající a zmiňuje než větší stavby. Mapka areálu včetně plánovaného rozvoje je k nahlédnutí v přílohách²⁶. Mimoto po celé období existence podporoval podnik výstavbu bytů, rekreačních a jiných zařízení, které byly zaměřené na potřeby zaměstnanců závodu. Podnikem byla finančně i hmotně podporována stavební družstva, kde také byla povinnost odpracovat na stavbě určité množství hodin. Jak je konstatováno v kronice „na stavbách je stále nedostatek pracovních sil a závod musí vypomáhat brigádníky po celý rok.“²⁷ Ze vzpomínek narátorů se dozvídáme, že lidé z kanceláří (THP) chodili pravidelně v rámci pracovní doby dělat na stavbu. Byly rozepsané kvóty, které bylo nutno splnit.²⁸ Pro ilustraci, v r. 1982 bylo slavnostně otevřeno nové rekreační odborové středisko v Heřmani. Bývalý Krškův mlýn byl rekonstruován díky zaměstnancům závodu, kteří tam brigádnicky odpracovali 23 tisíc hodin. Středisko bylo využito pro dětský tábor, k rekreaci zaměstnanců a na školení²⁹. Z kroniky BSP expedice se můžeme dozvědět kolik hodin členové odpracovali na stavbě ubytovny a jídelny.

V 90. letech došlo při privatizaci podniku k navrácení areálu městu. Následnický podnik se přestěhoval do nové továrny v průmyslové zóně. Ze staré továrny se stal městský areál, který je využit pro rozvoj podnikání.

3. ANALYTICKÁ ČÁST

3.1 Elektro-Praga

3.1.1 50. léta³⁰

Od 1. ledna 1952 se stal bývalý areál tabačky podnikem s dlouhým názvem: Elektro-Praga Jablonecké Paseky, pobočný závod Písek. Vznikl sloučením tabákové továrny (asi 450 zaměstnanců) a komunálního podniku Elmat (zkratka Elektrotechnický

26 Viz přílohy: Ilustrace 13, 14.

27 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Výstavba závodu, rozmístování provozů.

28 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 8. 2013. Všechny citace z rozhovorů použité v této studii byly stylisticky a gramaticky upraveny tak, aby nebyl pozměněn jejich význam ani osobitost narátorova sdělení, zároveň však byly vynechány opakující se výrazy, vatová slova, nedokončené věty apod.

29 *Zitřek*. Ročník 34, č.28, 8. 7. 1982, s.2.

30 Informace zde uváděné pocházejí z ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Vznik závodu a Organizace závodu.

materiál; cca 100 zaměstnanců). Výrobní program tvořený elektroinstalačním materiálem, byl přesunut ze Stráže nad Nisou. Šlo o pojistkové spodky, izolátory, hlavice, pojistkové patrony, objímky, autopojistky a jiné speciální pojistky. V r. 1952 měl podnik 479 pracovníků. Po roce došlo ke změně v organizačním začlenění závodu a v rozmezí od r. 1953 – 1958 byl závod samostatným podnikem s názvem Elektro-Praga, n. p. Písek. V letech 1958 – 1960 byl opět začleněn do skupiny Elektro-Praga Jablonecké Paseky.

V prvním roce byla organizace závodu velmi jednoduchá, ale již tehdy se zavedlo rozdělení, které bylo zachováno po celou dobu továrny. Výroba byla členěna na prvovýrobu (lisovnu a dohotovnu, lisovnu bakelitu a galvanizovnu) a na montáže (montáž pojistkových spodků a izolátorů, montáž objímek, pojistkových hlavice, pojistkových patron a montáž autopojistek). Každá dílna měla svého mistra a případně i plánovačku. Prvovýroba byla společná pro všechny montáže. Oba celky podléhaly vedoucímu výroby. Technické útvary řídil hlavní technolog. Patřila sem konstrukce přípravků a nástrojů, vývoj a konstrukce výrobků, normování, hospodaření nářadím, nástrojárna, pomocný provoz, příprava výroby, kalkulace a THN a kontrola se zkušebnou. Další samostatná oddělení jako plánování, platy a mzdy, účtárna, nákup, expedice, osobní oddělení, závodní kuchyně či závodní škola práce, podléhaly řediteli závodu, ale byly řízeny z mateřského podniku v Jabloneckých Pasekách. V následujících letech se organizace závodu různě měnila. Byla zřízena funkce hlavního inženýra, který řídil technický i výrobní úsek, a hlavního účetního, jemuž podléhaly účtárny.

Prvním ředitelem se stal M. Bartoš (1952 – 1953), který přišel do Písku ze závodu Elektro-Praga Tanvald. V letech 1954 – 1955 byl ředitelem M. Polanský, bývalý ředitel Kovoslužby v Českých Budějovicích. Ten byl následně z funkce odvolán a podnikovým ředitelem se stal O. Novák (1955 – 1961). S novou výrobou ze Stráže nad Nisou přišel také pan J. Maršálek, který byl vedoucím výroby a poté hlavním inženýrem. Rozběh prvovýroby po technické stránce a řízení rodičích se technologických útvarů měl na starost pan J. Šíp, taktéž ze Stráže nad Nisou. Vedoucím účtárny a později hlavním účetním byl M. Cendelín, původně z Tanvaldu. Obchodně-administrativním náměstkem byl v letech 1953 – 1956 A. Adée, pak A. Adamec.

Významnou změnou bylo zavedení cechové organizace (1954 – 1957). Výroba byla rozdělena na dva cechy – každé skupině montáží byla přidělena potřebná část prvovýroby a tak byly vytvořeny uzavřené výrobní celky. Cech měl své plánovače, technology, i mzdové účetní. Cech 01 vedl A. Vlk, cech 02 řídil A. Zdvíhal. Důvodem zavedení této organizace byla snaha zvýšit odpovědnost při řízení a vyšší operativnost.

Složení cechů i jejich počet se později měnil v závislosti na výrobním programu. V roce 1957 byla tato organizace výroby zrušena a zavedena organizace dílenská, která byla zachována až do konce továrny.

V r. 1954 na výzvu ministerstva těžkého strojírenství a na počest X. sjezdu KSČ se začalo přebírat a zavádět do výroby také spotřební zboží jako cukřenky, kořenky, kráječe knedlíků, letovací pájky, kadeřnické potřeby (skřípce) a větru-vzdorné lampy. O zboží byl na trhu velký zájem, ale neodpovídalo plánovanému výrobnímu programu a také technologická příprava byla dost obtížná, proto výroba tohoto zboží byla do r. 1958 ukončena³¹. Z hlediska stability výrobního programu byl důležitý rok 1955, kdy byla zavedena výroba tlačítkových ovladačů ze závodu SVA Kutná Hora³². Výroba tlačítek, jejichž typová řada byla průběžně konstrukčně upravovaná a rozšiřovaná, se stala trvalou součástí vyráběného sortimentu.

Jak vzpomínali pamětníci: generace prvních „vedoucích“, kteří přišli rozjíždět novou výrobu, často neměla potřebné vzdělání, buď byli vyučeni, nebo měli jen dvouletou průmyslovku. Po rozběhu výroby zastávali různé řídicí funkce a v Písku zůstali. Dostali byty ve vilách v areálu, kde předtím bydlela generalita tabákové továrny. Úroveň vzdělání se časem zvyšovala jednak studiem při zaměstnání, ale též příchodem mladé generace, která již absolvovala čtyřletou průmyslovku. Strojní vybavení přišlo částečně s výrobou a další bylo přiděleno z malých zkonfiskovaných firem, jako třeba vybavení bakelitky³³. Narátorka pracující v závodě od r. 1955 vzpomínala, že v závodě pracovalo v počátcích mnoho mladých lidí, takže například na schůzích Svazu mládeže byla pravidelná účast i sto členů. Období budování bylo provázeno velkým nadšením. Pro podnik nebyl problém obsadit všechny kategorie při nacvičování spartakiády, účastníci byli bez problémů uvolňováni a plat jim byl refundován. Výpomoc v zemědělství nebo mimořádné pracovní brigády v rámci pracovní doby mohly být v těchto letech zpestřeny i brigádou na Kubě: *„V roce 1959, když se na Kubě dostal k moci Castro... měli jsme pana ředitele Nováka tehdy a ten si nás svolal, Svaz mládeže, a řekl: Je třeba tam pomoci. Pojedete mládežníci na Kubu! Pojedete tam pomoci! A bude to o Vánocích. Já jsem byla vdaná krátce, ještě jsme neměli rodinu, a to bylo nějakého vymlouvání, že na Vánoce bych chtěla být s mužem a všechno možný. Náhodou pak to padlo, ale byli*

31 Tuto skutečnost dobře ilustroval ve svém vyprávění jeden z narátorů ve vzpomínce na problémy s dlouhým nápisem NOVÉ KOŘENÍ, s kterým zápolili na lisovně viz Záznam o rozhovoru s K.M a F.M, vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

32 Této dílně se pak začalo říkat Kutná hora, což přetrvalo po celou dobu existence závodu.

33 Původně patřilo fi. Vršecký, která lisovala autíčka pro děti. Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

*jsme nadiktovaný, že pojedeme na Kubu. (smích)*³⁴ Tehdy ještě nebyl v závodě učební obor mechanika, ze kterého se později rekrutovaly dělnice na montážní práce. Pracovnice nastupovaly po základní škole již v 15 letech. Zpočátku pracovaly 6 hodin, od 16 let plných 8 hodin. To byl případ i jedné narátorky, která nastoupila do „Pragovky“ po skončení základní školy v červnu r. 1957. Nejprve pracovala na dílně, kde se montovaly sokly. Pak se zřídil na montáži patron tzv. mládežnický pás a tam narátorka pracovala až do konce Elektro-Pragy. *„No, tam jsme měli mladý kolektiv. Seděly jsme okolo dlouhého pásu, ten jede, vy pracujete a tu výrobu dáváte na ten pás, odjede a další Vám přijede. Já jsem navlékala odskakovače. Ten spodek, to je kovová čepička s vláknem. To se provlíklo do porcelánu.*“³⁵ Jiný narátor pracoval v závodě od r. 1958 na různých pozicích, jednou z nich bylo i místo mistra na dílně přístrojových pojistek. Jak zmiňuje, šlo o dílnu „proteční“, kde byly zaměstnané většinou manželky funkcionářů, policistů, důstojníků či vlivných zaměstnanců podniku. Práce na této dílně byla jednoduchá, čistá, a dobře placená. Pracovalo se většinou na jednu směnu, jen výjimečně na dvě. Mistr měl v týmu jednoho seřizovače a plánovačku. *„Tam bylo zaměstnáno osmdesát žen na té dílně.(..) a přitom to byla dílna, řekl bych čtvrtina patra té velké budovy, ne moc veliká dílna. Já, když jsem ráno přišel do práce, tak jsem musel obejít samozřejmě dílnu, všechny jsem pozdravil, protože když náhodou jsem měl honičky a neudělal jsem to, tak jsem se to dozvěděl od náměstka nebo od někoho, že jsem ty a ty soudružky nepozdravil... Ale musím říct, že se mi tam mistrovalo velice dobře, jo?“*³⁶

3.1.2 Mzdy

Mzdy vždy měly významnou alokační funkci. Cenu práce stanovovalo plánovací centrum, které též stanovovalo dlouhodobé i krátkodobé potřeby pracovních sil v jednotlivých resortech. Ocelová koncepce našeho hospodářství³⁷ vedla ke zvýhodňování těžkého průmyslu před zpracovatelským. „Ženy pracovaly hlavně v elektrotechnickém průmyslu u mechanických a montážních prací. Pobíraly proto podstatně nižší mzdy než dělníci zpracovatelé kovů při strojním obrábění. Dělníci v tomto odvětví proto v průměru patřili k nejméně placeným skupinám dělníků.“³⁸ Mzdy dělníků byly v 50. letech obecně

34 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

35 Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

36 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

37 Vznikla jako reakce na mezinárodní situaci na počátku 50. let. Začala éra studené války, kdy hrozilo nebezpečí dalšího světového konfliktu. ČSSR se mělo stát „strojírnu“ socialistického bloku. Velké investice směřovaly též do zbrojení. Tuto orientaci se plánovanému hospodářství nepodařilo nikdy překonat, i když byla v dalších desetiletích zbytečná.

38 Kalinová, L. Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969-1993. Academia, Praha

nízké, reálný průměrný měsíční výdělek byl v závodě k r. 1952 uváděn 824 Kčs. V následujících letech se střídá nárůst mezd s poklesem. Teprve od r. 1960 se výdělek pravidelně zvyšuje. V r. 1965 je zmíněn průměrný plat 1 317 Kčs a o pět let později 1 580 Kčs³⁹. Někteří narátoři mi laskavě zapůjčili své průkazy ROH, z kterých se dá odvodit výše platu. Vyučený dělník nástrojař, který nastoupil do závodu v r. 1974, měl následující rok průměrný plat 1 625 Kčs. V r. 1980 jeho průměrný plat dosáhl výše 2 158 Kčs. Paní, která pracovala na montážích, měla v r. 1975, po 17leté praxi v závodě, 1 558 Kčs a o pět let později 1 991 Kčs průměrného platu.

V EP dělníci ve výrobě byli placeni úkolovou mzdou podle dosahovaných výkonů, tedy za množství odevzdaných kusů. Režijní dělníci byli odměněni časovou mzdou za odpracovaný čas. Existoval celostátní katalog dělnických profesních tabulek, který podle kvalifikace dělníka určoval jeho třídu. „Kancelářští“ – techničtí a administrativní pracovníci byli také placeni tabulkově podle zařazení do určité třídy, která závisela na věku, odpracovaných letech atd. V praxi se ale často přihlíželo k politickým a třídním předpokladům a v menší míře ke kvalifikaci. Pomocný personál, jako například podniková stráž či zaměstnanci kuchyně, měl fixní plat. Se mzdami souvisí, v dnešní době kdy každý má bankovní účet, už nepředstavitelná agenda vyplácení výplaty v hotovosti. Aby to nebylo jednoduché, mohl si tehdy pracovník určit též výši zálohy na plat a ve výplatní den pak dostal dobírku. Byly tedy dva výplatní termíny. Když mzdová účtárna spočítala začátkem měsíce zaměstnancům mzdu, jezdilo se ve výplatní den do banky pro peníze. Množství bankovek se muselo rozdělit do papírových pytlíků tzv. sáčkovat. To obvykle chodilo dělat několik důvěryhodných osob a nesměla to být mzdová účetní. Příjem peněz musel zaměstnanec na pytlík podepsat a ten pak byl uschován do další výplaty. Lidé stáli ve frontě a všeobecně se vědělo, kolik kdo bere, jeden čas to bylo dokonce vyvěšené na nástěnce, později se zveřejňovaly pouze prémie.⁴⁰

Popis toho, jak to chodilo, nám poskytl jeden z narátorů, původem z Oravy. Vyučil se nástrojařem pro podnik Tesla Orava a měl tedy možnost srovnání se situací na Slovensku. Uvádí, že například platová třída R5, kterou dostal po nástupu do Elektropřístroje, znamenala cca 1 200 Kčs. Kdyby pracoval v těžkém strojírenství, dostal by ve stejné platové třídě o zhruba 500 Kčs více. Aby mohl postoupit do vyšší kvalifikační třídy, musel ovládat práce a úkony s nimi spojené. Nebylo to pouze o odpracovaných letech, ale též o řemesle: *„na devítku se měl udělat tahový nástroj na výrobu blatníku pre Škodovku! (..)“*

2012, s. 275. Upřesňuji, že je zde myšleno strojírenství a elektrotechnický průmysl.

39 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Mzdy a průměrné výdělků.

40 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

*Když jsem pak šel do mechanizace, tak pan Marjanko nám dal školení, jak se říká, (..) pět otázek tam bylo napsaných, včetně matematiky, to byly horší zkoušky než na tu učňovku, (smích) (..) to jsme se museli naučit a před komisi. Ta normálně schválila, i když já si myslím, že výsledky práce tu sloužili, jakou práci dělám, jak jsem hodnocený od toho vedoucího. A na základě takýchto zkoušek dali mi šestou třídu třebas.*⁴¹

V 50. letech byl podle sovětského modelu zaveden mzdový fond, který v sobě zpočátku zahrnoval všechny složky vyplácených mezd. Slabinou centrálního řízení byla nemožnost pružně reagovat na potřeby a motivace podniků. Proto se od r. 1960 ke mzdovému fondu přidal i fond prémie. Již v r. 1965 závod začal uplatňovat nové podmínky řízení, spočívající v novém systému odměňování. Byl zaveden fond mistra, s možností okamžitého odměnění pracovníka. O jiné velké změně nás informuje článek „Experimentující Elektropřístroj odměňuje“⁴². Šlo o podíl na hospodářských výsledcích závodu, který zavedli jako první závod na okrese. Vyplaceno bylo průměrně na jednoho pracovníka 448 Kčs, jak nás informuje autor článku, vedoucí oddělení Práce a mzdy (PaM). Podíly byly vypláceny ve dvou výplatách: v prosinci před koncem roku byla záloha a v I čtvrtletí následujícího roku byl doplatek podle skutečných výsledků. Průměrně se pohyboval kolem 500 Kčs. Od r. 1971 dochází k poklesu výše podílu zhruba o polovinu.⁴³

Plat se skládal ze základní mzdy a z pohyblivé složky – osobní příplatky, prémie, odměny a podíly na hospodářských výsledcích. Velký vliv měli vedoucí provozů a mistři. Ti určovali pracovní zařazení, tolerovali případné neplnění podmínek při zařazování do tarifních tříd, mohli dopisovat hodiny atp. V technologickém postupu, který dostali nástrojaři ke každé práci, bylo rozepsáno, co se má udělat (brousit tvarový razník, základní desku aj.), v jakém čase a do jaké třídy tento úkon spadá. „vedle mě dělala paní Staňková, ale ta měla známosti s dílenským mistrem, nie? Tak já dělal tvary, to se dělaly razníky, to se říkalo tvary, ale třeba základní desky, že tady byl zvyk úhlovat, tak to dělala paní Staňková, mala šestku, a ja som dělal tvary a svoju prácu jsem měl placenu v pětce. Ty tvary už byly třebas v sedmičke.“⁴⁴

3.1.3 Normy

Důsledkem centrálního plánování byl permanentní nedostatek pracovníků. Aby podniky přitáhly perspektivní pracovní sílu a obstály v „konkurenčním“ boji s ostatními

41 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013. Zmiňované období je počátek 70. let.

42 *Zitřek*. Ročník 16, č. 51, 15. 12. 1965, s.1.

43 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Mzdy a průměrné výděly.

44 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013.

socialistickými podniky na „trhu“ práce⁴⁵, vyvinuly se tři strategie: pokles intenzity práce, pokles kvalifikačních požadavků a vytváření fiktivních pracovních poměrů⁴⁶. První typ strategie bych ráda více přiblížila. Tam, kde nebyla práce normována, byl tolerován nižší výkon (údržbářské a obslužné činnosti, služby, administrativa aj.). U normovaných prací (práce u pásů, na výrobních linkách, obsluhy obráběcích, lisovacích či textilních strojů atp.) toto nebylo možné, protože výkon byl dán předchozím vývojem normy. „V praxi byly pracovní normy stanoveny tak, aby zajišťovaly přiměřený výdělek. Tuto skutečnost potvrzovalo i jejich vysoké překračování o 50, 100 a dokonce i o 200 %.“⁴⁷ Normy pak ale nestimulovaly zvyšování produktivity práce a bylo nutné normu „zpevnit“. Lidé, kteří překračovali normy, byli obecně nepopulární obzvláště v pozdějších obdobích, kdy vyprchal budovatelský étos. Pracovníci měli tendence si normy „držet“⁴⁸. Pracovní doba byla 8,5 hodiny. Půl hodina byla rozdělena na 15 minut hlavní přestávky na oběd a po dvou hodinách byla 5 minutová pauza někdy vyplněná i pořádnou aktivitou.⁴⁹ „*pokud jsme si chtěli vydělat, tak jsme museli splnit. (..) když člověk neplnil, neměl prémie, neměl žádné osobní ohodnocení, neměl nic, jenom to co si vydělal.*“⁵⁰

Práce v prvovýrobě, kam patřila lisovna kovů, byla specifická vysokými normami, protože tam byla jiná výrobní technologie než na montážích. „*Když to šlo na mašině, sekalo se to, tak to byly statisíce. A když to člověk vkládal rukama, to byly desetitisíce. A já jsem říkala: Já si tu připadám jako kašpárek. Takhle to tam zasuneš, zmáčkneš, povolíš, vytáhneš, odebereš, dáš, nandáš, zasuneš, zmáčkneš a tohle to člověk dělal osm hodin!*“⁵¹ Narátorka dále vzpomíná, že normy navyšovaly hlavně důchodkyně, které měly zažité vysoké pracovní tempo⁵². Normovač si obvykle vybral zkušenou pracovníci, místo nějaké průměrné, a podle té byla norma zpevněna. „*No pochopitelně, pak jsme zjistili, že můžeme dělat o 3 tisíce víc. A ono na některých kusech, na některých úsecích,*

45 Cena práce i objem odměn byl určen centrálně. Podnik neměl možnost nějak výrazněji pracovníka zaplatit (pouze konkurence preferovaných odvětví), určitá možnost byla jen v bonusech v podobě úprav pracovní doby, získání bytu, dotované ubytovny, či motivačního příspěvku aj.

46 Šulc, Z. Stát a ekonomika, Karolinum, Praha 2004, s. 127 – 128.

47 Kalinová, L. Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969-1993. Academia, Praha 2012, s. 144.

48 Rozhovor s P. B. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 10. 2013.

49 Na montážích bylo možné si i zacvičit pod asistencí závodního rozhlasu. Rozhovor s P. B. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 10. 2013.

50 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

51 Tamtéž.

52 Skupina pracujících důchodců byla početná, protože byl umožněn souběh důchodu s platem. Též pokud „přesluhovali“ a nepobírali důchod, navyšovali si ho tím až o 7 % za rok. Též je třeba zmínit, že důchody byli nízké. V r. 1987 pracovalo 787 tisíc důchodců. Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992, díl 2 Období 1945 – 1992, Doplněk, Brno 2009 s. 713, 905.

*nebo na některých mašinách (..) bylo horko těžko tu normu splnit.*⁵³

O výjimečných pracovnících, které plní normy na více než 100 % nás informuje Zítřek z období 60. let. Například M. Foučková navlékala odskakovače na dílně pojistkových patron a normu plnila na 113 %, navíc ochotně vypomáhala i při přesčasech, navzdory tomu, že měla doma tři děti.⁵⁴ O této dílně narátorky shodně vyprávěly, že tam byly vysoké normy. V dřevěných vaničkách (rakvích) bylo zhruba sto porcelánových pojistek, na které se ručně navlékaly odskakovače. Denní norma byla 30 rakví.⁵⁵ Navlékání na porcelán způsobovalo odírání prstů, a i když měly k dispozici gumové chrániče, přesto měly prsty do krve sedřené. Jinou zmíněnou dílnou byla montáž spínačů, které se dělaly na pásech. Kolem pásu, na kterém popojížděly rozpracované výrobky, sedělo 16 pracovníc a každá z toho spínače udělala část. Na práci jedné dělnice navazovala další. Norma byla 480 ks/směnu. Logicky jsem se ptala, zda při takovéto práci bylo možné si odběhnout na WC. *„Ne, ne, já když jsem chtěla na záchod, tak jsem si musela nadělat něco dopředu. Člověk to zvládl. Když jsme měli chvíli, tak si člověk udělal třeba i sto kusů dopředu.*“⁵⁶ Toto bylo nežádoucí zkrácení normy, s kterým se podnik snažil bojovat například tím, že o velké pauze na oběd se vypínal proud na dílně. Ovšem k některým operacím stačila pouze lidská síla a tak si pracovníce běžně nadělávaly kusy do zásoby. Někdy se celý kolektiv rozhodl nadělat si práci, aby potom mohl oslavovat například Silvestr či MDŽ. Tato praxe byla rozšířena po celém podniku, kde to technologický postup umožňoval. V lisovně, kde se pracovalo na strojích, bylo možné neodevzdat veškeré vyrobené zboží, schovat si ho, vykázat méně a rozdíl potom odevzdat podle potřeby pracovníka. *„se chodilo na pracovní soboty a ty lidi si to nadělali a tu sobotu tam třeba propili, protože to udělali už přes týden. Věděli totiž, že půjdou v sobotu.*“⁵⁷

Celkově práce na montážích vyžadovala manuální zručnost a určitou trpělivost, která byla vlastní spíše ženám. Elektropřístroj byl proto druhý největší zaměstnavatel žen na okrese Písek, v r. 1974 je uváděn průměrný evidenční počet pracovníků 1 140, z toho 782 žen⁵⁸. *„na těch autopojistkách tam trvalo dlouho, než ta žena splnila normu. (..) Ale byla tam paní Kupecová, tu bylo slyšet neustále! Ta neustále povídala. Ráno přišla v*

53 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

54 Zítřek. Ročník 16., č.7, 10. 2. 1965, s.1.

55 O této dílně hovořily dvě narátorky a obě uvádějí rozdílný počet denní normy i množství pojistek v „rakvi“. To může být způsobeno jednak velkým časovým odstupem, za druhé zpevněním normy časem. Shodně ovšem vzpomínají na vysokou normu (což mohlo být dle jejich údajů mezi 3 000 – 4 500 pojistek za den!). Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012. Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

56 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

57 Rozhovor s P. B. a V.H. vedla M. Schwubová, Písek, 29. 7. 2013.

58 KPPP, 1976, s. 68.

*šest, sedla a začala mluvit, (smích) pracovala a pracovala a udělala strašlivý výkon.*⁵⁹

3.1.4 Zlepšovateľské hnutí

V roce 1960 vyšel v Zítřku článek⁶⁰ s velkými titulky ZLEPŠOVATELÉ v Elektro-Praze uspoří závodu tři čtvrtě miliónu korun, s podtitulem: Všechny návrhy do týdne vyřízeny. V článku se píše, kolik návrhů bylo projednáno, kolik schváleno, kolik tisíc korun tato zlepšení ušetří na výdajích. Zlepšovací návrhy (dále zlepšováky) se zabývaly hlavně úsporou materiálu, snižování mzdových nákladů, úsporou místa, či snížením náročnosti výroby aj. Zmíněn je jmenovitě soudruh Zdvíhal, mistr lisovny bakelitu, který již uspořil podniku 204 tisíc Kčs. Tento mistr také vedl na pracovišti komplexní brigádu zlepšovatelů, kde mu vydatně pomáhal s. Vladař. Kronika také uvádí každý rok množství podaných, přijatých, zamítnutých a zavedených návrhů. V r. 1965 se konstatuje: „úroveň zlepšovateľského hnutí zůstává přibližně na úrovni minulých let, klesá však počet přijatých námětů. Naproti tomu roste průměrná hodnota jednoho přijatého námětu. Tak zvané snadné náměty jsou již vyčerpány.“⁶¹ V dalších letech se skutečně projevil propad, ale po pěti letech počet opět stoupl a úspory byly nejvyšší za sledované období 1965 – 1979. V r. 1960 se scházela 2x týdně komise a posuzovala návrhy, pro srovnání v roce 1958 jich projednali okolo 200, o rok později již přes 270. Počet později klesl, jak je zmíněno výše, a touto agendou byl pověřen referent zlepšovacích návrhů. Zlepšovák musel projít schvalovacím řízením, kdy se k němu různá střediska vyjadřovala. Mohlo se snadno stát, že pokud zlepšovací návrh poukazoval na to, že nějaké oddělení něco zanedbalo, návrh neprošel. Mnoho záležitostí, které byly řešeny zlepšováky, měly být udělány v rámci pracovní činnosti toho daného oddělení.⁶² Obvykle procházely zlepšováky na úsporu materiálu, například se navrhlo, že stříbrné kontakty nebudou čtvercové, ale kulaté, nebo úprava nástroje pomohla ušetřit 2 - 3 materiálové operace, za předpokladu investice do výkonnějšího lisu. *„Realizaci těch zlepšovacích návrhů jsem dělal jako technolog.(..) Někdy to byly absolutní nesmysly, zejména ty z dílen, když dal zlepšovací návrh někdo z konstrukce nebo z technologie, tak to převážně mělo hlavu a patu, ale když to podala nějaká zaměstnankyně dílny, tak to většinou byl absolutní nesmysl, takže jak neurazit, ale vysvětlit, že to je nesmysl.“*⁶³

59 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek 21. 5. 2013.

60 Zítřek. Ročník 11, č. 2, 6. 1. 1960, s.1.

61 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Budování technické základny a výsledky práce technického aparátu.

62 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

63 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

3.1.5 Tak zvaní bývalí lidé

V podniku pracovali také tzv. bývalí lidé, což byl oficiální termín ministerstva vnitra pro potenciálně nebezpečné osoby. Do této kategorie se dostali lidé ne za přímou aktivitu proti režimu, ale díky třídnímu a sociálnímu původu. Šlo o bývalou vyšší a střední třídu, tedy velkopodnikatelé, majitelé továren, dolů aj. Dále šlo o management a technickou inteligenci, o lépe situované živnostníky, a řadu dalších skupin společnosti, které komunisté vyhodnotili jako potenciální hrozbu, tedy i osoby, které byli za války v západních zemích, či představitele církve. Evidence těchto osob vedla Státní bezpečnost na okresní úrovni a zahrnovala nejen danou osobu, ale i rodinné příslušníky. Zařazení do této kategorie znamenalo, že dotyčný nemohl zastávat vedoucí funkci v hospodářském a státním aparátu, postih se přenesl i na jejich děti, které měly znemožněn přístup k vyššímu vzdělání. Počet evidovaných osob rostl, až dosáhl v roce 1959 cca 86 tisíc. S uvolněním počátku 60. let, byl tento seznam zrušen a nahrazen jinou evidencí, kam se zařazovalo za aktivní protirežimní postoj.⁶⁴

Také v námi sledovaném podniku pracovalo více režimem postižených lidí. Šlo například o kapitána Stříbrného původem z Lidic. Ten nejprve pracoval jako vedoucí zásobování, pak jako řadový zásobovač a nakonec vykonával manuální práci na dílně. Podobně dopadl i bývalý ředitel Tabákové továrny pan Menšík, který se dožil důchodu ve vzorkovně, kde pracovníci nebyli vedeni ve stavu THP. Jeden z narátorů vzpomíná: *„Já měl takového pracovníka, tak zvaného bývalého, u sebe v oddělení. Jmenoval se pan Adée. Ten dělal obchodního náměstka v „tabáku“, v tabákové továrně, pak přešel do Elektropragy (..) Bratr mu utekl do Kanady a tak musel z té funkce toho náměstka. Šel dělat obyčejného úředníka, no a pak přišla i doba, kdy by nemohl dělat ani toho úředníka. Když jsem tam přišel, postavili mě před hotovou věc, že by tam neměl tenhle ten člověk být, že by nemusel dobře dělat a tak dále. (..) Protože jsem pana Adéeho znal, on dělal šéfa oddílu kopané TJ Slavoj Písek, (..) a já jsem byl fotbalista a hrál jsem potom i pod nim, tak povídám: Nenene, já potřebuji, aby tady zůstal, aby mi zapracoval. A musím Vám říct, že ode mě odešel do důchodu.“*⁶⁵

64 Knapík, J., Franc, M. a kol. Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967, svazek I. Academia, Praha 2012, heslo Bývalí lidé, s. 167.

65 Rozhovor s E.J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

3.2 Plánované hospodářství

Systém řízení hospodářství fungoval v naší republice již před r. 1948. Šlo o obnovu hospodářství zničeného válkou, dvouletka začala v r. 1946. Byl to ovšem systém odlišný od centrálního plánování zavedeného v r. 1953, kdy byl přejat sovětský model řízení. Tehdy se provedly změny v počtu průmyslových ministerstev, kterých přibýlo, a ty nadále řídily podniky na přímo skrze hlavní správy. Rozepisovaly se direktivní rozpisy úkolů pro podniky v ročních plánech. Ty jim stanovily úkoly co vyrábět, ale i plány dodávek do tržních fondů, rozsah oběživa, kolik zboží vyvést, o kolik snižovat náklady a růst produktivity práce, počet pracovních sil, objem mzdových fondů aj. Hlavním ukazatelem plánu se stala hrubá výroba. Od té se odvíjely plány produktivity práce, mzdové fondy a prémie. Pracovní síly byly řízeny bilancí pracovních sil, které určovaly například i počet přijímaných studentů a jejich umístění.

Ekonomické kategorie cen, nákladů, výnosů a zisku měla jen evidenční funkci. Podnik byl napojen na státní rozpočet a podniky měly hospodařit tzv. chozrasčotem. To znamenalo, že podniky se měly chovat hospodárně a zajišťovat snižování nákladů během plnění úkolů. Kritériem úspěšnosti, ale již nebylo srovnání zisku s náklady, ale porovnání dosažených výsledků s plánovanými ukazateli. Nevýdělečné podniky nebyly za ztráty postihovány a vše se hradilo ze státního rozpočtu. Výnos byl z podniku též odčerpán a tvořil investice v preferovaných odvětvích. Ty byly podniku přiděleny na daný rok, a pokud se neproinvestovaly, vracely se na konci roku zpět. To často vedlo k jejich nehospodárnému využití a přitom jich byl nedostatek jinde.

Míra plánování přesáhla optimální mez a centrální orgány se topily v problémech operativního rázu, mnohdy bez potřebné znalosti situace. Nezbyval tak čas na dlouhodobější prognózy. Přitom nižší složky ztratily iniciativu a opakovaly se spory mezi podniky a centrem. „Podniky skrývaly rezervy, nadsazovaly potřebu materiálu (zejména nedostatkového) a pracnost výroby, „plnily hrubou výrobu“ produkcí pro ně nejvýhodnějšího sortimentu bez ohledu na potřeby odběratelů. Vazba mzdových fondů na plnění plánu hrubé výroby vedla podniky k orientaci na méně pracnou a materiálově náročnou výrobu a k neracionální kooperaci.“⁶⁶ Již v r. 1956 se rozhodlo na celostátní konferenci KSČ zpružnit práci řídicího aparátu, hospodářství decentralizovat a zvýšit hmotnou zainteresovanost subjektů. V rámci tzv. Rozsypalovy reformy⁶⁷ došlo k řadě změn, mimo jiné

66 Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století, Nakladatelství Svoboda, Praha 1974, s. 320.

67 Na svou realizaci měla reforma pouze 2 roky. Poté se nedostavily očekávané výsledky, naopak došlo ke zhroucení III. pětiletky, což se přičítalo hlavně vnějším vlivům (roztržka s Čínou, karibská krize..). Přesto se od reformy ustoupilo.

byly zřízeny tzv. výrobní hospodářské jednotky (VHJ), které sdružovaly národní podniky na oborovém principu, případně územně.

Písecký závod byl řízen z mateřského podniku v Modřanech, do kterého také odváděl to, co se vydělalo. Plán určoval kolik výrobků vyrobit a kolik prostředků na tuto výrobu zajistit. Nutné bylo průběžně vyhodnocovat a hlásit plnění plánu. Pokud bylo plnění ohroženo, došlo se na podnik a domlouvalo se „změkčení“ plánu. Pokud nebyl plán splněn, nebyly prémie. Pokud byl splněn, byl podnik odměněn finanční částkou a byla mu předávána různá ocenění jako putovní plakety, čestné prapory aj.⁶⁸ Plnění plánu bylo zaklínadlo, před kterým muselo vše ustoupit, a mělo absolutní prioritu. Informace o tom na kolik byl plán splněn, či o kolik procent byl překročen, nás provázejí neustále nejen na stránkách novin. Také Kronika závodu věnuje plnění plánu celou kapitolu a podrobně rozebírá důvody nesplnění plánu, což se stalo pouze 4x v historii závodu.⁶⁹ „V ostatních letech, od roku 1962 pak nepřetržitě, se každý rok plánovaná výroba zboží splnila a překročila. Bylo to však vždy spojeno s překonáváním nejrůznějších potíží, které hladkému a pravidelnému plnění bránily. Často tomu bylo i za cenu mimořádných opatření, jimiž se likvidovaly ponejvíce poruchy v zásobování, nedostatky při přejímání nové výroby, rozpory v plánu práce a zvyšování produktivity práce a v poslední době i chybějící pracovní síly.“⁷⁰

Plnění plánu na jednotlivých provozech sledoval dispečer výroby, který řídil tzv. plánovačky. Ty seděly na jednotlivých dílnách a měly na starost spotřebu materiálu a předávaly požadavky z plánu na zásobování. Dispečerské oddělení mělo denně porady a průběžně sledovalo plnění či neplnění plánu, v druhém případě se snažili zajistit i nápravu. Plánovačky z dílen, musely dopředu určit kolik tun materiálu bude k výrobě potřeba. Poté předaly své požadavky na zásobovací oddělení. To bylo v kontaktu s dodavatelem, který byl určen centrálně plánovací komisí. Ten ovšem nemusel mít dostatečné kapacity na pokrytí všech objednávek a bylo tedy zapotřebí vypomoci si různými způsoby. Zásobovači sháněli materiály po republice a snažili se odbytáře různě podplácet například nedostatkovým zbožím: *„byly lahve, my jsme vozili vánoční stromky třeba, takovým způsobem se to dělalo, a dá se říct kšeftovalo se takto.“*⁷¹ V popisu práce měli „prosit, žádat a uprošovat“, jak zmínil narátor. Běžnou praxí bylo i zapůjčení si materiálu u sesterských podniků, nebo přestřihání pasy na užší, aj. *„když tam byl, dneska se tomu*

68 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

69 Šlo o roky 1952, 1953, 1957 a 1961. Ze 70. a 80. let jsem údaje o plnění plánu nezískala.

70 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Výroba, výrobní program, jeho skladba a změny.

71 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

*říká audit, tenkrát to byla kontrola, tak jsme měli ve skladu třeba zásobu pasů na 7 let.*⁷² Sklady materiálu zabíraly velkou část užité plochy závodu a jejich organizace byla řízena pomocí děrného štítku.⁷³

Od 70. let byl EP Písek závodem se samostatným odbytem i zásobováním. Tato činnost byla obvykle vyhrazena mateřskému podniku, ale závod Písek se stal v těchto letech odštěpným závodem, což znamenalo, že měli vyšší samostatnost a mohli jednat napřímo s dodavateli i se zákazníky. Někdy docházelo k situacím, kdy nebyl materiál a aby se dohnal skluz v plánu, bylo nutné jít i o víkendech. Jindy se muselo vyrábět, aby byl splněn plán, ale pro výrobky nebyl odbyt. Narátor zmiňuje například výrobu stykačů, kterých se udělalo 800ks/směnu, tedy 1 600 denně, protože tato dílna jela ve dvou-směnném provozu. *„ale potom zase odbyt byl a my jsme to nestačili dělat, takže se dělalo o sobotách o nedělích, no a pak jsme jich nadělali tolik, že to nebylo kam dát, tak se to hromadilo na půdě, taky se to znehodnotilo někdy, to se taky podařilo.*⁷⁴

3.3 Elektropřístroj Modřany, národní podnik, závod Písek

3.3.1 60. léta

Od 1. ledna 1961 se továrna stává součástí podniku ČKD Modřany, který se přejmenoval na n. p. Elektropřístroj Modřany. Jak podniky Elektro-Praga, tak Elektropřístroj byly podřízeny generálnímu ředitelství Závodů silnoproudé elektrotechniky (ZSE) Praha, které vznikly v r. 1958.⁷⁵ Novým ředitelem závodu od r. 1961 byl jmenován J. Mrázek, který dříve dělal vedoucího oddělení PaM v Modřanech. Ten byl ve funkci do r. 1964, kdy odchází do funkce podnikového ředitele v Modřanech. Nahradil ho J. Pokorný, který byl dříve na pozici obchodně-ekonomického náměstka. Výrobním náměstkem se stal J. Maršálek, technickým náměstkem byl ing. J. Pernet, který nahradil J. Šípa (odešel do ZVVZ Milevsko). Obchodně-ekonomický náměstek byl zpočátku již zmíněný J. Pokorný, který do továrny přišel z generálního ředitelství pletařského průmyslu, kterého později nahradil O. Vaněk, bývalý dispečer z Modřan.⁷⁶

Hlavní změnou byl nový perspektivní výrobní program, což byla výroba elektro-

72 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

73 Ten se v podniku zaváděl v r. 1961 v souvislosti se začleněním do Elektropřístroje. Jak vzpomíná narátor, který měl tento projekt na starost, zavedení štítků bylo velmi náročné, protože ze všech technologických postupů se musela zjistit spotřeba materiálu a propojovalo se to s objednávkami. Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

74 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

75 VHJ ZSE Praha mělo v r. 1971 58.998 pracovníků In Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992, díl 2 Období 1945 – 1992, Doplněk, Brno 2009 s. 761.

76 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Personální obsazení hlavních funkcí.

přístrojů: stykačů, relé, přístrojů nízkého napětí, a tlačítek. V rámci této skupiny pak byly realizované i transfery výroby, které podrobněji zmiňuji v další podkapitole. Ty měly uvolnit kapacitu písecké továrny pro nové výrobky. Dalšími pobočnými závody tohoto koncernového podniku byla Rokytnice nad Jizerou (výroba usměrňovačů, pak i polovodičů) a Kovářská (lisovna bakelitu, plastů), provozy Pitkovice a Běchovice.⁷⁷

Organizační struktura závodu se ustálila takto:

- technický úsek zahrnoval technologii, bezpečnost práce, konstrukce nástrojů, nástrojový referát, kalkulace, konstrukce přístrojů, hlavní mechanik, hlavní energetik, referát pro zlepšovací návrhy, normování, THN, hospodaření nářadím.
- výrobní úsek (prvovýroba, montáže)
- obchodně-ekonomický úsek s oddělením odbytu, zásobování, dopravy, hospodářská správa, účtárna, plánování a ekonomika práce.

Tyto úseky vedli jednotliví náměstci, kteří podléhali řediteli závodu, který mimo ně vedl ještě další oddělení jako např. OZÚ (oddělení zvláštních úkolů), UTK (úsek technické kontroly), sekretariát, KPÚ (kádrově – personální úsek⁷⁸) aj.

3.3.2 Transfery výroby

Přechod k podniku EP Modřany znamenal odsun stávající výroby a zavádění nové. Takže například skončila výroba objímek, izolátorů a nulových můstků v r. 1960, v následujícím roce pojistky a napřesrok i pojistkové spodky. Výroba se přesunula zpět do závodů Elektro-Pragy, či tam, kde o ni byl zájem, například do Všehrd. „*Takže ve věznici ve Všehrděch byl zájem zaměstnat vězenkyně. Tak se tam převedly sokly.*“⁷⁹ Transfery výroby se řešil nedostatek pracovních sil, výroba se přesunula blíže tam, kde byla poptávka po práci. Šlo zejména o pohraniční oblasti, kde zůstaly volné prostory po odsunu Němců. Přesun provázela investice do nového vybavení provozů a další do mzdových výdajů, tedy se přesuny výroby vyznačovaly velkým nárůstem investic. Slabinou transferů byla neefektivita – vždy bylo třeba jistého času na zapracování dělníků, technologického umu na vyladění výroby, zajištění dílů aj.

⁷⁷ V Kronice Prahy 12 z let 1981 – 1985 je uvedeno v kapitole věnované EP, že závod v Písku se stal součástí podniku v r. 1958, tehdy ještě pod názvem ČKD Praha. Při reorganizaci průmyslu v r. 1961 došlo k přejmenování. V kronice je jako datum přiřazení uveden až rok 1961, čemuž odpovídají i zprávy z tisku. Přikláním se tedy k tomuto datu i v této diplomové práci.

⁷⁸ V 60. letech bylo pouze personální oddělení, KPÚ vznikl až počátkem 70. let v souvislosti s normalizací.
⁷⁹ Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013 Jedna narátorka si vzpomněla, že na dílně si vždycky říkaly, že práce na soklech je práce pro vrahy, vzhledem k vysokým normám atd. Náhodou se nakonec stalo, že tato výroba byla přesunuta do věznice. Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

Další velký problém bývalého hospodářství byl jediný dodavatel. Takto se EP dostal do problémů s nedostatkem bakelitových dílců, který ho provázel od počátku 60. let. Původně se lisovaly přímo v závodě, ale vybavení, které pobrali komunisté z vyvlastněných firem bylo dost zastaralé. Výroba bakelitových dílců se tedy na pokyn generálního ředitelství centralizovala a přesunula se do pohraniční obce Kovářská. Tamní výroba byla vyba-vena novým typem lisů, které lépe splňovaly nároky na bezpečnost práce, lisovaly nejen bakelit ale i plastové díly atp.⁸⁰ Ovšem sesterský podnik Elektropřístroj Kovářská nestíhal pokrýt potřeby závodů. Protože všechny bakelitové díly, z kterých se stykač skládal, se vyráběly tam, a nebylo možné získat jiného dodavatele, bylo nutné vypravovat brigády na výpomoc, aby v Písku vůbec byli schopni plnit plán. Jak se můžeme dočíst v článku S důvěrou lidí nelze hazardovat: „Není problém spočítat, že ročně tato podniková „reorgani-zace“ stojí 50 až 100 tisíc korun. Za deset let je to téměř milion korun. A ty byly téměř do koruny připsány na zvýšení nákladů píseckému Elektropřístroji. Teprve letos bylo 11 442 Kč připsáno k tíži závodu v Kovářské.“⁸¹ Problémy s nedostatkem dílů narušovaly vý-robu. Když nebyly dílce, bylo třeba zůstat doma nebo zajistit náhradní práci, a vše se mu-selo dohnat v mimořádných směnách a o víkendech. Aby podnik mohl fungovat, posílali z Písku do Kovářské pravidelně brigádníky – například zaměstnance podniku, kteří dříve v lisovně dělali, či svobodná děvčata. Za ně se platily vícenáklady za ubytování, stravu, pří-padně i odměny, za to že tam vůbec jeli. Na jednu takovou brigádu vzpomíná, tehdy 19letá narátorka, která tam byla s kamarádkou. Zmiňuje měsíční brigády 2x ročně, a protože byly navíc, chodily pouze na noční směny. Ráno, když přišly z práce, vzaly lyže a hurá lyžovat! „*my jsme se skamarádily s kontrolorem, on měl auto, (..) v 8 hodin jsme jely na Klínovec, a tam jsme si jezdily, já když zavřu oči, tak to dodneška vidím, po těch pláních jsme to tam lyžovaly o sto péro!*“⁸²

V r. 1961 pracovalo v závodě 908 pracovníků o pět let později již 1 062 lidí. Z Mod-řan se do Písku v tomto roce přesunula výroba technicky náročnějších elektrických přístro-jů, která se do budoucna měla stát nosným programem, instalační materiál se postupně přesouval, avšak byl zájem ponechat vyhovující výrobu tlačítkových ovladačů. Přejímání nové výroby naráželo na potíže, kvůli kterým se v tomto roce nakonec plán nesplnil. Skluz v předávání technické dokumentace, nástrojů, přípravků na montáž, a zkušebních zařízení zpomalil zavádění výroby. Navíc bylo potřeba dvě třetiny nástrojů opravit. Ale již v dalším roce kronika zmiňuje, že „montáž stykačů a relé i pojistkového materiálu je prováděna

80 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

81 *Zítřek*. Ročník 19, č. 15, 10. 4. 1968, s. 2.

82 Rozhovor s J. J. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 9. 2013.

vesměs na montážních pasových linkách s vysokou produktivitou práce. Koncem roku 1961 má závod šest pásů a v dalším roce se počítá s montážním pásem i pro stykačové kombinace.⁸³ Na počátku 70. let řešila továrna nedostatek pracovních sil a výrobních kapacit otevřením provozu v Českých Velenicích, kam přesunula výrobu pojistkových patron, a očistila se již kompletně od elektroinstalačního materiálu. Nadále se vyráběly stykače, nadproudová relé, rozvaděče a tlačítkové ovladače. Sortiment byl konstrukčně i technologicky složitější a kladl vyšší nároky na kvalifikaci dělníků.⁸⁴

3.3.3 Patronátní činnost

Rozvíjela se od počátku 50. let. Šlo o pomoc zemědělství při opravách strojů, správkách budov družstva, opravách kravínů aj. Také se každoročně jezdilo vypomáhat při senách, na brigády sbírat brambory, či pomáhat při jiné sklizni. Využívána byla nejen studující a školní mládež, ale i pracující. Jak se dozvídáme z titulků v novinách z července 1960: Pracovní četa s. Františka Koželužka z n.p. Elektro-Praga v Písku opraví všechny družstevní stroje – v patronátních družstvech ještě před začátkem žní⁸⁵. Soudruzi Kortán, Samšuk, Skřivanec, Melichar, a další v těchto letech ještě mimo pracovní dobu a na úkor své dovolené, jak se dozvídáme z článku, opravili strojový park pomocí součástek vyrobených v lisovně kovů, kde tato brigáda soutěžila o titul BSP. V pozdějších letech byla praxe jiná. Jeden z narátorů vyprávěl, že když v r. 1972 odcházel z podniku, dostal od svého vedoucího „dopis“, kde mu děkuje, jak za vykonanou práci, tak za účast na brigádách a při sběru brambor: *„to normálně v pracovní době se šlo, sebrala se parta na JZD se šlo, umíte kosit? Tak se šlo kosit na pole.“*⁸⁶

Politika KSČ v 50. letech měla na zemědělství katastrofální dopad. Například v r. 1948 pracovalo v tomto sektoru 1 319 tisíc obyvatel, v r. 1960 již pouze 905 tisíc lidí.⁸⁷ Potřeba pracovních sil v průmyslu a dopad kolektivizace znamenala prudký odliv pracovníků ze zemědělství, který se podařilo vyrovnat lepším technickým vybavením a racionalizací výroby až v průběhu 60. let. Patronáty průmyslových závodů nad JZD byly konkrétní pomocí tam, kde to bylo nejvíce potřeba. Dle dobové propagandy se tak naplňoval „svazek dělnické třídy s pracujícím rolnictvem“ a odstraňovaly se rozdíly mezi městem a venko-

83 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Výroba, výrobní program, jeho skladba a změny.

84 Propagační publikace vydaná k 25. výročí závodu, bez označení stran. 1977.

85 *Zitřek*. Ročník 11, č. 30, 15. 7. 1960, s.1.

86 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013.

87 Kalinová, L. Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969. Academia, Praha 2007, s. 153, Tab. 2.1.

vem.⁸⁸ V článku Dobrý postoj zaměstnanců Elektro-Pragy ke žním,⁸⁹ se dozvídáme, že na brigádnické práce mělo pohotovost 100 lidí, z nichž 40 jezdilo do patronátních družstev a 60 bylo k dispozici ostatním družstvům na pomoc ve žních. Koncem 60. let, když se kritická situace v zemědělství poněkud stabilizovala, články o výpomoci zemědělství řídnou a v následujícím desetiletí se v novinách prakticky nevyskytovaly, přesto nebyla tato činnost přerušena, ale spíše modifikována. Jak zmiňuje komplexní program: v r. 1976 měl závod uzavřenu patronátní smlouvu s JZD Čížová, ale i dohody s řadou dalších subjektů, s kterými lidé z podniku vzájemně spolupracovali. Šlo spíše o aktivity, které měly pomoci upevňovat vztahy závodu s vnějším okolím, například blízkou základní školou Maxima Gorkého, Domem pionýrů, či občanským výborem č. 9 aj.⁹⁰

3.3.4 Rok 1968

Mateřský podnik v Modřanech a písecká továrna byly zhruba stejně velké, ostatní závody byly menší. Rozhodovací pravomoc měl pouze podnik⁹¹. Závody byly než pasivními příjemci rozhodnutí vykonaných jinde, často i v rozporu se zájmy organizace. Úspěšnost vedení závodu, se pak měřila tím, jak dokázal prosadit zájem závodu při osobních vyjednáváních. O mzdách, investicích a rozvoji závodu se rozhodovalo jinde. A podle názoru píseckých, vrácená částka nebyla dostatečná. Také dopláceli na méně úspěšné, jako třeba zmíněný Elektropřístroj Kovářská. Direktivní rozhodnutí, s jejichž negativními důsledky se denně v EP potýkali, spolu s nejasnou koncepcí rozvoje, vedlo k růstu nedůvěry k centrálnímu vedení. Jaro r. 1968 umožnilo vyjadřovat se k problémům veřejně. Přibývalo článků, kde čtenáři diskutovali s funkcionáři KSČ. V březnu je v besedě Z očí do očí⁹² V. Cardovou již zmíněn problém, který se v EP Písek rozhodli řešit velmi radikálně: „*A v tu dobu přišel příkaz, že podnik Elektropřístroj Modřany má předat výrobu pro sto žen do Ostravy.*“⁹³ Ovšem o svou zaběhnutou výrobu EP Modřany přijít nechtěly, tak bylo rozhodnuto, že se přesune výroba tlačítek z píseckého závodu. Ty se tam vyráběly již 13 let, výroba byla technicky odlaďena a pro podnik to byl perspektivní program, který se dal i konstrukčně rozvíjet, nešlo o pouhou kompletaci dílů dohromady jako v případě pojistek. O tlačítkách

88 Knapík, J., Franc, M. a kol. Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967, svazek II. Academia, Praha 2012, s. 686, heslo Podnikové patronáty.

89 *Zitřek*. Ročník 11, č. 36, 24. 8. 1960, s.1.

90 KPPP, 1976, s. 31.

91 Povšimla jsem si, že narátoři i po letech stále důsledně dodržovali dichotomii ústředí = podnik, EP Písek = závod, což mi činilo problémy, než jsem se v názvosloví zorientovala.

92 *Zitřek*. Ročník 19, č. 13, 27. 3. 1968, s.1.

93 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

se jednalo na vyšších úrovních, ale ke změně rozhodnutí nedošlo.⁹⁴ „jsem říkal to nevadí, budeme bojovat za ten program. Zkusili jsme, ale nějak jsme nepochodili. No tak sme vyhlásili stávkou.“⁹⁵ Tuto akci organizoval celozávodní výbor KSČ (CZV KSČ), spolu se závodním výborem ROH (ZV ROH), a vedením závodu, jako vnitřní hospodářskou záležitost podniku. Stávka byla ohlášena „nahoru“ a pozváni byli zástupci ÚV KSČ, ministerstva těžkého strojírenství, ÚV svazu kovoprůmyslu, zástupci OV KSČ aj. „Byli jsme překvapení. Tolik šestcettrojek ta fabrika ještě a potom už nikdy neviděla. To bylo tehdy vládní vozidlo, že jo, šestcettrojka.“⁹⁶ Lidé se sešli na nádvoří s transparenty typu: „Přestaňte s hospodářským utlačováním Jihočechů“, nebo „Chceme lidi do vedení, kteří mají naši důvěru.“⁹⁷ a pak přečetl předseda ZV ROH J. Havelka jménem stávkového výboru požadavky protestní stávky. „stáli jsme uprostřed nádvoří, bylo tam skutečně spousta lidí. Dal jsem hlasovat, jestli se mnou souhlasí (..) odsouhlasili to, rozpustilo se shromáždění, a pak jsme se sešli v jídelně, a tam byli všichni ti šéfové. Ministr a tihle potentáti všichni, no a tam jsme bojovali o skutečný výsledek. Protože oni se zúčastnili taky toho shromáždění, viděli, jak se lidi vyjadřují, jak jsou odhodlaní, to byla spontánní stávka se vším všudy, no.“⁹⁸ Požadavky pracujících byly jednoduché. Aby v Písku zůstala výroba tlačítek včetně jejich vývoje a odsunul se vyráběný elektroinstalační materiál. Dalším požadavkem bylo osamostatnění továrny. K tomu se vztahovaly termíny dalších jednání a byla i vyslovena nedůvěra určitým lidem ve vedení mateřského závodu. Stávka 26. 3. 1968 byla samozřejmě sledována tiskem a solidaritu s ní vyjádřili dopisy i další písecké závody.

V následujícím měsíci na stránkách Rudého práva generální ředitel ZSE s. Buřič napadl řešení problému stávkou a polemizoval, zda podřízený závod má co mluvit do strategie generálního ředitelství.⁹⁹ V Zítřku vyšla odpověď stávkového výboru s vypovídajícím titulkem: Požadujeme naši maximální účast na hospodaření, ze které citují: „Máme za to, že je nutno rázně skoncovat s takovým způsobem řízení, kdy kolektiv závodu pouze vyrábí a vytváří prostředky, zatím co druhý o nich rozhoduje a nám nezbyvá než poslouchat. Jde nám o to, aby jakékoliv integrační spojení bylo na základě dobrovolnosti a rovnosti partnerů a nikoliv jen v pozici vykořisťovatele.“¹⁰⁰ Další jednání se nevedla jen na stránkách

94 Kronika zmiňuje vleklá a neúspěšná jednání s podnikem a generálním ředitelstvím ZSE, taktéž ve spolupráci s OV KSČ, které vyvrcholily v r. 1967. ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Stranická organizace – politická činnost.

95 Rozhovor s J.H. vedla M. Schwubová, Písek, 8.4.2013.

96 Tatra 603. Tamtéž.

97 Zítřek, č. 14, 3. 4. 1968, s.2.

98 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

99 Nové ovzduší nutí pečlivěji vážít rozhodnutí, RP. Ročník 48, č. 98, 8. 4. 1968, s.2.

100 Zítřek. Ročník 19, č. 18, 1. 5. 1968, s.2.

novin, ale na všech možných liniích. „*takže potom následovalo x, x měsíců různého dohadování, na ministerstvu, na generálním ředitelství... Mě si pozvali lidi na schůzi v Modřanech, celozávodní schůze, tam bylo asi osm set lidí, kde jsem prostě těm lidem zdůvodňoval, proč chceme odejít z podniku Modřany, jo?*“¹⁰¹ Zároveň podnikl hlavní organizátor stávkou další kroky. Spolu s dalšími kolegy, rozhodl zavést v podniku nový způsob řízení podle ekonoma O. Šika, kterému zavolaal a požádal ho o pomoc: „*A poslal mi sem skupinu lidí, jeho zástupce, a ti přivezli celý elaborát, co by se mělo dělat, jakým způsobem, ale už ne řízeným plánovaným hospodářstvím.*“¹⁰² Ti, spolu s lidmi z EP, kteří se angažovali v tomto dění, připravili novou koncepci. V červenci 1968 odstoupil z funkce ředitele s. Pokorný a do nástupu nového ředitele vykonával zástup výrobní náměstek J. Maršálek. Novou koncepcí závodu zbývalo jen obhájit na ministerstvu u náměstka Bělovského, který dostal celou záležitost do své kompetence. Ten nechal na schůzce hlasovat, zda všichni přítomní s návrhem souhlasí, ale pan Maršálek hlasoval proti. K získání titulu národní podnik tedy i přes velké vynaložené úsilí nedošlo. „*Tak jsme se ještě chvíli dohadovali a on říká, jediná možnost by byla, že byste se mohli stát odštěpným závodem. A to jsme se tedy stali.*“¹⁰³ Jak nás informuje o tomto složitém období kronika? „*Politická situace byla relativně klidná a celozávodní výbor KSČ se snažil uskutečňovat politiku podle závěrů květnového pléna UV KSČ. Celozávodní výbor odmítal některé dílčí nesprávné politické názory, například požadavek závodního výboru ROH, aby nebyla uplatňována vedoucí úloha strany vůči odborům apod. (..) Strana se postupně dostala i na závodě do situace, kdy pozbyla svého vlivu, její činnost byla utlumena, politické složky byly pasivní a ani schůze celozávodního výboru a výborů základních organizací se nesvolávaly. Za této situace převzal iniciativu veškerého dění ZV ROH.*“¹⁰⁴ „*když jsem přijel do fabriky a nechal jsem sundat hvězdu na fabrice, tak to bylo boží dopuštění. Takže já jsem v tom šedesátém osmém roce si nadrobil hodně letitých nepříjemností*“¹⁰⁵

Srpnový vpád vojsk zemí Varšavské smlouvy byl překvapením pro všechny. Na všech pracovištích se debatovalo, lidé hodnotili situaci. „*A dlouho jsme nechápali, proč sem vlastně přišli. My obyčejní lidé. Takže my jsme to brali, že nás přišli ochránit, ale nevěděli jsme před kým. (smích)*“¹⁰⁶ Jiná narátorka popisuje slzy, a bezmoc, kterou prožívala. Informace získávali hlavně poslechem rádia. Zmiňuje také obavy a opovržení, které k

101 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

102 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

103 Tamtéž.

104 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Stranická organizace – politická činnost.

105 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

106 Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

cizím vojákům tehdy cítili: „hlavně jsme si dávali pozor, abychom někde něco neřekli, aby nás za to nezašili, že jsme pustili nějakou fámou nebo že jsme někoho urazili nebo že jsme řekli nějaký protistátní vtíp. (...) Já vim, že když tenkrát tady projížděly ruský tanky, tak lidi, co šli po ulicích, po chodnících, tak se otočili zády a nechtěli se na ně dívat.“¹⁰⁷ Jiná narátorka tehdy 20letá, zmiňuje též obavy z Rusů, ale i jiný dopad vpádu vojsk na její život: „jsme nemohli chodit k muzikám, oni potom zakázali všechno. (...) Nebylo nic. Kultura žádná, my jsme museli sedět doma, měli jsme spíš vztek. My jsme byli rádi, když se to urovnalo, že jsme mohli zase dál. Protože za nás, každou sobotu byla někde tancovačka.“¹⁰⁸ Jak se můžeme dočíst v článku Jaká je situace v Elektropřístroji?¹⁰⁹, v prvních dnech se neprovozovalo a do ticha zněl hlas z amplionu. Vázl přísun materiálu, byla omezena doprava a pošta. Ztráta za tyto dny byla 552 tisíc Kč, které se musely nahradit v tzv. Dubčecové směně.

15. ledna 1969 nastoupil do funkce ředitele M. Polanský, který už tuto funkci zastával v letech 1954 – 55. Dále byla rozdělena funkce obchodně – ekonomického náměstka a obchodním náměstkem zůstal O. Vaněk, ekonomickým náměstkem se stal M. Cendelín. Jak nás informuje kronika: „Politická situace na závodě se až do I. čtvrtletí r. 1969 vyvíjela nadále nesprávným směrem a je již v rozporu s politikou ústředního výboru KSČ. Pravice síly v závodě se snažily udržet svůj vliv.“¹¹⁰ Nový ředitel inicioval vypracování obsahového programu politické činnosti stranické organizace. Ten pak byl konkrétním vodítkem k nové práci a znamenal počátek konsolidace. Taktéž se v tomto období začaly řešit problémy s bakelitem a osm lisů z Kovářské se provizorně přesunulo do píseckého Družstva invalidů. To začalo dodávat bakelitové díly a do budoucna se počítalo s přesunem dalších 12 lisů, aby byla optimálně pokryta celá potřeba dílů.¹¹¹

3.4 Elektropřístroj Modřany, odštěpný závod Písek

3.4.1 70. léta

V r. 1970 se novým ředitelem se stává RSDr.¹¹² F. Holas. Jak vzpomínal jeden z narátorů, tento ředitel byl do EP Písek přeložen „za trest“ protože byl příznivcem změn v roce 1968, a z tohoto důvodu nemohl zůstat na své pozici průmyslového tajemníka OV KSČ.

107 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3.9. 2012.

108 Rozhovor s J. J. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 9. 2013.

109 *Zítřek*. Ročník 19, č. 35, 5. 9. 1968, s.2.

110 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Stranická organizace – politická činnost.

111 Výroba bakelitu opět v Písku, *Zítřek*, č. 20, 14. 5. 1969.

112 RSDr. – doktor sociálních věd, titul se uděloval po absolvování Vysoké školy politické UV KSČ, zdroj: wikipedia.org.

„ale jinak byl vyučený soustružník a neměl ani maturitu, protože tyhle politické školy nemusely mít maturitu. Takže se dá říct, že to byl člověk, který pozvedl tu fabriku celkem na slušnou úroveň.“¹¹³ Tento „dělnický ředitel“ pokračoval v kurzu konsolidace poměrů. Dosavadní výrobní náměstek J. Maršálek byl nahrazen R. Šustrem. Technickým náměstkem se stal J. Matějka místo ing. Perneta, který byl odsunut jako samostatný konstruktér do oddělení konstrukce. Z tohoto oddělení byl naopak povýšen F. Hrouda, který se stal od července 1971 vedoucí nově zřízeného kádrově-personálního útvaru.¹¹⁴ Provedly se tedy personální změny, jak ve vedení podniku, tak v řadách stranických i v odborovém hnutí. Předseda ZV ROH J. Havelka, za kterého se sice postavil celý závodní výbor, odešel z této funkce pod hrozbou rozpuštění celé organizace, ještě v období předchozího ředitele. Ten mu nabídl místo řadového zásobovače, bez možnosti vykonávat jakoukoliv funkci, kde by mohl řídit lidi.¹¹⁵ Novým předsedou ZV ROH se stal R. Kaiser.

Další velkou akcí, kterou strana v závodě zorganizovala, aby získala ztracené pozice, byly prověrky, na jejichž základě se mělo přistoupit k výměně stranických legitimací. Rekonstruovaný CZV KSČ určil 31 straníků, kteří v 5 komisích provedli pohovory se všemi členy strany v závodě. Jak na to jít popisoval stranický tisk. Například v článku Přístup komunistů k výměně stranických legitimací¹¹⁶ nabádal autor, že tam, kde se soudruzi znají, je třeba provádět pohovory kolektivně, pokud se neznají, doporučuje individuální přístup. Nevydat legitimací je vhodné tomu, kdo setrval na nesprávných názorech, nepochopil otázky internacionalismu, byl pasivní vůči straně či propagoval pravicově oportunistické názory. Zároveň pisatel nabádá, že každý pohovor by měl končit konkrétními závazky, které si do budoucna straník uloží, nebo způsob, jakým se bude angažovat, buď při práci ve straně či ve společenských organizacích. O prověrce, vypráví bývalý předseda ZV ROH: „Byl jsem zavolaný na okresní výbor strany. Já měl takovou silnou prověřkovou komisi, byl tam předseda okresu, tajemník, první tajemník okresního výboru strany, průmyslový tajemník, a ještě pak tam byl můj bývalý profesor na elektřinu v průmyslové škole“¹¹⁷ Komise přečetla narátorovi jeho „hříchy“ a dali mu prostor k obhájení: „co bych tomu říkal, co jsem udělal, to jsem udělal, co jsem řekl, to jsem řekl, za tím si stojím, a asi tady sedím už zbytečně, ne?“¹¹⁸ Jiný narátor měl s prověrkami také zkušenost, i když nebyl členem KSČ a zastával dělnickou pozici. Předpokládám, že pohovor, který zažil, závisel spíše na aktivitě

113 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

114 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Personální obsazení hlavních funkcí.

115 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

116 *Zitřek*. Ročník 21, č. 14, 2. 4. 1970, s.1.

117 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

118 Tamtéž.

vedoucího úseku mechanizace, kde pracoval. Pan Marjanko byl v tu dobu nemocný a zval si své zaměstnance domů, protože bydlel hned vedle továrny. Propustka byla vypsána a v určenou hodinu k němu narátor přišel. *„aby se mi jazyk rozvázal, jak se říká, tak nám něco nalil, i když jsem byl v práci (smích) no a dozvídal se určité věci. Takže to říkám, byl takový charakter, však to musím uznat, že on i když aj něco věděl nikdy z toho nic nedělal. V té práci.“*¹¹⁹

Prověrky rozdělily společnost na lidi k režimu loajální, na méně spolehlivé, a na „nepřátele“. To byla nová kategorie občanů, kterým nebyla přiznána stejná občanská práva a možnost společenského uplatnění jako ostatním.¹²⁰ V závodě pracovali lidé, kteří byli za svou občanskou aktivitu v předchozích letech potrestáni minimálně přesunem na jiné hůře placené místo. Počet postižených můžeme jen odhadovat, konkrétně bych zmínila bývalého předsedu odborů. Byl postižen nejen změnou místa a zákazem řídit lidi, ale také se v následujících letech dostal i na černou listinu osob,¹²¹ o kterých chtěla mít strana přehled. Seznamy se vytvářely v průběhu r. 1973 a bylo navrženo přes 10 tisíc osob. Evidována byla nakonec více než polovina osob. Zařazení do seznamu záviselo na agilitě toho kterého stranického orgánu. Zřejmá libovůle dopadala s různými následky i na rodinné příslušníky.¹²² Jak vypráví narátor, jeho starší syn měl problém dostat se i na učiliště. Aby uživil rodinu, protože plat na novém místě byl poloviční, měl celá léta ještě druhé zaměstnání. A jak narátor vnímal celé období? *„jakmile jsem se dostal do situace, kdy mě ze všeho vyhodili a nesměl jsem nic dělat, tak musím říct, že jsem najednou zůstal skoro sám. (..) A kupodivu mě pár kamarádů (..) zůstalo, mezi jiným, a ten byl snad vůbec ze všech nejlepší, pan Frolík, (..) který byl člen strany a byl dost politicky zaměřený. Tak to byl jediný člověk, který se mě, když mohl zastal, a který se nebál se mnou mluvit, se mnou kamarádit, jo? Úmyslně mě chodil navštěvovat do zásobování anebo já jsem mohl za ním (..) No ale musím říct, že těch kamarádů jsem po dobu té normalizace moc neměl.“*¹²³

Jak již naznačil výše zmíněný článek o pohovorech, bylo třeba se do budoucna vykoupit angažovaností. Prvomájové oslavy r. 1970 byly hodnoceny velmi dobře. V říjnu téhož roku obnovila v závodě činnost pobočka Svazu Československo–Sovětského Přátel-

119 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013. Z mého vzorku se pohovory týkaly 10 lidí, ostatní byli mladší. Spontánně o nich hovořili jen dva narátoři. Dělnice z montáží pohovory neabsolvovaly, ostatní pokud byli nuceni je podstoupit, tak je pravděpodobně absolvovali bez postihů.

120 Do určité míry se opakovala praxe z 50. let (viz kapitola o bývalých lidech).

121 Seznam osob doporučených k zařazení do jednotné centrální evidence představitelů a exponentů pravice jihočeským krajským výborem KSČ, [Online] [náhled 12. 2. 2014] http://www.totalita.cz/seznamy/exp_prav_smernice_seznam_03.pdf.

122 [Online] [náhled 12. 2. 2014] http://www.totalita.cz/vysvetlivky/exp_prav_smernice.php.

123 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

ství¹²⁴(SČSP), která v průběhu „měsíce SČSP“¹²⁵ organizovala setkání se sovětským tankovým plukem z Milovic. Jak nás informuje článek, Družba se prohlubuje,¹²⁶ závod v Písku poskytoval technickou a materiální pomoc sovětským vojákům a ti pak na oplátku pomohli v politicko-výchovné oblasti. „z Písku jezdil autobus do Milovic. Vedla to nějaká pracovnice, která dělala na rozvaděčích, on její manžel byl důstojník...tak ta organizovala tyto zájezdy, přátelily se s nějakou posádkou, (...) my jsme se těchto věcí nezúčastňovali.“¹²⁷

Další krok v konsolidaci závodu byla družební činnost. Vedení závodu požádalo Krajský výbor KSČ o souhlas a přidělení oblasti k navázání družby. Doporučen byl závod Glavanalitpribor ve městě Gomel v Bělorusku, což byl podnik vyrábějící měřicí přístroje. V září 1971 navštívila 8členná delegace závod v SSSR, Sověti přijeli na oplátku v následujícím měsíci, kdy byla uzavřena družební smlouva a také dohoda o socialistické soutěži obou závodů do r. 1975. Obsahem smlouvy byla výměna zkušeností nejen ve společenských, kulturních, stranických či odborových oblastech, ale i otázky výroby i organizace práce. Oba závody byly zhruba stejně velké. Navázáním a organizací družební činnosti byl pověřen jeden z narátorů: „já jsem to dělal, udržovali jsme takový styk. Oni tady byli asi 2x a my jsme tam byli taky (...) reciprocita to byla. Pochopitelně to pokračovalo dost čile, přijeli třeba jenom ředitel s předsedou partaje z Gomelu, když byla Říjnová revoluce nebo něco.“¹²⁸ Družba se intenzivně rozvíjela po celá 70. léta a pokračovala dál i v následujícím desetiletí ovšem v sestupné tendenci.¹²⁹

V r. 1971 byl také v závodě nově ustaven Československý Svaz žen. Jeho předsedkyně s. Kabrhelová navštívila závod v červnu 1975. Nejprve ji ředitel Holas seznámil se závodem, jeho perspektivami a sociálními plány, pak se prošla provozy, hovořila s ženami na různých pracovištích a poté na slavnostní schůzi předala titul „Kolektiv mezinárodního roku ženy“ BSP z oddělení technické kontroly vedené V. Čížkovou.¹³⁰

3.4.2 Angažovanost

„No a každý někde musel být. Já třeba musel být v odborech a ve svazu českosloven-

124 SČSP: více na: [Online] [náhled 12. 2. 2014] <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/scsp.php>.

125 Měsíc SČSP začínal 7. 11. a končil 12. 12. každý rok. Více viz předchozí odkaz.

126 *Zitřek*. Ročník 22, č. 32, 11. 8. 1971, s.1.

127 Rozhovor s K. M a F. M vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

128 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 8. 2013.

129 V obou kronikách, které jsem měla k dispozici, jsou zdravotní údaje od delegací z Gomelu a také žádosti o navázání družby s tamními BSP. Pravděpodobně to bylo dobře hodnoceno v soutěži brigád. Fotky jedné z návštěv, které byly do Gomelu vyslány, mi zapůjčila narátorka, jejíž maminka se této delegaci osobně zúčastnila. Fotky i zdravotní údaje jsou k nahlédnutí v příloze: Ilustrace 21, 48, 49.

130 *Zitřek*. Ročník 26, č. 22, 29. 5. 1975, s.1. Fotky z této návštěvy, kterých se dochovalo velké množství, jsou k prohlédnutí v příloze Ilustrace 53-56.

*sko-sovětskýho přátelství, protože jsem nebyl komunista.*¹³¹ V závodě působilo mnoho organizací - ROH, kde byli zapsáni prakticky všichni, SČSP, ČSSŽ, Červený kříž, hasiči, Lidové milice či Svazarm. V r. 1974 bylo z celkového počtu 1140 zaměstnanců¹³²: 12 poslanců (KNV, ONV a MěNV), 4 členové komise Národního výboru, 7 osob v občanských výborech, 112 osob ve funkcích složek Národní fronty mimo závod, 14 lektorů a 18 vedoucích pionýrských oddílů. *„pro ně když se nikdo ničím nezabýval, tak byl podezřelý. My jsme třeba měli kapelu, (...) pod tím závodním výborem. Takže když oni potom přišli, abych vstoupil do strany, to byl zrovna můj případ, tak já jsem říkal: Já nemám čas, já jsem v ROH, hraju...a teď jsem vyjmenoval“*¹³³

Pokud měl člověk zájem zastávat nějakou pozici, kde by řídil lidi, musel mít VUML. To byla Večerní universita marxismu-leninismu, původně určená pro straníky, ale v pozdějších letech ji mohli absolvovat i nestraníci. Stala se de facto podmínkou pro řídicí funkci již od mistra dílny. Šlo o studium při zaměstnání, které organizovalo OV KSČ, trvalo 3 roky a bylo zakončeno zkouškou. Jak vzpomíná jedna z narátorek¹³⁴, ředitel Holas díky svému předchozímu působení na OV KSČ, zařídil jednu třídu přímo v závodě. Chodilo se každý týden jedno odpoledne a každý rok měli 2x týdenní soustředění v rekreačním středisku. Absolvování této školy bylo pro kariérní postup důležitější než klasické vzdělání. Z tabulkové části komplexního programu vyplývá, že v r. 1975 mělo z 202 THP pracovníků: 33 základní vzdělání, 9 bylo vyučených, 38 mělo střední odborné vzdělání, 108 úplně střední odborné (maturita), a jen 14 vysokoškolské vzdělání, absolventů VUML bylo 33. Nejvíce THP pracovníků bylo ve věku 31-50let.¹³⁵ Z tabulky vyhodnocující sociální strukturu pracovních kolektivů¹³⁶ vyplývá, že v r. 1974 byl průměrný počet zaměstnanců: 1 140, z toho 940 dělníků, 196 THP a 782 žen. Zajímavý je údaj č. 6 z téže tabulky: počet pracovníků, kteří nemají potřebnou kvalifikaci celkem: 102 osob, z toho dělníků 9.

Jinou „dobrovolnou“ aktivitou, na kterou se obvykle zvalo, byla účast na prvomájových průvodech. Jak si můžeme přečíst v kronice BSP z expedice v r. 1985, vedoucí sice pozvala členy brigády k účasti na průvodu, ale ti nepřišli v tak hojném počtu: „Jako každým rokem tak i letos jsme tento měsíc zahájili prvomájovým průvodem. Přes nepřízeň počasí se průvodu zúčastnilo 9 členů BSP. Neúčast ostatních členů BSP byla projednána na schůzi BSP dne 4. 5. 1985 s tím, že ti, kteří se prvomájových oslav nezúčastnili, se budou

131 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

132 KPPP, 1976, s. 31.

133 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

134 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

135 Rozvoj věkové struktury, KPPP, 1976, s. 57.

136 Tamtéž, s. 68.

podílet na brigádách při stavbě kuchyně a výpomoci výrobním dílnám.“ Jak vzpomínala jedna z narátorek, v předchozích letech to bývalo jiné. „*Dříve to bylo dobrovolný, ale za téhle doby to už bylo povinný. A to já jsem zrovna nechodila, protože když to bylo povinný, tak to se mi nechtělo.*“¹³⁷ Za mlada chodila s kamarádkami pokukovat v průvodu po vojácích, později s dětmi si průvod užívala také. Mávátka, balónky, uvolněná atmosféra, pokud nebylo zrovna studené počasí, průvod lidí, který se postupně suně městem před tribunu na náměstí: „*No, potkávali jsme se, hulákali jsme se na sebe, bylo to takové veselé. (..) pak se to rozpustilo a každý si šel, kam chtěl. Většinou jsme potom šli na oběd, odpoledne jsme šli na výstaviště s dětmi (..) na kolotoče, dali jsme si tam párek s hořčicí. (smích) To bylo normální, dětem se koupila mlsota nějaká. No a to byl 1. máj.*“¹³⁸

3.4.3 Brigády socialistické práce

V souvislosti s normalizací se v 70. letech znovu aktivizovalo hnutí BSP. Podle sovětského vzoru se u nás zavádělo od r. 1958, o dva roky později se již zapojilo více než 160 tisíc dělníků a techniků. Kolektiv pracovníků uzavřel socialistický závazek související obvykle s plněním plánu, ale i kolem produktivity práce, zavádění nové techniky a technologií, či zlepšovacích návrhů. Protože brigády měly také přetvářet své členy podle hesla „*Socialisticky pracovat, socialisticky žít*“ byly závazky též společenského rázu¹³⁹. „*většinou přišlo vždycky vedení. Helejte dámy, blíží se tohle a tohle výročí a bylo by třeba si dát nějaký závazek, (..) a máma říká: no a to nám jako chceš říct, že nic neděláme nebo jak? Furt plníme nějaké závazky, furt je překračujeme a furt nic!*“¹⁴⁰ Vše probíhalo tak, že pracovníci z dílny, či kanceláře se vyhlásili kolektivem, soutěžícím o titul BSP, obvykle měli i svého „*patrona*“. Po nějaké době byla brigáda oceněna bronzovým odznakem a dostala titul BSP, dalším stupněm byl stříbrný a zlatý odznak. Pravidelně probíhalo srovnání výsledků brigád, podle podkladů z 80. let se hodnotilo každé čtvrtletí. Jednou za rok byla vyhodnocena nejlepší brigáda, spolu s nejlepšími pracovníky závodu a na konferenci ROH jim byla předána ocenění. V EP bylo v r. 1985 dohromady 29 soutěžících kolektivů.

BSP z lisovny s názvem „*Kolektiv československo-sovětského přátelství*“ si na počest XV. sjezdu KSČ slíbila: *odpracovat mimořádnou směnu, zlepšit organizaci práce na pracovišti, zapojit se do hnutí „ručím za svou práci“, převzít patronát nad učni, získat 10*

137 Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 18. 3. 2013.

138 Tamtéž.

139 Knapík, J., Franc, M. A kol. Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967, svazek I., Academia, Praha 2012 s. 158, heslo BSP.

140 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

mladých do SČSP, a starat se o nástěnku.¹⁴¹ Tato brigáda byla velmi úspěšná a tak není divu, že o tom jak si vede, vyšel také článek v časopise Květy.¹⁴² Aby mohli splnit závazek ohledně zlepšení organizace práce, který je výše zmíněn, musely členky brigády pořizovat v průběhu čtyř měsíců tzv. snímek pracovního dne. Sledovaly a zapisovaly vše, co za den udělaly, měřily časy nutných úkonů a též prostoje a jiné časové ztráty. Po vyhodnocení vznikla úspora jedné pracovní síly a bylo možné zvýšit výrobu o 10%, jak nás v článku informuje vedoucí lisovny V. Kostohryz. Vedoucí této brigády a nejlepší pracovníce paní D. Štumpfová nebyla ve straně, což nebylo tehdy obvyklé: „*Kolikrát mluvila i do rádia (..) Tak první otázka byla: Jste v KSČ? a to máma vždycky říkala: A to když chci pracovat, tak musím být v KSČ? (..) jí to nešlo do hlavy, že ona, když není komunistka, tak že nemůže vést soc-prc!*¹⁴³ ¹⁴⁴ Zato ale paní Štumpfová uměla spoustu věcí vyjednat, což oceňovaly členky kolektivu, které si ji kvůli tomu zvolily: „*prostě to dokázala vždycky vydupat a argumentovala tak, že oni to museli uznat.*“¹⁴⁵ Kolektiv za svou vedoucí stál a výsledky v podobě diplomů a ocenění se dostavily. „*to mám i z novin vystřížené, jak dostávala to vyznamenání na hradě. Tu rudou hvězdu jako Nejlepší pracovníce (..) Já si z toho vždycky dělala srandu. Já budu mít mámu od komunistů oceňovanou!*“¹⁴⁶

Jak již bylo výše zmíněno, závazky brigád směřovaly též do společenských aktivit. Brigáda z lisovny měla patronát nad dětským domovem v blízkém Zvíkovském Podhradí. 2x měsíčně vybíraly peníze na dárky pro děti, které jezdily pravidelně navštěvovat. Brigáda z expedice se také starala o děti, členové spolu chodili na různé kulturní akce, do kina, divadla i na koncerty, jak se dovídáme s nalepených lístků, někdy je vlepen i program či článek z novin. Brigáda z konstrukce si do kroniky lepila i jídelníčky z oblíbené restaurace. Ceněné byly též účasti na různých politických aktivech či školeních, pak ale chyběly pilné ruce k odvádění práce. „*my tam třeba měli dárce krve, to bylo také hodně ctěné*“¹⁴⁷ Dárcovství krve, sběr odpadových surovin, sběr bylin a další aktivity byly ceněny při hodnocení brigád. Závazky se odvíjely podle toho, zda brigáda patřila mezi výrobní či nevýrobní střediska. BSP z montáží či lisovny mohly překračovat plán výroby, brigáda z expedice se naopak zavazovala plnit ekonomické ukazatele: snížit počet reklamací v měsíci o 30 %, přednostně zajišťovat exportní dodávky, dbát na pořádek na skládce odpadu atp. Měli také

141 *Zitřek*. Ročník 26, č. 50, 11. 12. 1975, s.3.

142 Zapůjčeno narátorkou, nedatováno, údaje se vztahují k r. 1976.

143 Slangový výraz pro Brigádu socialistické práce.

144 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

145 Tamtéž.

146 Tamtéž.

147 Rozhovor s K. M a F. M. vedla M. Schwubová, Písek, 16.8. 2013.

zajišťovat úklid kolejiště a vestibulu, alespoň 3 h uklízet před výročími a dohlížet na opravy beden. Slíbili též zapojit se do prvomájových oslav a vést nástěnku.¹⁴⁸

Jeden z narátorů vedl po nějaký čas BSP v konstrukci a podělil se o vzpomínku, jaké měli problémy při zakládání: „*tak jsme ji založili, jenže jsme ztroskotali na jméně. (...) my jsme chodili Švejkovu padesátku,*¹⁴⁹ *tak jsme chtěli, že se budeme jmenovat brigáda Švejkovy padesátky. To nám nepovolili, tak jsme se nejmenovali.*“¹⁵⁰ Narátor dále vypráví, že nejobvyklejší formou plnění závazků byla práce na stavbě. Stavební podnik realizoval stavbu, ale brigádníky dodal podnik. Jednotlivá střediska dostala rozpis, který bylo nutno splnit. „*my jsme trávili dny jako přidavači zedníkům. (smích) (...) To ony holky nechodily do stavebnictví nebo na „vykopávky“.* (smích) *Chodily do výroby, když bylo potřeba někde popohnat.*¹⁵¹“ Počty hodin strávených výpomocí ve výrobě pro ženy a práci na stavbách pro muže nám výmluvně dokládá zmíněná kronika BSP expedice. Například v říjnu 1984 odpracovali členové brigády při pomoci výrobě (dílna tlačítkových ovladačů) 119,5 h, při stavbě kuchyně a ubytovny 42,5 h a ve skladu CO při balení masek 45 h.

Jiná narátorka pracovala na montáži rozvaděčů, kde měli brigádu Československo – sovětského přátelství, která se v r. 1976 propracovala ke stříbrnému odznaku a o 4 roky později získala zlatý odznak. Ten přebíraly z rukou soudruha Smrčiny, předsedy Krajského výboru odborového svazu kovoprůmyslu¹⁵². Narátorka vzpomíná, že kromě plnění a překračování plánu výroby, měli také čilý společenský život a jezdili společně na víkendy: „*na Nicově jsme měli tu chatu, podnikovou, tak jsme tam taky jezdili, když bylo v zimě. (...) Tam jsme se taky dost vyřádili. Ráda na to vzpomínám, na takový ty akce no.*“¹⁵³ Jiné brigády chodily například posedět do hospody, nebo se domluvily a udělaly společně oheň a opékaly špekáčky.

3.4.4 Technická oddělení

V prvním období závodu byla technická oddělení zaměřena na inovaci tehdejšího programu, důraz se kladl na rozjezd a podporu chodu výroby. Přitom strojový park byl dost zastaralý. Častá změna výrobního programu vázala velkou kapacitu techniků, která nebyla příliš napřena ke zlepšování kvality výrobků, konstrukčních úprav, úspoře materiálu a sní-

148 Kronika BSP odd. expedice, Socialistický závazek, s. 6, viz přílohy Ilustrace 16.

149 Dříve v Písku velmi populární turistický pochod po stopách J. Švejka. Konal se každoročně do revoluce, v současnosti je snaha tradici obnovit.

150 Rozhovor s K. M a F. M. vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

151 Tamtéž.

152 Viz přílohy Ilustrace 61, 62.

153 Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

žení pracnosti výrobků. V r. 1960 byla většina vyráběných výrobků zastaralá. Další problé-
m byl i nedostatek kvalifikovaných sil, protože nebyli dostatečně platově ohodnoceni.

Dřívější řízení technologického úseku bylo podřízeno řešení každodenních problémů.
dva roky po začlenění do skupiny EP došlo v souvislosti se zavedením nového organizač-
ního řádu ke vzniku samostatného oddělení konstrukce a normalizace. Dříve samostatné
oddělení hospodaření nářadím nadále podléhalo technologii. Výsledky této změny jsou po-
zoruhodné: snižování nákladů: r. 1962 – plán úspor splněn na 38 %, r. 1965 – plán úspor
splněn na 138 %¹⁵⁴. Oddělení konstrukce mělo podle vzpomínek narátorů dvě části. Jedna
se starala o vývoj nových výrobků, hlavně tlačítkových ovladačů. Druhá část konstrukce
řešila „starou“ výrobu. *„na většinu těch řadových konstruktérů zůstává rozkreslování cel-
kového návrhu, rozkreslování jednotlivých detailů a výrobků tak, jak by měly vypadat.“*¹⁵⁵
Výkresy se pak dostanou do technologie, která zpracuje způsob výroby a navrhne výrobní
nástroje a formy. K těm existuje taktéž výkresová dokumentace. Pokud v procesu nastanou
nějaké změny, třeba vlivem zlepšovacího návrhu, je nutno tuto změnu do dokumentace
včlenit. Dalším úkolem bylo také zvyšování kvality výrobků a jejich jakostního zařazení.
V r. 1971 získali konstruktéři z EP Písek ocenění za kolekci tlačítkových ovladačů a
spínačů T6 A, B, D, H. Rada výtvarné kultury vyhlásila tlačítka za „vynikající výrobek
roku“. Váha této typové řady byla redukována o více než 50 %, což přineslo značnou úspo-
ru materiálu. Jak říká kronika: „Inovaci starého programu prováděla vlastní výrobní kon-
strukce, inovaci nové výroby, vývojová základna v Modřanech, ale v obou případech
přípravu do sériové výroby prováděla naše technická příprava výroby.“¹⁵⁶ *„když z té kon-
strukce to vyšlo, udělala se ověřovací série a začalo se opravovat to, co se nepovedlo,
zlepšilo se to.“*¹⁵⁷

Technologie dohlížela na dodržování daných postupů ve výrobě, které také vypraco-
vávala, dále se starala o řešení závad, ověřování, implementaci zlepšovacích návrhů aj. S
prací technologa nás seznamuje další narátor. Ten byl zpočátku pomocný, později samo-
statný technolog: *„to jsem dělal právě na těch V13 – stykačích, kde jsem se musel naučit
všechny operace, takže i na páse jsem si to zkoušel. A teď byly různé závady, třeba byl plu-
sový bakelit, tak to vrčelo, teď se zjišťovalo, proč to vrčí, jezdilo se na zkoušky do Modřan*

154 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Budování technické základny a výsledky práce
technického aparátu.

155 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

156 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Budování technické základny a výsledky práce
technického aparátu.

157 Rozhovor s K. M a F. M. vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

atd.¹⁵⁸

Významnou změnou bylo vytvoření samostatného oddělení mechanizace s vlastní konstrukcí a nástrojárnou. Již v r. 1955 Marjanko st., Marjanko ml. a Lívanec podali zlepšovací návrh a následně realizovali automat na výrobu odsakovačů. Skupina pro mechanizaci a automatizaci výroby byla vytvořena již v r. 1956, ale do pěti let se rozpadla. O dva roky později nás kronika informuje, že mechanizace má čtyři konstruktéry, ale v nástrojárně je nedostatek kvalifikovaných dělníků¹⁵⁹. Samostatné oddělení vzniklo až v r. 1970. Tehdy, v souvislosti s úkoly V. a pak VI. pětiletky, byla potřeba zabývat se racionalizací, tedy zvyšováním výroby a snižováním vstupů. Jak se dozvídáme od technického náměstka s. Matějky¹⁶⁰, rozhodlo se vedení řešit situaci pomocí zavádění nových technologií a rozšiřování částečné automatizace ve výrobě a také mechanizace různých pomocných prací. Středisko mělo za úkol konstruovat a vyrábět poloautomatické stroje, které by sice bylo možné koupit hotové a odzkoušené v zahraničí, ale nebyly na ně valuty. „*Takže jsme měli automaty na naváření stříbra, prostě všechna možná udělátka, která nahrazovala ruční práci, takže mechanizace doslova tak jak to znělo.*“¹⁶¹ Oddělení vedl Marjanko ml., jeho otec byl v konstrukci, kde bylo celkem sedm konstruktérů, kteří navrhovali a kreslili návrhy, které se pak realizovaly v dílně, kde bylo pět režijních dělníků, kteří zhotovovali stroje podle dodané dokumentace. Tam byl „partákem“ pan Lívanec. Řemeslníci byli pečlivě vybráni, aby obsáhli všechny potřebné práce: „*Pan Novák na frézu, Hajn to byl soustružník, Láďa Švejnoch to byl nástrojář vyučený a zároveň dělal na brusce nakulato a já jsem byl vyučený nástrojář, dělal jsem jak na brusce na plocho, tak nástrojáře.*“¹⁶² Práce byla více náročná, protože šlo o výrobu prototypů a musela se hledat různá řešení z dostupných materiálů. Proto tam byla vybrána jen „elita“, ti nejvíce zkušení a schopní pracovníci z nástrojární závodu.

„*Oni byli zvyklí sedět za prknem a vymýšlet. Když to vymysleli, za rok, nebo za dva, tak se to rok dva dělalo, no pak se to udělalo, zkoušelo se to chvíli*“¹⁶³ Úkoly střediska byly úctyhodné. V roce vzniku střediska, vyrobili automat na odsakovače, automat na stříhání tavných vláken, dvě poloautomatické ohýbačky kontaktů, otočné přípravky pro zalisování hlavic a v neposlední řadě zkušební ohýbací poloautomat. Ovšem ne vždy se povedlo pro-

158 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

159 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Budování technické základny a výsledky práce technického aparátu.

160 *Omezený počet pracovních sil nesmí bránit vzestupu výroby*, Zitřek, ročník 25, č. 45, 8. 11. 1974, s.2.

161 Rozhovor s M.M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

162 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013.

163 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

sadit stroj do provozu, jak dokládá toto svědectví: „*tam byl dokonce montážní automat na spínací jednotky. Protože mistr si s tím nevěděl rady, tak to šlo na půdu. (...) Ten mistr, který dělal předsedu KSČ, měl daleko větší slovo než vedoucí mechanizačního střediska pan Marjanko.*“¹⁶⁴ Jiným problémem byla údržba těchto strojů. Protože šlo o prototyp, neexistovaly náhradní díly a udržet automat v chodu vyžadovalo více úsilí než u obyčejného typizovaného stroje. „*seřizovače tam dělal pan Šperl, (...) on byl úžasný, chyběl mu nějaký zvláštní šroub, tak tam strčil kus drátu nebo to svázal špagátama a ty automaty chodily.*“¹⁶⁵ Poslední slabinou, o které se zmíním, je kadence stroje. Narátoři uvedli případ, kdy zručný pracovník byl rychlejší než stroj. Šlo sice o pracovníka po výkonu trestu, který byl zvyklý na přemrštěné pracovní tempo ve věznici, ale i tak několikaleté úsilí k výrobě takového stroje bylo vynaloženo zbytečně.¹⁶⁶ Jak shrnuje jiný narátor z konstrukce mechanizace: „*Když se dělá všechno poprvé, tak potom už se samozřejmě nemůže očekávat, že to vždycky klapne a bude to tak výkonné, jak by mělo být.*“¹⁶⁷

3.5 Stranická a odborová organizace v závodě

3.5.1 Stranická organizace

Organizace KSČ byla v závodě ustavena spolu se vznikem podniku Elektro-Praga. Členů bylo zpočátku cca 200 a jejich počet postupně klesal, ale od r. 1955 začal postupně růst. Byly ustaveny tři základní organizace (ZO), které byly zastřešeny celozávodním výborem KSČ (CZV KSČ). Počet základních organizací se měnil, ale od r. 1961 se ustálil na původním počtu: I. ZO: výrobní dílny, prvovýroba. II. ZO: technická oddělení včetně údržby a nástrojárny. III. ZO: administrativa, sklady, expedice, závodní stráž a učňovské středisko. Předseda CZV KSČ vykonával tuto práci zpočátku navíc ke svému zaměstnání, v pozdějších letech byla tato funkce uvolněná.

Aby bylo možné uplatňovat stranickou kontrolu v závodě, podílet se na řízení a kontrolovat hospodaření podniku, bylo nutné, aby straníci rozuměli problematice a měli alespoň základní politicko-ekonomické znalosti. Školení byla organizována v rámci Roku stranického školení, který byl každý rok zahajován zvláštním usnesením UV KSČ. Zahrnovalo například kroužky národního hospodářství I. a II. stupně, večerní školu ekonomiky v průmyslu, dějiny KSČ či kroužek dějin KSSS¹⁶⁸. Kroužky zmiňuje kronika závodu již v r. 1952, kdy mnoho členů účast na školení odmítalo, a jeden ze školitelů dokonce na tuto

164 Tamtéž.

165 Tamtéž.

166 Rozhovor s P. B. a V. H. vedla M. Schwubová, Písek, 29. 7. 2013.

167 Rozhovor s J. K. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 8. 2013.

168 *Význam ideologické práce v závodě, Zitřek*. Ročník 11, č.14, 30. 3. 1960, s.2.

funkci rezignoval, protože byl znechucen nezájmem členů.¹⁶⁹ Práce stranické organizace se po počátečních těžkostech postupně zlepšovala. Kroužky byly vedeny kvalitními učiteli, výbor se snažil prosadit zásadu, řešit problémy ihned na místě. Rozvinula se široká agitační činnost a všichni pracovníci závodu byli mobilizováni k plnění společného cíle – hospodářského plánu. Taktéž bylo široce podporované zlepšovatelské hnutí¹⁷⁰.

Členové strany se obvykle rekrutovali nábořem pracovních sil do závodu, po r. 1961 bylo cílem přijímat za kandidáty hlavně mladé lidi z řad ČSM. Po pěti letech vytyčil XIII. sjezd strany zásadu doplňovat členy hlavně z řad dělníků, kteří by pak svým vlivem posilovali vedoucí úlohu strany. Členy KSČ bylo v r. 1967 – 271 osob. Události následujícího roku počet komunistů snížily. Kronika zmiňuje, že strana v tomto roce nebyla zastáncem nebo nositelem nesprávných činů. Její činnost byla pouze načas utlumena, organizace byla pasivní a neměla dost energie k odražení protisocialistických jevů. Iniciativu v té době převzalo ROH.¹⁷¹ V r. 1969 zrušilo členství 26 lidí a jeden byl vyloučen. Po pohovorech následujícího roku nebyly vydány průkazy 15 členům, jeden byl vyloučen OV KSČ a jeden zrušil členství ještě před pohovory. V r. 1971 odešlo dalších 10 členů. Celý tento vývoj měl za následek úbytek členů v II. ZO (technická oddělení včetně údržby a nástrojárny) na pouhých 36 členů. Kvůli organizačním těžkostem bylo v r. 1971 rozhodnuto převést část lidí z organizace I. (lisovna kovů a galvanizovna – 105 členů) do organizace II. a vyrovnat tak členstvo. Nově měla být členská základna doplněna z řad dělníků a měla se také omladit.¹⁷² Jak vzpomínal jeden z narátorů, ze závodu znal dva typy straníků. Jedni „skuteční“, kteří se stali komunisty již před válkou a během ní, a v komunismus opravdu zapáleně věřili. Ti byli postupně upozadováni druhým typem komunistou – prospěchářem. I v EP tedy převládl normalizační trend a členství ve straně bylo používáno jako prostředek ke kariérnímu růstu a k získání různých výhod.¹⁷³

Každá ZO měla jednou měsíčně neveřejnou schůzi a jednou za čas byla veřejná schůze celozávodního výboru KSČ. Jak vzpomínal narátor, vedoucí na tyto schůze vždy osobně zval. „*a mě vždycky říkal: Jaroušku, ty nemusíš! Já jsem říkal: Nemusím nebo nesmím? On říkal: Smíš, ale radši tam nechod.*“¹⁷⁴ Na tyto schůze chodívali též funkcionáři z OV KSČ a tak pokud tam nějaký nestraník měl dotazy, či nevhodné připomínky, vrhlo to špatné

169 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Stranická organizace – politická činnost.

170 Viz kapitola Zlepšovatelské hnutí.

171 ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, nedatováno. Kapitola Stranická organizace – politická činnost. Podrobněji popisují události r. 1968 ve stejnojmenné kapitole.

172 Údaje ze 70. a 80. let jsem k dispozici neměla.

173 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

174 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

světlo na celou organizaci. Na schůzích se probírala činnost za uplynulé období, aktuální problémy, budoucí úkoly, ale také aktuální dění ve světě a soudruzi se v diskuzi k němu vyjadřovali. O výsledku jejich jednání pak Zitřek přinesl třeba tuto zprávu: „V diskusi promluvila též s. Jačková, dělnice z montáže objímek. „S netrpělivostí jsme očekávali vývoj událostí, které se hromadily kolem konference v Paříži. Znovu se potvrdilo, kdo strojí úklady proti míru a kdo je bezvýhradně pro mír. V odpověď na americké provokace odpovídá naše stranická skupina přihláškou sedmi kandidátů do strany.“¹⁷⁵ Jak vzpomíná narátor, v závodě byly různé zapálené soudružky, které si například nechaly napsat projev někým jiným, problém ovšem nastal, když ho neuměly ani přečíst: „*Použil tam asi 4 nebo 5 nějakých cizích slov. Ona měla totiž potíže říct třeba imperialista. Ona to četla v jídelně, to bylo vždycky „imte-, in-, inte-, imper- e- impe-...já to nepřečtu!*“.¹⁷⁶

I v letech pozdějších se při schůzích řešila závažná témata. Například J. Valdman mistr lisovny kovů, mluvil ve své řeči o problémech na dílně: „Zdůraznil nutnost zkvalitnění základního kádru pracovníků. Dalším úkolem neméně důležitým pak musí být zkvalitnění organizace a řízení práce. Proto všichni komunisté musí být v tomto směru nápomocni mistrům a nesmí se bát za kritiku nedostatků „kritiky“ ostatních.“¹⁷⁷ Jak dále uvedl, vypnutí stroje na 5 – 10 minut vede k dlouhé pauze pracovníka a stroje nejsou v dobrém stavu, bylo by potřeba zajistit nové. Výroba na starých strojích vyžadovala velkou zručnost, mašina se musela umět „poslouchat“ a muselo se jí „vyhovět“. Například nasekat správnou délku vyžadovalo slyšet, kdy to správně „klapne“. To ovšem mistr ani seřizovači občas nezvládli a tak si mohla narátorka užít svou chvilku slávy, kdy všem „vytřela zrak“: „*Tenkrát se Valdman urazil. (..) mě hodně bavilo takhle je ponižovat před druhými lidmi, že vlastně nic neumí. Že já, obyčejná holka bez tý rudý, si na sebe vydělat umím. On kdyby neměl tu rudou hvězdu, tak by to možná nedělal.*“¹⁷⁸ Narátorka například popisovala i schůzi, na které mistr radil, že při útoku neutronovou bombou je třeba schovat hlavu za nejbližší velký kámen. Když se ho zeptala, zda si má tedy nechat urazit pozadí, začali se ostatní smát a vážnost schůze byla narušena.¹⁷⁹ Takovéto jednání se ovšem nevyplácelo – narátorka nakonec z podniku odešla po konfliktu, který mistr vyvolal. Jako matka samoživitelka měla problém už se zkrácením pracovní doby, aby mohla vodit dceru do školky. Další problém nastal později, když bylo nejmladší dítě každý měsíc nemocné s průduškami. Mistr měl podezření, že lékařka je s narátorkou domluvená. Aby tedy neměla

175 Soudruh Pavlovský mezi svými voliči v *Elektro-Praze, Zitřek*. Ročník 11, č.23, 25. 5. 1960, s.1.

176 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

177 *Jednání komunistů v EP, Zitřek*. Ročník 34, č. 9, 25. 2. 1982, s.2.

178 Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

179 Tamtéž.

problém s mistrem, že píše často paragraf, doporučila lékařka matce zůstat se synem doma delší dobu, než mu bude lépe. Narátorka požádala mistra o domácí práci, kterou již dříve, pro lisovnu vykonávala: „*Tak proč bys mi taky nemohl vozit práci domů? Na tři měsíce? Ne to nejde, my pro tebe práci nemáme.*“¹⁸⁰

O druhém přístupu vypráví narátorka z montáží, která také nebyla ve straně. „*Byli jsme dělníci, tak jsme museli poslouchat, (...) nám to nějak nepřišlo. A taky proč, měli jsme rodiny, měli jsme starosti.*“¹⁸¹ Jak narátorka zmiňuje, v komunismu se jim žilo dobře. Všichni si vydělávali víceméně stejně, nabídka zboží byla omezená, takže všichni měli všechno stejné, podobné byty, nábytek, i auta, lidé si nic nezáviděli. Podnik vycházel vstříc matkám s dětmi, jednak úpravou pracovní doby a pak také tím, že nemusely směnovat do 15 let věku dítěte. „*Nám se tam žilo strašně dobře, protože oni nám šli na ruku, hlavně dělali výhody matkám s dětmi. A to tam byla každá ženská! Já nemůžu říct, že komunismus byl na nás tak hrozný, protože tyhle ty výhody jsme měli.*“¹⁸²

3.5.2 Odborová organizace

Závodní výbor revolučního odborového hnutí (ROH) byl složen jak z lidí z dílny, tak i z administrativy. Řídil ho předseda ZV ROH, který se věnoval pouze této činnosti, byla to tedy také uvolněná funkce. Na každé dílně byl odborový důvěrník, s kterým bylo možné řešit různé problémy jak osobního tak pracovního rázu. ROH byla totiž jediná organizace, která oficiálně zastupovala zájmy lidí. Jednala však v součinnosti s politikou KSČ, někdy je též nazývána převodová páka strany. Samostatnost si odbory získaly pouze v období r. 1968 – 69, kdy převzaly iniciativu, a nejdéle pak vzdorovaly normalizačnímu tlaku strany. Odbory vyjednávaly například kolektivní smlouvu s vedením továrny, zabývaly se sociálním programem atd.

„*Takže odbory třeba dohodly, (...) že budeme rekreovat lidi na [Mamáji]¹⁸³ v Rumunsku. Koupily se stany, udělalo se všechno, co bylo třeba, ty stany se odvezly na [Mamáj], tam se postavily a střídaly se jednotlivé turnusy. A o to se staraly odbory. Staraly se o to, aby tam skutečně ty stany byly, aby se postavily, (...) nebylo to tak jednoduché, převoz přes hranice a přes několikery dvoje nebo troje hranice.*“¹⁸⁴ Odbory zajišťovaly dovolené, jak tuzemské na podnikových zařízeních, tak zahraniční. Na rekreace vzpomínala většina zaměstnanců, s kterými jsem mluvila. Destinace zahraničních dovolených se v průběhu let

180 Tamtéž.

181 Rozhovor s J. J. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 9. 2013.

182 Tamtéž.

183 Letovisko Mamaia u města Constanta, Rumunsko.

184 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

měnily, jezdilo se do Rumunska k moři, do Maďarska k Balatonu a dokonce i do Jugoslávie. Na začátku sezóny přijela na místo nejdříve parta chlapů z podniku, kteří stany postavili. Pak se tam až do září střídaly po týdnu turnusy, které vozil podnikový autobus. „*Ráno přivezl nový, večer odvezl starý, udělal si na autobusu údržbu a zase další týden nanovo.*“¹⁸⁵ Vše pak končilo velkým úklidem a stany se uložily na další rok. O zahraniční rekreace byl velký zájem a obvykle se dostalo na všechny zájemce¹⁸⁶.

Odbory organizovaly každoročně výroční konference ROH, kde se scházeli delegáti zvolení dělníky. Tam se hodnotila činnost za uplynulé období a udílela se ocenění členům BSP, což měly odbory též ve svém perimetru. Na členských schůzích se hodnotila činnost za uplynulé období a stanovovaly se úkoly do budoucna. Staraly se též o oslavy MDŽ a jiných výročí, zajišťovaly vstupenky na kulturní akce, divadlo či kino, organizovaly zájezdy na různé výstavy, dále řídily přidělování podnikových bytů a dohlížely i na činnost kroužků, jak zájmových, tak sportovních. V 80. letech se v předvánočním čase rozdávaly vánoční kolekce, které mají lidé s odbory též nerozlučně spojené.

3.6 Elektropřístroj, koncernový závod Písek

3.6.1 80. léta

V EP Písek dochází počátkem těchto let ke změně na pozici ředitele. Předchozího ředitele, nahradil ing. V. Kalčík, který přišel z nábytkářského podniku Hikor Písek. Ve vedení stále zůstávala garnitura lidí, kteří obsadili tyto pozice počátkem 70. let. Za tohoto ředitele proběhla poslední etapa rozvoje závodu i finální osamostatnění.

V Zitřku se články v těchto letech zabývají ekonomikou a plněním plánu. Tehdejší hospodářská situace nebyla vůbec dobrá. Trendy, které probíhaly ve vyspělých zemích, jako rozvoj terciální sféry, elektroniky, úspor materiálu a zdrojů, ohled k životnímu prostředí aj., nebylo možné v našich podmínkách rozvíjet. Růst národního důchodu se zpomalil, počátkem 80. let byl dokonce i v záporných číslech. V březnu r. 1980 byl vydán Soubor opatření ke zdokonalení soustavy plánovitého řízení národního hospodářství. Šlo o další pokus reformovat systém. Předchozí dvě reformy v 60. letech byly vždy v po krátké době direktivně zastaveny, reformy z 80. let byly hodně řešeny tiskem, ale k realizaci už v té době chyběla vůle. I v Písku se začalo se zaváděním zdokonalené soustavy řízení. Snahou mělo být, aby byl podnik rentabilní. Cílem byl vyvážený hospodářský rozpočet, kde by výroba výrobků pokryla výdaje na výrobu. Jak se dozvídáme z novin, nová opatření byla

185 Rozhovor s M. P. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2013.

186 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

nejprve projednána v CZV KSČ a v ZV ROH, pak byla řešena na konferenci ROH, kde s ní byli seznámeni zástupci z dílen a provozů. Následně měli být proškoleni hospodářští vedoucí závodu.¹⁸⁷ Nicméně kýžený efekt se nedostavil a i v dalších letech se podnik potýkal s problémy z důvodů nízké efektivity, kvality výroby, se ztrátovostí atd. Negativně se také projevil vysoký stav domácích dělníků, pro které nebylo dost práce. To byl důsledek nedostatku pracovníků v lisovně kovů a obtíže v zásobování materiálem a kooperací. Postřehy a dojmy z 80. let nám poskytl narátor z konstrukce, který zmiňuje tzv. tržní fondy. Snaha byla vyrábět zboží, o které by byl na trhu zájem. „*aspoň se něco měnilo, dělalo se spíše s takovou zábavou. Třeba se dělaly varhany, (smích) jednohlasý hudební nástroj. Nebo navrhovaly se baterky pro běžce (smích) ty čelovky. To se neujalo, akorát ty varhany, těch se vyrobilo asi tisíc, ale taky to padlo, protože tou dobou už to bylo zastaralé v cizině.*“¹⁸⁸ Typický problém těchto let byl nedostatek materiálu. Na dílně měli několik plastolisů, které ovšem stály, protože do nich nebyla výrobní směs: „*pro Hikor jsme lisovali kolečka ke křeslům, oni to montovali na nábytek, měli za to tvrdé valuty a kupovali nám tu hmotu, z který my jsme dělali věci do stykačů, takhle se různě kšeftovalo mezi sebou, takže my jsme dělali i takové přidružené výroby, abychom získali ty valuty.*“¹⁸⁹

Změny v SSSR s nástupem M. Gorbačova byly velké. Navázání dialogu s USA, ukončení zbrojení, zákon o podniku, či přestavba společnosti. Slova jako perestrojka a glasnost se staly známými po celém světě a v novinách byly hojně skloňované. Zpráva OV KSČ v lednu r. 1988 nabádá v úvodním titulku: Změnit myšlení a přístupy¹⁹⁰. Mezi jiným je konstatováno: „závody a podniky spotřebovávají více materiálu, energie a živé práce než stanovil plán“. Již v předchozím roce byl odstartován „Komplexní experiment za zvýšení samostatnosti a odpovědnosti hospodářských organizací za efektivní rozvoj“. Šlo o to, že nadřízený podnik stanovil novou soustavu ekonomických ukazatelů, například Jihočeské pivovary měli splnit jediný ukazatel, a to zisk, což se jim povedlo na 101,2 %. Vstup EP do experimentu zmiňuje s. Roubal v souvislosti s nutným proškolením členů a kandidátů KSČ. Také říká, že celá problematika lidí v závodě velmi zajímá a kladou množství otázek: „jak bude závod v nových podmínkách fungovat, jak bude naplňovat jednotlivé fondy, jaké podmínky bude mít v investicích, jak bude soběstačný v oblasti deviz na nákup surovin a progresivní techniky z dovozu.“¹⁹¹ Téhož roku se povedlo splnit ukazatele za I. pololetí pouze Elektropřístroji, Jitexu a Jihočeským pivovarům Protivín. Svůj podíl na tomto vý-

187 *Všestrannou pozornost plánu 1981, Zitřek*. Ročník 31, č. 47, 20. 11. 1980, s.3.

188 Rozhovor s K. M a F. M. vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

189 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

190 *Zitřek*. Ročník 40, č. 4, 21. 1. 1988, s.1.

191 *Výcházet z konkrétních podmínek, Zitřek*. Ročník 40, č.31, 29. 7. 1988, s.2.

sledku měl hlavně vývoz do zemí východního bloku, které byly hlavními zákazníky EP.

V druhé polovině 80. let došlo na některých místech k personálním změnám, protože normalizační garnitura se dostala do důchodového věku. „*Odešli staří náměstkové (..) jako byl třeba obchodní náměstek Čížek, ten neměl maturitu, ale byl to obchodní génius. Ten to měl prostě v krvi.*“¹⁹² Dalším typem náměstka byl člověk, který své práci až tak nerozuměl, ale měl dobré stranické postavení. Ten pak měl kolem sebe pomocníky, kteří práci vykonávali za něho. Tito náměstkové postupně odcházeli a vedení závodu se začínalo omlazovat. Na změny už nazrával čas. „*Takže jsem dostal několik nabídek, abych šel třeba dělat mistra. (..) Pak přišel další náměstek, nějaký inženýr Vančura, ten mě chtěl dát dělat vedoucího do technologie, (..) no tak, to taky dopadlo špatně, samozřejmě, nesměl jsem nikam.*“ Narátor vedený v seznamech jako exponent pravice nemohl jen tak změnit pracovní zařazení, protože se o tom rozhodovalo na OV KSČ. „*No, a když mě bylo padesát... to bylo v roce 87, tak přišel inženýr Kalčík a říkal: Takže jsem se dozvěděl, že skončila vaše klatba, takže si to dožijte, teď už podle svého.*“¹⁹³

3.6.2 Nešvary doby

Rozklad hospodářství sebou nesl prostor pro stínovou ekonomiku. Na trhu byl stále něčeho nedostatek, vše bylo nutné shánět a tak se rozbujela i korupce. Tolerování soukromého podnikání v pracovní době, často se zařízením a materiálem v socialistickém vlastnictví, rozkrádání a další nepravosti se staly součástí života většiny občanů. Podnikový řidič vypráví, že vždy bylo mnoho zájemců o cestu. Když jezdil trasu Písek – Modřany – Kovářská měl vždy cestující do Prahy a zpět. „*Nebo když jsem jezdil do Německa, to bylo zájemců hrozně moc. (..) Kdokoli. Zadarmo. Ještě se občas i pašovalo, když si tam někdo koupil televizi nebo něco, tak se to pašovalo, věž, cokoli.*“¹⁹⁴ Když doma něco chybělo, bylo normální si to přinést z práce. Elektrotechnické zboží, nářadí, kabely, plechy, vše co se doma dalo nějak použít. „*V dílně, tam se ztrácelo všechny pomocný věci. Šrouby, šroubky, tam se ztrácelo všechno. Nebo se nafasovaly větráky, měl ho mít u stolu v dílně a větrák tam nebyl, protože si ho odnesl domů. Tam se všechno takhle ztrácelo. A nikdo nic nehledal!*“¹⁹⁵ Příčinou, tak masivního rozkrádání byl mimo jiné nedostatek zboží na trhu a nutnost ho zdlouhavě shánět.

Dědictví normalizační éry není jen rozkrádání, ale také alkoholismus. Jak dokládají

192 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

193 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

194 Rozhovor s M. P. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2013.

195 Tamtéž.

všichni narátoři, pilo se na pracovišti běžně. Hlavně tam, kde byl převážně mužský kolektiv jako v zámečnické dílně, v nástrojárně atd. Dále pili prý hodně i mistři a kancelářští pracovníci: „*Jenže u toho úředníka, ten se schová za prknem a dělá, jako když pracuje a při tom nepracuje, kdežto u toho dělníka, tam se to schová hůř.*“¹⁹⁶ Alkoholismus za éry komunismu změnil svou tvář. Zmizeli kvartální opilci, či živořící trosky, ale zato se objevilo velké množství nepřetržitých pijáků. Povinnost být zaměstnán nutila každého k docházce na pracoviště. Absence nebyly viděny rády, i když to ovšem záleželo na benevolenci mistra.¹⁹⁷ Konzumace alkoholu na pracovišti, se stala tolerovanou, ostatně i v závodní kantýně bylo možné si koupit nízko stupňové pivo. Pivní lahve byly typizované, takže bylo těžké poznat, jestli je to „osmička“ nebo „dvanáctka“. Důvod k napití nebylo těžké najít, protože v kolektivu měl stále někdo svátek, narozeniny, rodinné výročí nebo byly oficiální oslavy. „*Když se slavily padesátiny v nástrojárně, tak se udělaly v kalírně, alkohol tekl proudem. (...) Tam se smělo všude kouřit, nesmělo se pít, tam se přimhuřovaly oči na pití, ale práce se vždycky udělala. A nebyl nikdy žádný průser, to je zvláštní.*“¹⁹⁸ Jak vzpomínal narátor, občas se stalo, že opilý pracovník usnul na šatně a nepichl si včas odchod domů. Pokud někdo byl opilý na pracovišti pravidelně, mohl být za to i vyhozen, ale nestávalo se to často. Stejně vzácné byly kupodivu i vážné úrazy pod vlivem alkoholu.

Jak to chodilo v 70. letech na již zmiňované mechanizaci, vzpomíná, tehdy 25letý narátor: „*jak jsem přišel do nástrojárny, tak pan Šafránek mi říká: Už jsi přišel do špatný doby. Říkám: Proč? No už máme len litr vína denně v lednici. Já jsem byl trošku v šoku, protože na Slovensku se chlastá, ale v Čechách?*“¹⁹⁹ Narátor byl v té době nejmladší z dílny, měl tedy za povinnost chodit všem pro svačinu. Starší kolegové si poručili sekanou, nebo párky a k tomu pivo. Občas chtěli kávu z Táborské zastávky a to znamenalo jít do bufetu naproti přes ulici jako pro „vodu“. Jenže konvička na vodu měla dvojité dno, dospod se načepovalo pivo a navrch se dala voda. Takto se nepozorovaně „pašovalo“ točené pivo. Jiným kouskem, který se provozoval v zimě, bylo pronášení piva ve speciálně upraveném pracovním kabátě: „*Tam byly kapsy našitý a tam vešlo 10 piv. (smích).*“ Takto pronášel narátor alkohol na pracoviště do té doby, než si toho všiml vrátný a cestu „pro vodu“ zatrhl.²⁰⁰

Nejvíce, ale všichni vzpomínali na oslavu Mezinárodního dne žen, která se konala každoročně 8.3. Muzika hrála na pracovištích ženám pro radost, přálo se, tancovalo a pilo. Ředitel obešel provoz, popřál ženám a rozdal láhve: „*Chlapi, tady máte 3 litry pálenky,*

196 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

197 Kabát, J. Psychologie komunismu, Práh, Praha 2011 s. 339.

198 Rozhovor s M. P. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2013.

199 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013.

200 Tamtéž.

*dneska slavíme MDŽ, dělat se nebude, posedíte normálně popijeme a půjdete domu.*²⁰¹ Jiný narátor vzpomíná, že hudba začínala hrát na dílně zvané Kutná hora, mistr vítal ženské s vozembouchem a vyhrávalo se. Každý vždycky přinesl nějakou láhev z domova, takže se vína a jiného pití sešlo víc než dost. Cesta domů z práce pak byla více než „náročná“. V pozdějších letech se začala pořádat velká oslava MDŽ i odpoledne v kulturním domě. *„Aby se nepilo v práci, tak udělali velké MDŽ v kulturáku, to bylo snad ještě horší. To se přálo všem, to bylo šílený. Ale nikoho nezachránili, to se pilo v práci a pak se šlo na MDŽ a bylo to ještě horší.*²⁰²

3.6.3 Rok 1989

Stejně jako rok pražského jara i rok sametové revoluce byl průlomem v trvajícím pořádku. Během krátkého období dvou měsíců se režim pod náporom demonstrací zhroutil jako jeden z posledních v zemích komunistického bloku. Jeden narátor si vzpomněl, že když Občanské fórum vyhlásilo stávkou, vyšli všichni před továrnu a ulice byla celá zaplněná. Jiný narátor si všiml, že v tomto období se lidé na pracovištích začali rozdělovat, podle toho, jaké názory měli na aktuální dění. Vnější příslušností bylo nošení trikolóry: *„Tak už to dali jasně najevo, i když je za to nikdo neměl rád, protože samozřejmě ve vedení to byl samý straník*²⁰³ Nálada ve fabrice se vyhrcovala, na nástěnkách se objevovala i jména různých straníků, kteří by se měli vyhodit, v některých provozech narůstalo napětí. Chlapi se chystali zúčtovat například s bývalým kádrovákem, který byl ovšem už rok na důchodě. Nastoupil místo něho jiný straník: *„Nehrabivý, poctivý komunista(..) Tyhle ti pitomci ho chtěli manifestačně vzít se židli a vynést ho před fabriku, tak to jsem tenkrát říkal: „když to bylo za komunistů, tak vám byl dobrý, (..) to jste si měli vyřídit s Hroudou. Nikdo jste ani necek!“ (..) Jako, zastyděli se tehdy.*²⁰⁴ Samozřejmě tyto změny otevřely prostor pro další obměnu vedoucích pozic, kritériem již nebylo členství ve straně, ale například angažovanost v revolučním hnutí, znalosti problematiky, vzdělání aj. Jeden z narátorů zastával již od 60. let pozici vedoucího oddělení. Jeho podřízená využila příležitosti a stala se vedoucí místo něho: *„přišla revoluce a ona mi řekla: A z hrušky dolů! Já měl dva roky do důchodu! Z hrušky dolů a já to budu dělat.*²⁰⁵

201 Tamtéž.

202 Rozhovor s M. P. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2013.

203 Rozhovor s P. B. a V. H. vedla M. Schwubová, Písek, 29. 7. 2013.

204 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

205 Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

3.7 Elektropřístroj Písek, státní podnik

3.7.1 90. léta

Již v r. 1990 se EP Písek stal státním podnikem. Došlo konečně k úplnému osamostatnění od Modřan. Otázkou, ale bylo další směřování, nyní konečně samostatné, továrny. Situace nebyla vůbec jednoduchá. V červnových volbách s přehledem vyhrálo Občanské fórum, které zastupovalo široké názorové spektrum odpůrců bývalého režimu. Z voleb vzešla vláda M. Čalfy, která zformulovala „scénář“ ekonomické a sociální transformace. Transformace ekonomiky spočívala v opuštění centrálního plánování a v co nejrychlejším přechodu k volnému trhu. Nová vláda si vytyčila za cíl předat co nejvíce státního majetku do soukromých rukou a v případě státních podniků šlo o tzv. velkou privatizaci, schválenou v únoru 1991. Převod se měl uskutečnit buď přímým prodejem, převodem za symbolickou cenu nebo bezúplatným převodem do majetku obcí. Prioritou bylo přilákat zahraniční investory, protože v republice nebyl dostatek kapitálu.²⁰⁶

Náhle se zpřetrhaly existující vazby, poklesl export do zemí bývalého sovětského bloku, pro výrobky EP nebyl dostatečný odbyt. Vedení závodu se snažilo zajistit práci lidem a začaly se intenzivněji rozvíjet kontakty s blízkým Německem. Vznikla například spolupráce s firmou Becker, které se nabídly tuzemské kapacity. Dílna o cca 90 lidech, navíjela pro tuto firmu cívky v nejvyšší kvalitě. Zároveň se rozhodlo o dalším postupu, kterým se bude samostatná továrna ubírat. Byl vybrán přímý prodej zahraničnímu investovi a ihned se začalo s hledáním. Na obtíže objíždění potenciálních partnerů vzpomínal jeden z přímých účastníků. Vízová povinnost nebyla tehdy pro občany ještě zrušena a tak se mohlo bez víz vyjet za hranice jen na jeden den. Proto se dojelo nejprve na hranice, tam se přespal, a druhý den brzy ráno se jelo za vytipovanou firmou vyjednávat.²⁰⁷ Jednalo se s mnoha firmami, které zpracovaly nabídky na rozvoj společnosti po stránce výrobního programu, zaměstnanosti, technického rozvoje atd. Z nabídek byla nakonec vybraná francouzská společnost Telemecanique, která jediná zaručovala zachovat zaměstnanost a přesunout do Písku další výrobky. *„Po různých tahačích, sem přijel i Klaus, byl velice nespokojený s tím, že to takovýmhle způsobem děláme. No ale my jsme odmítli jeho námítky a dopadlo to tak, že jsme nakonec zpracovali velký privatizační projekt.“*²⁰⁸

Privatizační projekt č. 1844 byl schválen na základě usnesení vlády České republiky v lednu 1993. Elektropřístroj se ze státního podniku změnil na akciovou společnost. 90 %

206 Kárník, Z., Měchýř, J. K novověkým sociálním dějinám českých zemí IV., Karolinum, Praha 2004, s. 146.

207 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

208 Tamtéž. Vzpomínaná návštěva V. Klause v EP proběhla v r. 1992. Fotky viz příloha Ilustrace 69 – 71.

akcií získala firma Schneider Electric (S. E.), která se mezitím stala vlastníkem fi. Telemecanique, se kterou byl privatizační projekt započat. 4 % získalo město Písek a zbytek byl určen na zaměstnanecké akcie. Majoritní podíl akcií byl prodán za 120 milionů Kč, dále se investor zavázal implementovat nové technologie a výrobu za 75 milionů Kč, pokračovat ve výrobě tlačítek pod značkou Eletropřístroj²⁰⁹ atp. Firma se také zavázala, že do šesti let postaví novou továrnu za městem, na pozemku, které město připraví. Tovární areál byl převeden na město, které souhlasilo s přebráním odpovědnosti za ekologickou zátěž, která vznikla v důsledku průmyslové činnosti podniku.²¹⁰ Areál továrny je v současnosti využíván pro rozvoj drobného podnikání, část prostorů je S. E. pronajímána i po přesunu do nové továrny, která byla otevřena v lednu r. 1999.

Zahraniční majitel přinesl do regionu investice, nové technologie i styly řízení. Začalo „poslední stádium“ transformace továrny: „*Prakticky až když přišel Schneider, tak jsme teprve všichni poznali, že není dobře, když si máme všechno zajišťovat sami, proto se to začalo drobit, dělit, a vlastně Schneider dělá de facto jenom montáž.*“²¹¹ Po příchodu nového vlastníka byly dále rozvíjeny jen montážní linky, většina přidružených provozů byla prodána jiným společností, které potom tuto činnost zajišťovali smluvně. Takto byla lisovna prodána francouzské firmě s.n.o.p., z nástrojárny se stal podnik SMOM, dohotovnu zajišťuje firma Amtek, galvanizovnu privatizoval bývalý mistr Chmela. Plastárnu koupila též francouzská firma Group Neyer, výrobu rozvaděčů převzala firma BaK atp.

Do Písku přišli zaměstnanci Schneider Electric, aby přebudovali strukturu továrny. To zahrnovalo i „úklid“ po předchozí výrobě. „*ale vždyť tady máte na skladě za 100 milionů nepotřebného materiálu, který my už neupotřebíme a musíme ho sešrotovat. To bylo hrozný! (..) nákladňáky hotových výrobků, transformátorů, stykačů, relátek a tlačítek.*“²¹² Neprodané zboží, o které nebyl zájem, a zásoby nepotřebného materiálu se prostě odepsaly a vyhodily, protože už nebylo nutné plnit ukazatele plánu, ale jediným kritériem byl zisk.

Bylo též nutné se vyrovnat s jinou mentalitou a s do té doby neznámým stylem řízení. Jeden z narátorů si vzpomněl na žádost generálního ředitele Fellingera: „*přišel za mnou, jestli bych nedal dohromady z výroby a tak z té fabriky 50 lidí, který by byli ochotni s ním diskutovat o budoucnosti a perspektivě této fabriky.*“ Ředitel na schůzce udělal prezentaci zjištěných skutečností, analýzu rozvoje podniku do budoucna a dal prostor k disku-

209 Poslední typy tlačítek EP se přestaly vyrábět v r. 2002, kdy byly nahrazené řadou Harmony. Rozhovor s J. K. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 8. 2013.

210 *Telemecanique vlastníkem Elektropřístroje, Zitřek*. Ročník 45, č.51, 23. 12. 1993, s.2; *Město pronajalo Elektropřístroj budovy a pozemky, Písecké postřehy*, Ročník 2, č.27, 8. 7. 1993, s.1.

211 Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

212 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21.5. 2013.

zi. Jenže lidé nebyli zvyklí diskutovat a vyjadřovat své názory. Debata se nakonec rozvinula až po ujištění ředitele, že otázka či připomínka zaměstnance nemůže být nevhodná. *„hloupá může být jediné odpověď. (..) No a pak jsme se nemohli rozejít.“*²¹³

Jinou novinkou byl i externí audit poradenské firmy, která zkoumala efektivitu vedení podniku. Udělali analýzu všech řídicích pozic od mistrů až po vrcholný management, také se dotazovali podřízených, i nadřízených na jejich názor. Vše probíhalo anonymně, takže se lidé mohli bez obav vyjádřit. Postupně si je zvali do místnosti, kde přidělovali body podle svých preferencí. *„jestli ten vedoucí je podle jejich názoru dobrý a proč, k čemu se hodí, jaké má jednání se svými podřízenými, jestli je to skutečně manažer na svém místě. (..) A oni z toho udělali celkový elaborát, takže u nás nastalo velký zemětřesení.“*²¹⁴

V r. 1995 byla vytvořena pobočka Schneider Electric CZ s.r.o., která začala zajišťovat marketing, prodej a servis výrobků S. E. V r. 1999 došlo k úplnému oddělení obou společností, a tak Schneider Electric a.s. je pouze výrobním závodem zaměřený na sériovou výrobu elektromechanických přístrojů (prvky pro jištění motorů, stykače, relé, motorové spouštěče, spínače, tlačítkové ovladače atd.). V současnosti zaměstnává cca 600 zaměstnanců.²¹⁵ Mnoho lidí z původního Elektropřístroje pracuje jak ve fi. Schneider Electric a.s., tak i v dalších nástupnických firmách dodnes. Rozhodnutí přivést do regionu zahraničního investora se ukázalo jako dobré. Partner udělal z EP Písek během několika let továrnu srovnatelnou s kteroukoliv jinou ve skupině Groupe Schneider: *„ta společnost se otevřela na západ velice rychle a v uvozovkách zdarma se dostala k technologiím a k prostředkům, které by si vlastním nákladem nemohla pořídit.“*²¹⁶ Tyto investice by byly tak velké, že z pouhého prodeje zboží na českém trhu by nebylo možné je realizovat.

4. ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila přiblížit socialistický podnik, který fungoval v letech 1952 – 1993. V období 50. let docházelo k častým změnám v samostatnosti a podřízenosti továrny. Výrobní program nebyl dostatečně rentabilní a nosný, investice byly v tomto období podceněny, protože podnik nepatřil do preferovaných odvětví hospodářství. Zlepšení přinesly 60. léta s implementací výrobků z Modřan, ovšem podnik stále doplácel na nařízení nadřízených orgánů. Rok 1968 umožnil lidem z EP vyslovit svůj nesouhlas stávkou a problémy byly postupně vyřešeny, ovšem už v nových podmínkách a s obměněnou řídicí

213 Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

214 Tamtéž.

215 Viz [Online] [náhled 26. 4. 2014] <http://www.schneider-electric.cz>.

216 Rozhovor s J. K. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 8. 2013.

garniturou. Tak jako všude, i v EP byly provedeny pohovory a došlo k personálním změnám. Lidé, kteří se tehdy dostali do vedení, na svých pozicích setrvali až do 80. let. Počátkem 70. let se konečně našly investice pro další rozvoj podniku a inovoval se výrobní program. V tomto období se zavádí montáž rozvaděčů. 80. léta přinesly stagnaci hospodářství, podnik trpěl neduhy, které byly důsledkem centrálního plánování. Výstavba a rozvoj závodu pokračoval i v těchto letech. 90. léta začínají nejistotou o budoucím dění, ale došlo k rozhodnutí o způsobu odstátnění podniku. To pak bylo realizováno výběrem zahraničního partnera a zpracováním privatizačního projektu. Jeho vstup do podniku, koupí 90 % akcií a.s. Elektropřístroj Písek, byl završením privatizace. Následně továrna prošla vnitřní transformací a stala se plnohodnotnou součástí nadnárodní společnosti Schneider Electric.

Zaměstnanců bylo na počátku cca 600, ale jejich počet postupně narůstal, až se v 70. letech ustálil okolo 1 200 zaměstnanců a s tímto počtem také skončil. Pracovaly zde převážně ženy na montážích, muži v lisovně a v různých pomocných provozech. O zaměstnanci se podnik skutečně staral po všech stránkách, na což všichni dodnes vzpomínají. Významnou roli v podniku měly odbory. Organizovaly různou zájmovou činnost zaměstnanců i socialistickou soutěž, také se staraly o pracovní podmínky v závodě, i o životní podmínky pracujících třeba spravováním bytového fondu či zajišťováním rekreací pro zaměstnance a jejich rodinné příslušníky. Již od 50. let fungovalo v továrně učiliště vychovávající kvalifikované zámečníky a nástrojaře, později přibýly elektrotechničky a mechaničky. Po vyučení bylo možné dostat náborový příspěvek, továrna disponovala podnikovými byty, ubytovnou i umožňovala zaměstnanci pomoc s družstevní výstavbou. Dělnicím – matkám bylo vycházeno vstříc upravenou pracovní dobou, též nemusely směnovat. Pro matky na mateřské dovolené existovala možnost získat domácí práci. Výměnou za tuto komplexní péči byla loajalita a množství brigádnicky odpracovaných hodin všude tam, kde to bylo potřeba.

Konec státního podniku naštěstí neznamenal pro Pragováky automaticky nezaměstnanost, jako tomu bylo v mnoha jiných privatizacích. Vybraný zahraniční partner sice okleštil původní podnik tím, že převzal a rozvíjel dále pouze montáže, ale prodáním provozů dalším společnostem přivedl do Písku nové zahraniční investory, z nichž se mnozí na našem trhu za uplynulé čtvrtstoletí plně etablovali. Někteří ze zaměstnanců EP pracují stále v nástupnických podnicích a mohou se těšit z výhod²¹⁷, které jsou vyjednány odborovou organizací Kovo, pokračovatelkou odborů původního podniku. Jiné dříve velké podniky

217 Stále existují příspěvky podniku na dovolenou, bezúročné půjčky na pořízení i vybavení bytu, nebo třeba předplatné do divadla atp.

(JITEX, Kovosvit aj.) byly privatizovány jinými způsoby a dříve či později ukončily svou činnost. Pouze rozpad EP, paradoxně, přispěl k oživení pracovního trhu v regionu.

Těžiště své práce jsem zpočátku viděla v zachycení vzpomínek na stávku a v popisu normalizovaného podniku. Obávala jsem se ale, že se mi nepovede najít lidi, kteří stávku pamatují, pilotní rozhovor nebyl v tomto směru příliš uspokojivý. Na stávku si nakonec vzpomněli všichni narátoři, tehdy v EP zaměstnaní, někteří až po přímém dotazu. Zmiňovaná stávka r. 1968 zůstala v paměti většiny zaměstnanců jako stávka za tlačítka, někteří zmínili též další body jako výměna ředitele a samostatnost. Všichni se shodli na tom, že se vyšlo na nádvoří, řekly se připravené projevy, odsouhlasilo se to a pak se všichni vrátili do práce. Dělnice si pamatovaly, že se stávka musela nadpracovat, další narátor si vzpomněl, že z důvodu bezpečnosti se na tu dobu vypnul proud. Nejvíce informací mi poskytl organizátor stávky bývalý předseda ROH, který detailně popsal i zákulisní boj, který zůstal běžnému zaměstnanci skryt. Stávka byla vlastně úspěšná. Pomohla rozvířit „stojaté vody“ a i když nedošlo k úplnému osamostatnění, tlačítka v závodě zůstala a nejvyšší možnou míru samostatnosti podnik získal, ovšem už za změněných podmínek. Skrze toto lokální téma si tak můžeme přiblížit toto krátké období naděje, že socialismus bude možné reformovat.

Jiným zajímavým tématem, na které jsem při zpracování rozhovorů narazila, byli tzv. bývalí lidé, které jeden narátor spontánně zmínil, dalších jsem se pak ptala cíleně. Komunisté potřebovali přetvořit tehdejší buržoasní společnost ve společnost novou, třídně uvědomělou. Došlo tedy k exkluzi určitých skupin, které byly vyhodnoceny jako potenciálně nebezpečné. Na uvolněná místa přišla tzv. nová inteligence, která sice neměla potřebné vzdělání, ale byla věrná straně. Ten samý scénář se pak opakoval v 70. letech s reformními komunisty, kteří byli také postiženi vyloučením. Společnost v období budování komunismu byla velmi silně nivelizovaná. Vzdělání nemělo žádnou váhu, vyučený dělník měl větší plat než pracovník s maturitou. Velkým překvapením pro mě byl fakt, že THP pracovníci byli spíše zdroj pracovní síly pro stavby a renovace. Kvalifikovaný dělník byl nadiktován na brigády, až když došly zásoby „kancelářských“.

Na závěr bych ráda zhodnotila svou práci a její přínos. Sbírkou rozhovorů, kterou jsem získala, přináší mnoho zajímavých postřehů o chodu socialistického podniku a životě jeho zaměstnanců. „Velké dějiny“ tak můžeme nahlížet skrze každodenní pracovní život, což se mi doufám v této diplomové práci dostatečně podařilo. Soubor rozhovorů, který jsem shromáždila, není touto diplomovou prací zdaleka vyčerpán. Některá témata se sama nabízejí a já se již těším na jejich zpracování. Samotný sběr byl dost náročný, ale velmi obohacující. Rozhovory, vedené s více narátory, pro mne představovaly zcela novou zkušenost. Rozsah

kolekce rozhovorů a také podklady z novin a získané fotky, mi dostatečně názorně ukázaly význam organizace terénních materiálů. Doufám, že získané zkušenosti zúročím v dalších orálně historických rozhovorech. Nakonec jsem poměrně velký prostor věnovala i líčení 50. a 60. let, k čemuž mi podklady poskytla Kronika závodu. Výsledná práce tedy mapuje celou historii existence závodu a snaží se zmínit specifika jednotlivých období. Věřím, že má diplomová práce přispěje k důkladnějšímu poznání tohoto lokálního podniku a očima jeho zaměstnanců přiblíží nedávnou minulost, na kterou bychom neměli zapomínat.

5. SEZNAM PRAMENŮ, LITERATURY, INTERNET

5.1 Rozhovory:

Rozhovor s J. B. vedla M. Schwubová, Písek, 17. 7. 2013.

Rozhovor s P. B. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 10. 2013.

Rozhovor s P. B. a V. H. vedla M. Schwubová, Písek, 29. 7. 2013.

Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 3. 2013.

Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 8. 4. 2013.

Rozhovor s J. H. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 5. 2013.

Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 19. 8. 2013.

Rozhovor s E. J. a F. J. vedla M. Schwubová, Písek, 30. 9. 2013.

Rozhovor s J. J. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 9. 2013.

Rozhovor s J. K. vedla M. Schwubová, Písek, 21. 8. 2013.

Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2012.

Rozhovor s M. K. vedla M. Schwubová, Písek, 18. 3. 2013.

Rozhovor s K. M a F. M vedla M. Schwubová, Písek, 16. 8. 2013.

Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 11. 6. 2013.

Rozhovor s M. M. vedla M. Schwubová, Písek, 26. 7. 2013.

Rozhovor s H. P. vedla M. Schwubová, Písek, 3. 9. 2012.

Rozhovor s M. P. vedla M. Schwubová, Písek, 20. 7. 2013

Všechny rozhovory jsou uloženy v mém soukromém archivu.

5.2 Literatura

K metodologii:

Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka uživatele, Praha 2000.

Hendl, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace, Praha 2008

Šubrt, J. Pfeiferová, Š.: Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání,

Historická sociologie 1/2010, Nezávislé centrum pro studium politiky, ARC–Vysoká škola politických a společenských věd, s.r.o. Kolín;

Vaněk, M. (ed.): Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence. Academia, Praha 2009

Vaněk, M, Houda, P., Mücke, P. Deset let na cestě Orální historie na Sovinci (2002 – 2011) Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2011.

Vaněk, M a Mücke, P. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Fakulta humanitních studií UK v Praze, Praha 2011

Vaněk, M a Mücke, P, Pelikánová, H. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007.

Welzer, H. Mollerová, S. Tschuggnallová K. Můj děda nebyl nácek. Nacismus a holocaust v rodinné paměti. Praha, Argo 2010

Odborná literatura.:

Československé dějiny v datech, Rudé právo, Praha 1986

Kabát, J. Psychologie komunismu, Práh, Praha 2011

Kabele, J., Hájek, M. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu, Doplněk, Brno, 2008

Kalinová, L. Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969 – 1993. Academia, Praha 2012

Kalinová, L. Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969. Academia, Praha 2007

Knapík, J., Franc, M. A kol. Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967, svazek I. a II. Academia, Praha 2012

Kárník, Z., Měchýř, J. K novověkým sociálním dějinám českých zemí IV., Karolinum, Praha 2004

Otáhal, M. Opozice, moc, společnost, 1969/1989, Maxdorf, Praha, 1996.

Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století, Nakladatelství Svoboda, Praha 1974

Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992, díl 2 Období 1945 – 1992, Doplněk, Brno 2009

Pullmann, M. Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu. Scriptorium, Praha 2011

Škapíková, J., Houser, J. Vzpomínáte? Takový jsme byli. XYZ, Praha 2009

Šulc, Z. Stát a ekonomika, Karolinum, Praha 2004

Absolventské práce:

Pechová, I. „Kuličkáři a Zetoráci“, Praha 2013, diplomová práce, UK FHS.

Dostupné z WWW: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs

Příkrylová, A. „Za čest tovární značky“. Podnik Minerva v období tzv. normalizace očima jeho zaměstnanců. Biografická vyprávění., Praha 2008, bakalářská práce, UK FHS.

Dostupné z WWW: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs

5.3 Archivní prameny:

ÚVOD DO KRONIKY ZÁVODU, strojopis, nedatováno

KOMPLEXNÍ PROGRAM péče o pracující 1976 – 1980, Písek 1976

Kronika KOLEKTIVU SOUTĚŽÍCIHO O TITUL BSP, 1983 – 1987

Kronika BSP technické kontroly, II. díl, 1977 – 1986

Propagační materiál k 25 letům strojírenské výroby, 1977

50. let trvání Továrny na tabák v Písku, 1947

Zitřek, články z let 1960 – 1993

5.4 Internet:

Elektropřístroj Modřany s.r.o.: [Online] [náhled 17. 2. 2014]

Dostupné z WWW: <http://www.epm.cz/index.php?typ=EMA&showid=2>

kronika Modřan, Praha 12 [Online] [náhled 17. 2. 2014]

Dostupné z WWW: http://www.praha12.cz/dp/id_ktg=1263

Totalita.cz [Online] [náhled 17. 2. 2014]

Dostupné z WWW: http://www.totalita.cz/seznamy/exp_prav_smernice_seznam_03.pdf

Universita Karlova. [Online] [náhled 17. 2. 2014] Dostupné z WWW: <http://www.cuni.cz/>

Repozitář UK: [Online] [náhled 17. 2. 2014]

Dostupné z WWW: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs

Rudé právo on-line. Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. [Online] [náhled 17. 2. 2014]

Dostupné z WWW: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>

Schneider Electric a.s. [Online] [náhled 26. 4. 2014]

Dostupné z WWW: <http://www.schneider-electric.cz/>

3. PŘÍLOHY

Ilustrace 1: Letecký snímek na areál závodu, 60. léta, archiv Schneider Electric (dále S.E.)

Ilustrace 2: Ukázka sortimentu EP. www.hyperinzerce.cz

Ilustrace 3: Ukázka sortimentu EP. www.hyperinzerce.cz

Ilustrace 4: Z lisovny, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 5: Z lisovny, bez data, soukromý archiv.

Ilustrace 6: Kantýna, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 7: Montáž, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 8: Montáž, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 9: Podnikové jesle, 60. léta, archiv S.E.

Ilustrace 10: Z provozu, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 11: Z provozu, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 12: Desky cti, bez data, archiv S.E.

Ilustrace 13: Stav závodu r. 1976, KPPP

Ilustrace 14: Plánovaná závěrečná etapa rozvoje areálu, KPPP

Ilustrace 15: Úvodní list Kroniky BSP expedice, 1983, soukromý archiv.

Ilustrace 16: Socialistický závazek, BSP expedice, 1986, soukromý archiv.

Ilustrace 17: Kronika BSP expedice, 1985, soukromý archiv.

Ilustrace 18: Kronika BSP expedice, 1984, soukromý archiv.

Ilustrace 19: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.

Ilustrace 20: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.

Ilustrace 21: Družební zápis, Kronika BSP technické kontroly, 1979, archiv S.E.

Ilustrace 22: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.

Ilustrace 23: Kronika BSP technické kontroly, 1979, archiv S.E.

Ilustrace 24: Socialistické soutěžení. Zítřek č. 2, 6.1.1960

Ilustrace 25: Krátce okresem, Zítřek č. 49, 23.11.1960

Ilustrace 26: Patronátní činnost. Zítřek č. 30, 15.7.1960

Ilustrace 27: První BSP v Elektropřístroji. Zítřek č.22, 24.5.1961

Ilustrace 28: Odsuzujeme zločin v Kongu, Zítřek č. 9, 22.2.1961

Ilustrace 29: Zítřek č. 31, 26.7.1962

Ilustrace 30: Zítřek č. 33, 8.8.1962

Ilustrace 31: Zítřek č. 12, 15.3.1967

Ilustrace 32: Zítřek č. 9, 21.2.1962

Ilustrace 33: Krátce okresem, Zítřek č. 49, 23.11.1960

Ilustrace 34: Zítřek č. 31, 26.7.1962
Ilustrace 35: Zítřek č.23, 31.5.1967
Ilustrace 36: Zítřek č.7, 10.2.1965
Ilustrace 37: Zítřek č.10, 4.3.1964
Ilustrace 38: Průkaz SČSP, soukromý archiv.
Ilustrace 39: Průkaz ROH, soukromý archiv
Ilustrace 40: Průkaz posluchače socialistické školy práce, 1976, soukromý archiv.
Ilustrace 41: 1. máj, archiv S.E.
Ilustrace 42: 1. máj 1980, archiv S.E.
Ilustrace 43: 1. máj 1980, archiv S.E.
Ilustrace 44: 1. máj, archiv S.E.
Ilustrace 45: Oslavy MDŽ před starou lisovnou, 1966, soukromý archiv
Ilustrace 46: Oslavy MDŽ před starou lisovnou, 1966, soukromý archiv
Ilustrace 47: Oslavy MDŽ v kulturním domě, 80. léta, archiv S.E.
Ilustrace 48: Družební delegace v Gomelu, SSSR, 70. léta, soukromý archiv.
Ilustrace 49: Družební delegace v Gomelu, SSSR, 70. léta, soukromý archiv.
Ilustrace 50: Očekávání návštěvy ze SSSR, 7.11.1974, archiv S.E.
Ilustrace 51: Návštěva ze SSSR, 7.11.1974, archiv S.E.
Ilustrace 52: Pohled z jídelny, beseda se sovětskou delegací, 7.11.1974, archiv S.E.
Ilustrace 53: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.
Ilustrace 54: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.
Ilustrace 55: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.
Ilustrace 56: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.
Ilustrace 57: BSP technické kontroly, bez data, archiv S.E.
Ilustrace 58: BSP z nástrojárny, bez data, soukromý archiv.
Ilustrace 59: BSP z lisovny, bez data, soukromý archiv.
Ilustrace 60: BSP z lisovny, předání ocenění, 7.11.1974, archiv S.E.
Ilustrace 61: BSP z rozvaděčů, předání stříbrného odznaku, r. 1976, soukromý archiv.
Ilustrace 62: BSP z rozvaděčů, předání zlatého odznaku, r. 1980, soukromý archiv.
Ilustrace 63: Ze schůze, 80. léta, archiv S.E.
Ilustrace 64: Konference ROH, 80. léta, archiv S.E.
Ilustrace 65: Ze schůze, 70. léta, archiv S.E.
Ilustrace 66: Převzetí ocenění řed. Holas, 70. léta, archiv S.E.
Ilustrace 67: Převzetí ocenění řed. Holas, 70. léta, archiv S.E.

Ilustrace 68: Ze schůze, řed. Kalčík, 80. léta, soukromý archiv

Ilustrace 69: Návštěva V. Klause, 1992, soukromý archiv

Ilustrace 70: Návštěva V. Klause, 1992, soukromý archiv

Ilustrace 71: Návštěva V. Klause, 1992, archiv S.E.

Ilustrace 72: Inzerát r. 1960

Ilustrace 73: Inzerát r. 1965

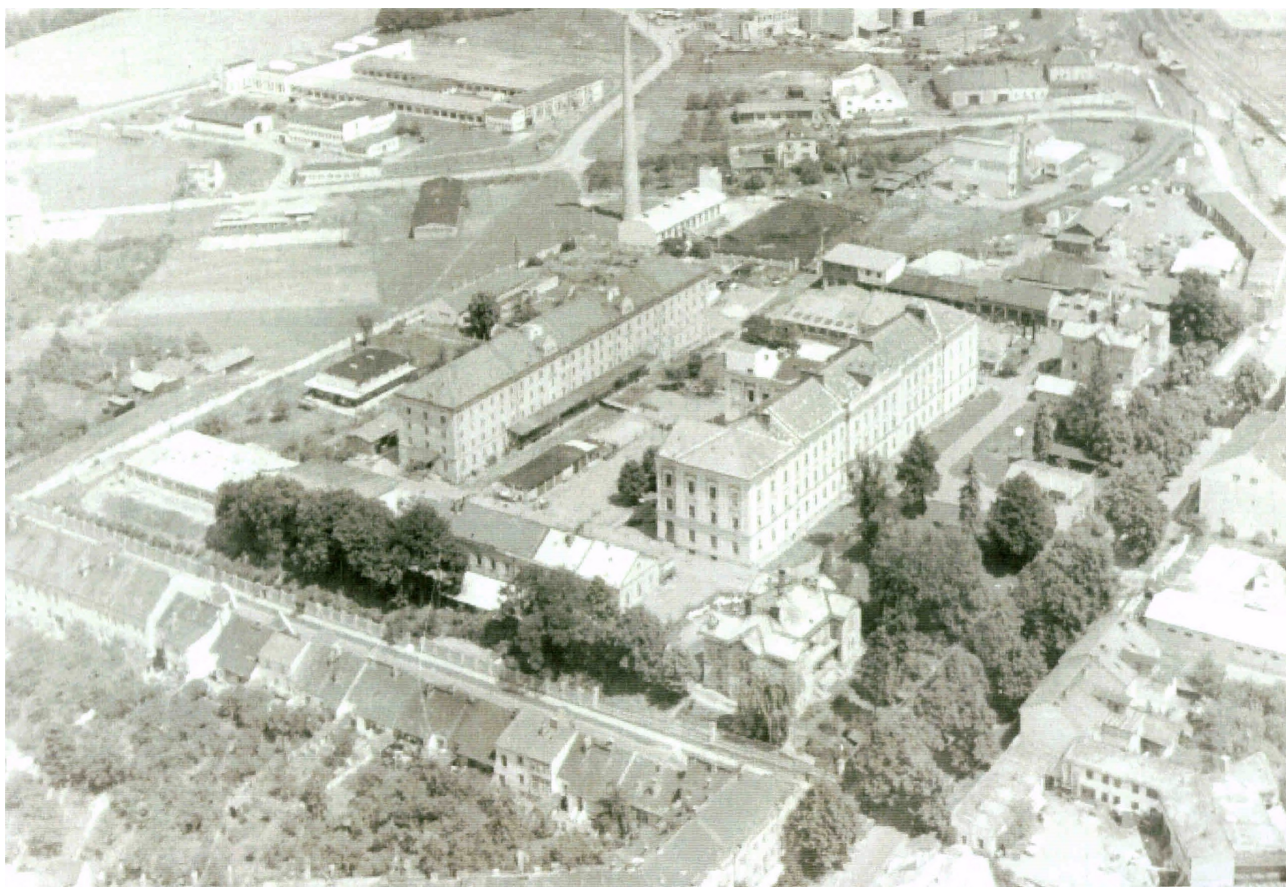
Ilustrace 74: Inzerát r. 1985

Ilustrace 75: Inzerát r. 1976

Ilustrace 76: Inzerát r. 1993

Ilustrace 77: Letecký pohled na tovární areál, rok 2009, soukromý archiv

Ilustrace 78: Letecký pohled na průmyslovou zónu, rok 2009, soukromý archiv



Ilustrace 1: Letecký snímek na areál závodu, 60. léta. archiv S.F.



*Ilustrace 2: Ukázka sortimentu EP.
www.hyperinzerce.cz*



*Ilustrace 3: Ukázka sortimentu EP.
www.hyperinzerce.cz*



Ilustrace 4: Z lisovny, bez data, archiv S.E., soukromý archiv.



Ilustrace 5: Z lisovny, bez data, soukromý archiv.



Ilustrace 6: Kantýna, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 7: Montáž, bez data, archiv S.E.



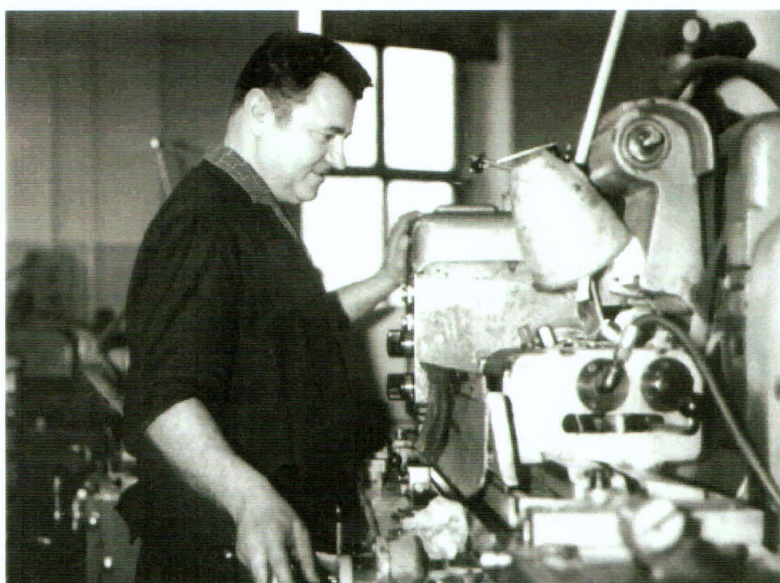
Ilustrace 8: Montáž, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 9: Podnikové jesle, 60. léta, archiv S.E.



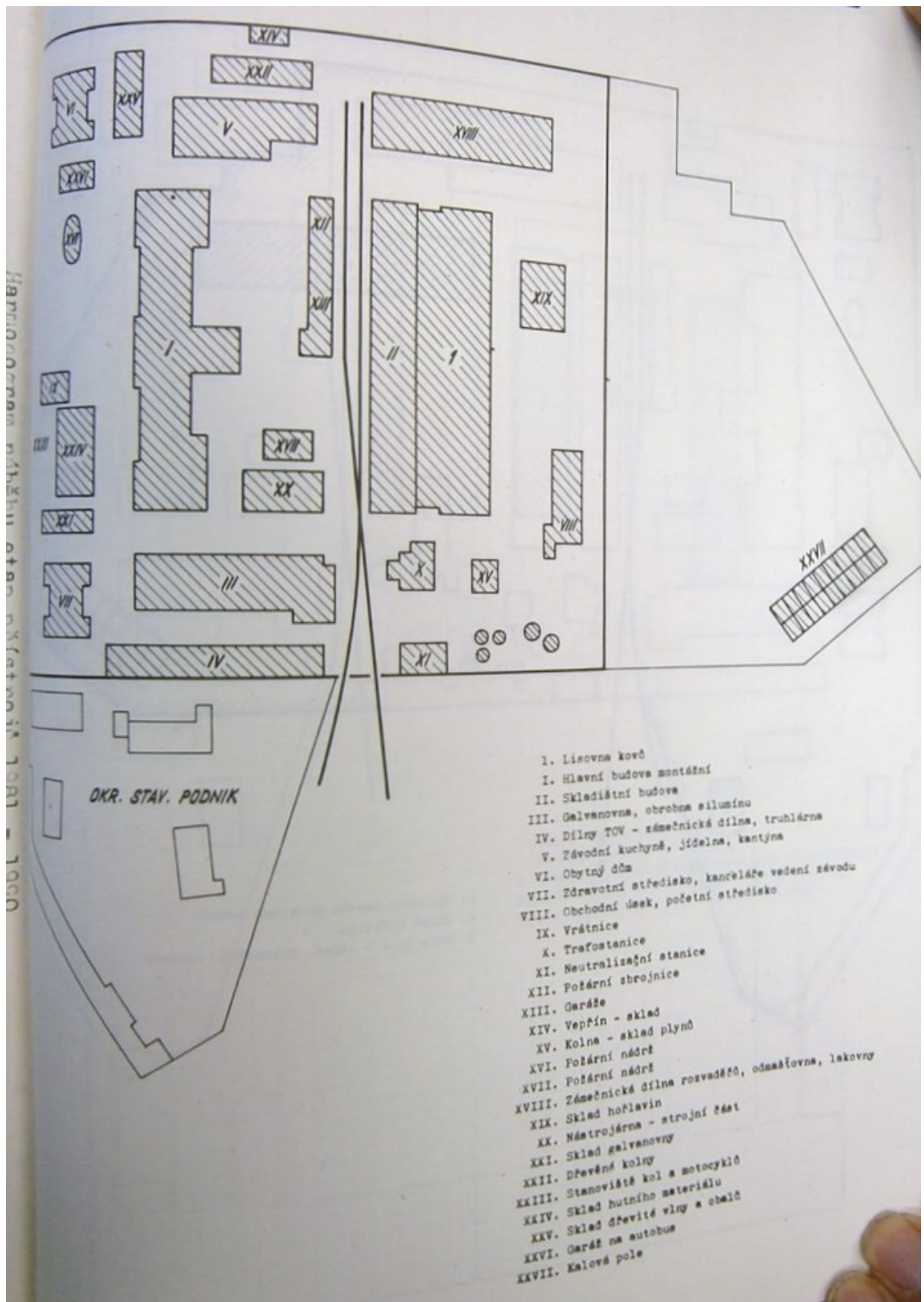
Ilustrace 10: Z provozu, bez data, archiv S.E.



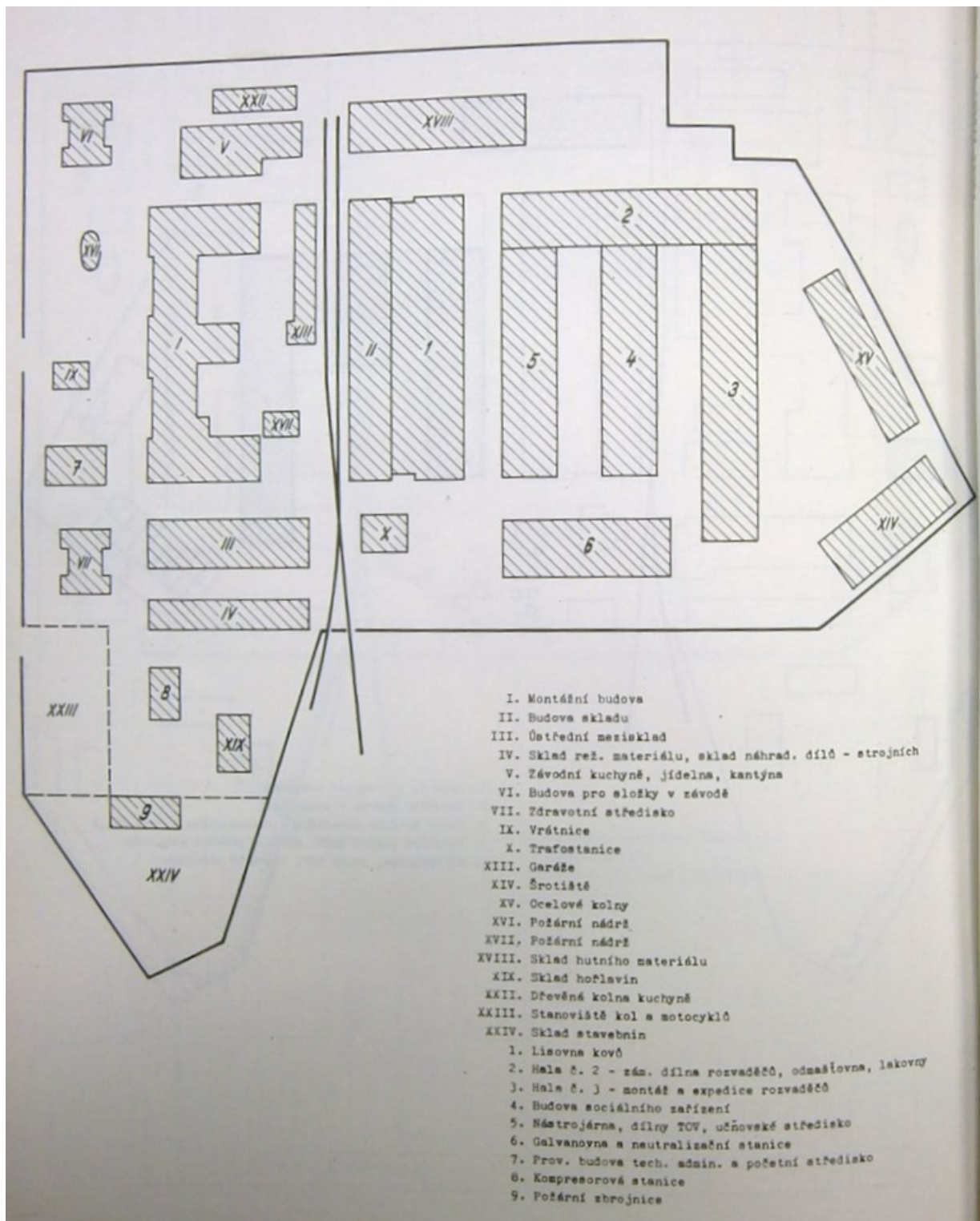
Ilustrace 11: Z provozu, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 12: Desky cti, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 13: Stav závodu v r. 1976, KPPP



Ilustrace 14: Plánovaná závěrečná etapa rozvoje areálu, KPPP



Ilustrace 15: Úvodní list Kroniky BSP expedice, 1983, soukromý archiv.

SOCIALISTICKÝ ZÁVAZEK KOLEKTIVU EXPEDICE NA ROK 1986

Kolektiv BSP, vedený s. Buršíkovou se zavazuje:

a) na úseku plnění ekonomických ukazatelů:

1. počet reklamací v každém měsíci snížit o 20%
2. zjistit včasnou návratnost cizích obelů
3. zabezpečit včasnou expedici výrobků ze závodu
4. dbát na pořádek skládky odpadových materiálů a zjišťovat čistotu legur

b) na úseku pracovní aktivity:

1. zjišťovat úklid prostorů kolejistě a vestibulu
2. provádět opravy beden
3. pracovníci oddělení zjistí úklid balírny, šatny a kanceláře
4. nad novými pracovníky převezme BSP patronát a zapracuje je

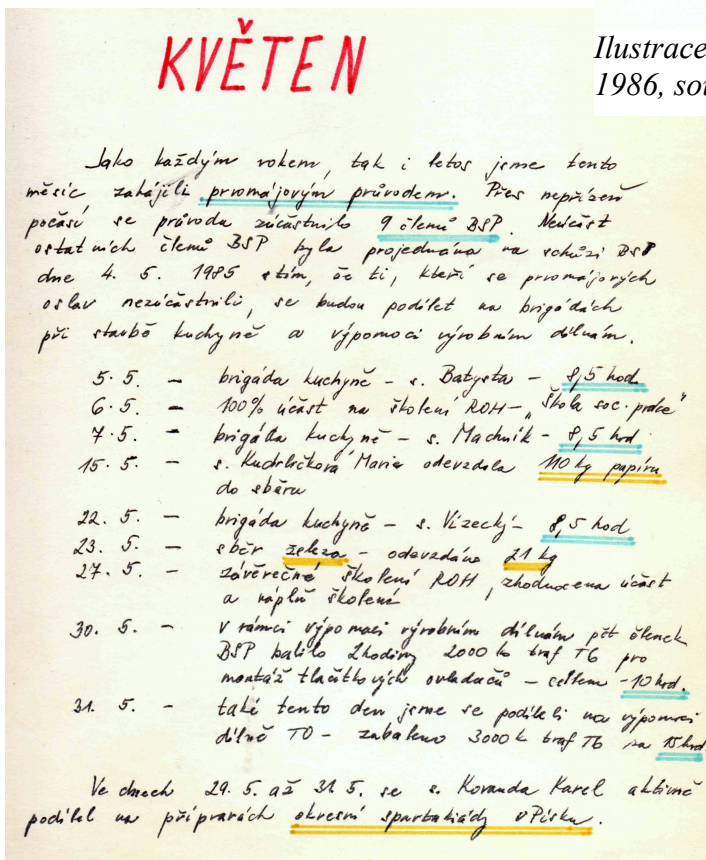
c) dále se pracovníci zavazují:

1. získáme maximálně dva dárce krve
2. zjistíme v průběhu roku názornou agitční nástěnkou k významným událostem
3. aktivně se zúčastníme prvomájových oslav

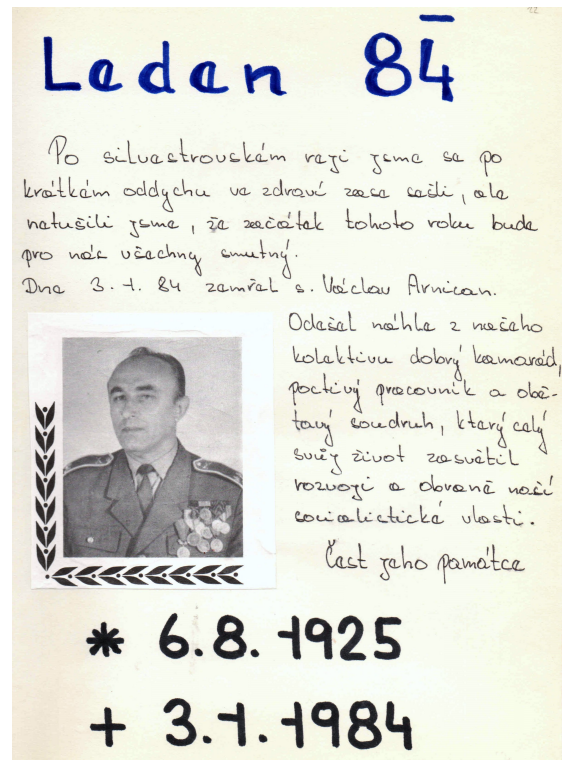
V Pisku dne 15. 1. 1986.

vedoucí brigády
s. Buršíková Václava

Ilustrace 16: Socialistický závazek, BSP expedice, 1986, soukromý archiv.



Ilustrace 17: Kronika BSP expedice, 1985, soukromý archiv.



Ilustrace 18: Kronika BSP expedice, 1984, soukromý archiv.



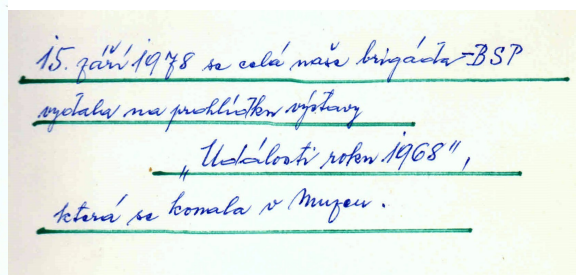
Ilustrace 20: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.



Ilustrace 19: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.



Ilustrace 21: Družební zápis, Kronika BSP technické kontroly, 1979, archiv S.E.



Ilustrace 22: Kronika BSP technické kontroly, 1978, archiv S.E.

Pracující jižních Čech na Fond solidarity Národní fronty

Ve společném prohlášení ÚRO, ÚV SSM, ÚV SDR a ÚV NF ČSSR vyzývají pracující, aby přispěli ze mzdy za pracovní směnu dne 21. dubna na Fond solidarity Národní fronty ČSSR. Jaký je ohlas pracujících v Jihočeském kraji, jsme se zeptali předse-
dy KOR v Českých Budějovicích Jana Loberšínara, který řekl:

„Světový odborový sjezd vyzdvihl v loňském roce naléhavou potřebu mezinárodní odborové solidarity s pracujícími pokrokových zemí celého světa, bojujících za svá práva a za pokrokový společenský systém. Znamky solidarity se staly formou pravidelné materiální podpory tohoto hnutí. V letošním roce vyvstala mimořádná situace narušení míru bratrské Vietnamské socialistické republiky. Proto i odboráři Jihočeského kraje na výzvu sovětských komunistů, státních a odborových orgánů chtějí aktivně přispět na pomoc vietnamským dětem.

Na základě podnětu některých podniků republiky organizují pracující v celém kraji schůzky BSP a odborových úseků, na nichž přijímají zá-

věry, že věnují 75 procent mzdy ze sobotní směny a nebo dají dvě procenta z měsíčního čistého platu. V největším strojírenském závodě ČZM Strakonice věnuje převážná většina pracujících 75 procent mzdy ze sobotní směny na podporu Vietnamu.

Solidaritě vyjadřují i zdravotníci, například z OÚNZ ve Strakoncích odevzdají 62 tisíc korun, pracující krajské nemocnice s poliklinikou v Č. Budějovicích věnují dvě procenta z čistého platu. K výzvě se přihlásili všichni zaměstnanci ONV v Písku a ve Strakoncích. Svůj vztah k dětem vyjadřují i pracovníci školství. V okresech Prachatic a Tábor věnuje každý pedagogický pracovník dvě procenta z čistého platu. Solidarita s pracujícími Vietnamu není

jednorázovou akcí. Jihočeši vyjadřují svůj vztah k této zemi nejen přímo morální a materiální podporou, ale i včasným a kvalitním plněním dodávek.“

★

Na výzvu ústředních orgánů pomoci hrdinnému vietnamskému lidu odpovídají také kolektivy průmyslových a zemědělských závodů a organizací na Písecku. Technici Semenářského státního statku v Protivíně věnují celodenní a pracovníci z výroby polovinu své mzdy z dnešní pracovní soboty. Celkově to představuje částku asi 25 tisíc korun. Pětasedmdesát procent denní mzdy odešlou na Fond solidarity pracovníci OV KSČ a ONV. Členové a pracovníci jednoty Milevsko odešlou 30 tisíc korun. Tři čtvrtiny denní mzdy se rozhodly věnovat BSP soudruzek Baránkové, Štrumpfové a Čížkové ze závodu Elektropřístroj Písek.

Každý rád věnoval část mzdy

ve prospěch hrdinného lidu Vietnamu.

Ilustrace 23: Kronika BSP technické kontroly, 1979, archiv S.E.

Ilustrace 25: Krátce okresem,
Zitřek č. 49, 23.11.1960

*
V písecké Elektro-Praze se účastní Roku stranického školení 595 zaměstnanců závodu, z nichž je 115 příslušníků závodní organizace ČSM.
*



Svazáci v Elektro-Praze soutěží o titul brigády socialistické práce

Jsou to soudruzi: Procházka, Hlaváč, Luzum, Kroupa, Mařík, Novotný L., Rom, Axman, Střížek, Mařík F., Novotná, Novotný J. — Na snímku část kolektivu soutěžících.

Ilustrace 24: Socialistické soutěžení.
Zitřek č.2, 6.1.1960

Pracovní četa s. Františka Koželoužka z n. p. Elektro-Praga v Pisku opraví všechny družstevní stroje družstevníkům v Pohofí, Řetěti a Sírňovicích

Žně zvládnout včas a beze ztrát

Tajemník OV KSC Karel Hybman
 Letošní žně, jejich plný úspěch, včas provedená bezztrátová sklizeň, to jsou důležité předpoklady pro dosažení dobrých výsledků v hospodárení JZD v prvním roce třetí pátiletky. V současně době projednaly stranické organizace směrnicí okresního výboru strany ke žním. — Funkčníci národních výborů a JZD se společně podíleli pod vedením stranické organizace na vypracování jednotných žníchých plánů, do jejichž obsahu vkládají kolektivní rozum, zkušenosti a iniciativu družstevníků. Proto se také převážná většina funkcionářů JZD rozhodla pro kombajnovou sklizeň rečky. Žně vyžadují, aby do jejich příprav i průběhu se postavily stranické organizace na veselích a státních stanicích a s nimi vylíčení komunisté. Tato zásada je rozhodující proto, že JZD poprvé použijí na žňové práce



VOZÝVA ostatní závody k následování!

Již třetím rokem je utvořena v n. p. Elektro-Praga Pisek pracovní četa, která za režijní poplatek opravuje všechny stroje v patronátních družstvech. Záměstnanec závodu převzít i v letošním roce patronát nad JZD Pohofí, Řetětí a Sírňovicích a uzavřít s družstevníky smlouvy.
 Soudruzi Korián, Samáček, Skřivaneček, Míchal, Kinkora, Nalínek, Landr, Melichar, Augusta, Januška a s. Koželoužek, který je vedoucím této čety, si dali za úkol, že ještě před zahájením žňových prací opraví ve světech družstevních — všechny žňové stroje. Velké práce vykonali po pracovní době a na úkor vlastní dovolené. — Převážná část těchto soudruhů je přihlížena do soutěže o titul Brigáda socialistické práce. Víceletní vykonali opravy strojů ve světech družstevních doposud ke všem spokojenosti družstevníků a také letos chtějí v tom úspěšně pokračovat. Právě tento výbor začal již opravovat stroje v JZD Pohofí.
 Také vedení podniku vyzývá vesnice a poskytl potřebné materiálu na opravy strojů družstevníkům za nákupní ceny. Dobře přiklad musí věst ostatní a proto četa s. Koželoužka z Elektro-Pragy vyzývá zaměstnance všech ostatních národních podniků na piseckém okresu k následování a s tímto úkolem!

Pracovní strojí a traktorová stanice v Mléčsku se svědomitě připravovali na žně již po delší dobu. Již před měsícem jsme nastihli s. Josefa Ptáčka při opravě desátého kombajnu. Dnes mají opraveny i dva kombajny družstevní — JZD Rataje a JZD Štěpšov.

Ilustrace 26: Patronátní činnost. Zitřek č.30, 15.7.1960

Další držitelé titulu BSP

Také v Elektropřístroji byl v tyto slavné dny udělen titul BSP. Prvou brigádou socialistické práce v závodech se stává kolektiv s. Františka Koželoužka, který vidíme na fotografii K. Třeského.



Ilustrace 27: První BSP v Elektropřístroji. Zitřek č.22, 24.5.1961

Zaměstnanci závodu Elektropřístroj v Pisku pozorně sledovali vývoj hrdinného boje konžského lidu za nezávislost a jeho velký syn a vůdce, Patric Lumumba, stal se v jejich očích hrdinou a symbolem svobodné Afriky. — Nesouhlasíme a žádáme přísné potrestání vrahů a jejich spoluvviníků s Hamarskjöldem v čele.

Ilustrace 28: Odsuzujeme zločin v Kongu, Zitřek č. 9, 22.2.1961



Také v ELEKTROPŘÍSTROJI podle Rožmitálského hnutí

PISEK - Luďmila Rychtrová je členkou patnáctičlenného kolektivu pracovníků na montáži elektromagnetických stykačů v piseckém závodě n. p. Elektropřístroj. Pod vedením s. Jažkové soutěží o titul brigáda socialistické práce. Nyní se soudružky zapojily do Rožmitálského hnutí. „Nepokračovat ve vadné práci“ se stalo jejich denním heslem. Když k nám dostaneme špatné magnety, samy si je vyčistíme“, říká s. Rychtrová.

Cena 40 haléřů.

Jak je vidět, Rožmitálské hnutí, které převzali zaměstnanci celého národního podniku Jitex Pisek a které přináší příznivé výsledky především v kvalitě výrobků, se rozšiřuje i na ostatní pisecké závody.



Ilustrace 29: Rožmitálské hnutí, Zitřek č.31, 26.7.1962

Zlevňuje výrobu



PÍSEK — Od založení píseckého závodu n. p. Elektropřístroj zde pracuje s. František Livanec. Za tak dlouhou dobu s. Livanec dokonale poznal výrobu a protože mu není lhostejné, za kolik se u nich vyrábí, snaží se drobnými zlepšovacími návrhy snižovat výrobní náklady.

Nedavno byl přijat jeho nový zlepšovací návrh ke zkvalitnění výroby i k úspoře materiálu. Navrhl novou metodu barvení hliníkových ukazatelů. Barva dobře drží a neloupe se, jako tomu bylo dříve.

Převzal také patronát nad novým automatem, který závodu nahradí práci dvou pracovníků. Bude dohlížet na jeho chod, bude ho správně seřizovat, aby poruchovost byla co nejmenší.

Na snímku vidíme s. Livanec při opravě vinutí pružinek pro odskakovače na pohyblivém segmentu.

Ilustrace 30: Zitřek č. 33, 8.8.1962

Svazáci z Elektro-Pragy vysílají každý týden dva členy ČSM na meliorační brigádu do Volar. Prozatím se vystřídalo již 22 členů, kteří odpracovali přes 1.100 hodin. Nejčastěji byly ve Volarích soudružky z montáže pojistkových patron.

Ilustrace 33: Krátce okrese, Zitřek č. 49, 23.11.1960



Na novém stroji

PÍSEK — Soudružky z montáže hlavic v Elektropřístroji obdržely dárek. Je jím poloautomat na kontování pojistkových hlavic, kterých převážná většina se vyváží do zahraničí. Poloautomat je zatím ve zkušebním provozu, ale již dnes slouží ke spokojenosti čtyřem zaměstnankyním, které se samy k práci na něm přihlásily. Soudružky Rokůsková, Hrdličková, Zemličková a Ševčíková si vedou dobře a rády by viděly, kdyby stroj zůstal v trvalém provozu, aby ulehčil práci. Doufají ještě v další zdokonalení, kterým se ing. Čech zabývá.

Na snímku: s. Rokůsková a s. Hrdličková při práci na novém poloautomatu. Vlasta Cardová.

Ilustrace 31: Zitřek č. 12, 15.3.1967



ÚSPORA přes 136 tisíc Kčs v Elektropřístroji

Za měsíc leden bylo zavedeno v závodě Elektropřístroj Písek 11 zlepšovacích návrhů do výroby, což představuje roční úsporu 52 000 Kčs na materiálu, 49 850 Kčs na mzdách a 34 250 Kčs na vlastních nákladech. — Tedy celková úspora roční 136 100 Kčs.

Na těchto zlepšovacích návrzích se podílejí: Kompletní brigáda nástrojovny částkou 30 000 Kčs, s. Maňhal 58 000 Kčs, s. Kabát 20 000 Kčs, s. Klecan 20 000 Kčs a s. Váca s Valentou 8 100 Kčs. fc.

Cena 40 haléřů



Ilustrace 32: Zitřek č. 9, 21.2.1962

MINUTY s předsedou ZV ROH píseckého ELEKTROPŘÍSTROJE

Pro dnešní rozhovor jsme si zašli za předsedou závodního výboru ROH národního podniku Elektropřístroj v Písku, soudruhem Josefem Klikou. To ještě seděl za stolem ve své pěkně upravené kanceláři přímo u vrátnice. Dnes byste ho tam asi marně hledali. Většina zaměstnanců totiž v pondělí odešla na čtrnáctidenní celozávodní dovolenou.

Zeptali jsme se soudruha Kliky na plnění a kontrolu závazků k XII. sjezdu KSČ.

Odpověděl nám:

„Závazky?“

„Situace je darebná.“

„Závazky se sice tvoří, například kolektiv brigády socialistické práce soudružky Hlaváčové se zavázal plnit plán výroby na 103 %. I některé další kolektivy už plní své závazky.“



Ilustrace 34: Zítřek č.31, 26.7.1962

Z galerie nejlepších

PISEK — jednou ze šesti nejlepších pracovníků píseckého Elektropřístroje, kteří jsou navrženi k vyznamenání ministrem těžkého strojírenství, je soudružka Marie Machová.

Nastoupila do továrny v r. 1940, nejdříve pracovala v bývalé tabákové továrně a později, když zde byla zřízena Elektropraga, přešla také do nové výroby. Zpočátku pracovala jako dělnice, pak jako dílenská plánovačka. Pro svou svědomitou práci byla vybrána na místo dispečera závodu. Dnes je výrobní plánovačkou a dovede každému poradit.

Pro s. Machovou odchodem z továrny ve 14 hodin práce ještě nekončí. Je i starostlivou matkou a navíc má několik odpovědných funkcí, jako poslankyně ONV, členka sboru pro občanské záležitosti a členka svazu žen.

Dosti práce pro jednu ženu. Odznak, který obdrží, přijde tedy do pravých rukou a bude důstojným oceněním její práce.



Ilustrace 35: Zítřek č.23, 31.5.1967

O kterých se málo píše ...

Jsou to naše uklízečky v závodech a úřadech, kulturních domech a jinde. Tyto skromné a pilné ženy jsou ve většině případů opomíjeny. Ale žádný si neuvědomuje, jak právě jejich práce je pro nás důležitá. Snaží se učinit nám pobyt na pracovišti příjemnější, bez jejich práce bychom neprožili tak krásnou pohodu v divadle.

V těchto dnech byla vyhodnocena v píseckém Elektropřístroji jako nejlepší pracovníce soudružka Anežka Panušková, padesátiletá uklízečka. Je to drobná, stále se usmívající žena, která svoji práci koná svědomitě na jednom z nejhorších úseků. L. M.

Ilustrace 37: Zítřek č. 10, 4.3.1964



NORMU NA 113 %

Marie Foučková navléká odsakovače do pojistkových patron v píseckém Elektropřístroji a normu plní na 113 %. Ochoťně vypomáhá i v přesčasové práci, i když je matkou třech dětí.

Proto byla hodnocena jako nejlepší pracovníce dílny.

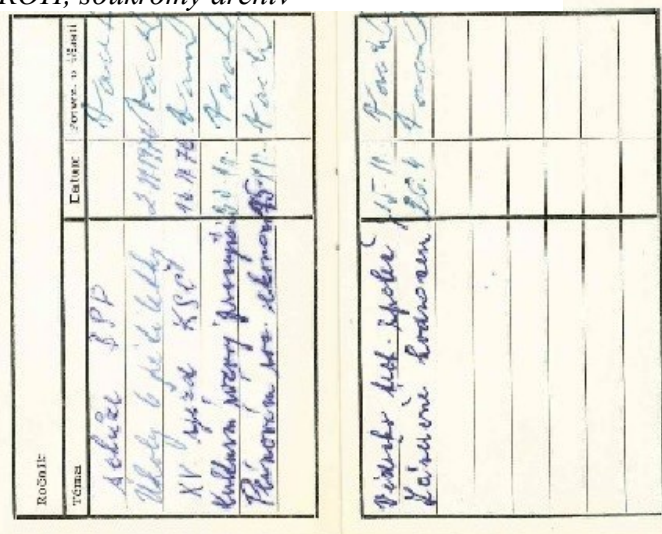
Ilustrace 36: Zítřek č. 7, 10.2.1965



Ilustrace 38: Průkaz SČSP, soukromý archiv.



Ilustrace 39: Průkaz ROH, soukromý archiv



Ilustrace 40: Průkaz posluchače socialistické školy práce, 1976, soukromý archiv.



Ilustrace 41: 1. máj, archiv S.E.



Ilustrace 43: 1. máj 1980, archiv S.E.



Ilustrace 42: 1. máj 1980, archiv S.E.



Ilustrace 44: 1. máj, archiv S.E.



Ilustrace 45: Oslavy MDŽ před starou lisovnou, 1966, soukromý archiv



Ilustrace 46: Oslavy MDŽ před starou lisovnou, 1966, soukromý archiv



Ilustrace 47: Oslavy MDŽ v kult. domě, 80. léta, archiv S.E.



Ilustrace 48: Družební delegace v Gomelu, SSSR, 70. léta, soukromý archiv.



Ilustrace 49: Družební delegace v Gomelu, SSSR, 70. léta, soukromý archiv.



Ilustrace 50: Očekávání návštěvy ze SSSR, 7.11.1974, archiv S.E.



Ilustrace 51: Návštěva ze SSSR, 7.11.1974, archiv S.E.



Ilustrace 52: Pohled z jídelny, beseda se sovětskou delegací, 7.11.1974, archiv S.E.



Ilustrace 53: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.



Ilustrace 55: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.



Ilustrace 56: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.



Ilustrace 54: Návštěva s. Kabrhelové, 1975, archiv S.E.



Ilustrace 57: BSP technické kontroly, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 58: BSP z nástrojárny, bez data, archiv S.E.



Ilustrace 59: BSP z lisovny, bez data, soukromý archiv.



Ilustrace 60: BSP z lisovny, předání ocenění, 7.11.1974, archiv S.E.



Ilustrace 62: BSP z rozvaděčů, předání stříbrného odznaku, r. 1976, soukromý archiv.



Ilustrace 61: BSP z rozvaděčů, předání zlatého odznaku, r. 1980, soukromý archiv.



Ilustrace 63: Ze schůze, 80. léta, archiv S.E.



Ilustrace 65: Ze schůze, 70. léta, archiv S.E.



Ilustrace 64: Konference ROH, 80. léta, archiv S.E.



Ilustrace 66: Převzetí ocenění řed. Holas, 70. léta, archiv S.E.



Ilustrace 67: Převzetí ocenění řed. Holas, 70. léta, archiv S.E.



Ilustrace 68: Ze schůze, řed. Kalčík, 80. léta, soukromý archiv



Ilustrace 69: Návštěva V. Klause, 1992, soukromý archiv



Ilustrace 70: Návštěva V. Klause, 1992, soukromý archiv



Ilustrace 71: Návštěva V. Klause, 1992, archiv S.E.

Elektro-Praga • Písek

národní podnik

vyrábí elektroinstalační materiál:

- přístrojové pojistky
- autopojistky
- objímky
- sokle
- hlavice
- tlačítkové ovladače

Ilustrace 72: Inzerát r. 1960

ELEKTROPŘÍSTROJ, n. p. závod PÍSEK

přijme VĚTŠÍ POČET ŽEN na dvě směny.

Výdělky 1 000 — 1 100 Kčs.

Možnost zapracování v závodní škole práce.

Ilustrace 73: Inzerát r. 1965

ELEKTROPŘÍSTROJ
národní podnik MODŘANY
odštěpný závod PÍSEK
závod „Slovenského národního povstání“

**přijme pro školní rok 1976
chlapce a děvčata**

do učebních poměrů pro obory:

Pro chlapce: - tříleté obory

- NÁSTROJAŘ
- FRÉZAR
- SOUSTRUŽNÍK
- UNIVERZÁLNÍ BRUSIČ KOVŮ
- STROJNÍ ZÁMEČNÍK
- PROVOZNÍ ELEKTROMONTÉR

Pro dívky: - dvouletý obor

- MECHANIKA ELEKTROTECHN. VÝROBY

Tyto obory uspokojí Vaše touhy po tvořivé, na přesnost náročné práci, poskytnou Vám možnost zvládnout novou techniku. ☺ Výhodné platové podmínky po vyučení. ☺ Možnost technického, sportovního využití, rekreace.

Chlapci a děvčata! Rádi Vám poradíme při volbě povolání a poskytneme Vám i rodičům potřebné informace. Navštivte spolu s rodiči náš závod, kde se blíže seznámíte s učebními obory přímo na pracovišti.

Informace podá:
ELEKTROPŘÍSTROJ — odštěpný závod PÍSEK
Kádrově personální útvar — telefon č. 3531, linka 384.

Nábor povolen v okrese Písek.

Ilustrace 75: Inzerát r. 1976

 **elektropřístroj**
koncernový závod Písek

OTEVŘEL NOVOU UBYTOVNU,
ve které poskytne ubytování ženám i mužům a přijme do trvalého pracovního poměru

- ženy a muže do prvovýroby
- ženy na montáže elektrických přístrojů

Zaměstnání je vhodné pro ženy z domácnosti, možnost úpravy pracovní doby ženám s malými dětmi, možnost umístění dětí ve školkách a jeslích.

Stravování v závodní jídelně s podáváním obědů i večeří, včetně dietního stravování.

Práce za výhodných pracovních a sociálních podmínek v jednoměnném i zvýhodněném dvousměnném provozu

Tuzemská i zahraniční rekreace.

Dále závod přijme:

- muže vyučené v oboru nástrojař, obraběč kovů, strojní zámečník
- pracovníky do stavební údržby
- techniky strojního a elektrotechnického oboru s vysokoškolským a středoškolským vzděláním
- závodní strážné

Nástup podle dohody, možnost osobního jednání na kádrovém a personálním úseku, telefon č. 2121.

Nábor povolen ONV Písek.

Ilustrace 74: Inzerát r. 1985

Elektropřístroj s. p. Písek

PŘIJME:
ještě pro školní rok 1992/93 děvčata (popř. chlapce) do učebního oboru:

**elektrotechnická výroba 26 — 91 — 2
(dvouletý učební obor)**

Učební obor zahrnuje všeobecné znalosti ze všech provozních činností elektrotechnického charakteru. Je zaměřen na teoretickou a praktickou přípravu pro jednotlivé práce ve výrobě elektrotechnických materiálů, součástí, přístrojů, montáže rozvaděčů a na obsluhu strojního zařízení v elektrotechnické výrobě.

Bližší informace podá: p. Vávra — stf. prakt. vyučování
tel. 0362/76219. -351-

Ilustrace 76: Inzerát r. 1993



Ilustrace 77: Letecký pohled na tovární areál, rok 2009, soukromý archiv



Ilustrace 78: Letecký pohled na průmyslovou zónu, rok 2009, soukromý archiv